

VIERAANNUTTAMINEN JA NUORTEN ELÄMÄNLAATU

Marja Leena Aleneff

Pro gradu -tutkielma

Psykologia

Käyttäytymistieteiden laitos

Lokakuu 2015

Ohjaaja: Markus Jokela

Tiedekunta – Fakultet – Faculty Käyttäytymistieteellinen tiedekunta	Laitos – Institution – Department Käyttäytymistieteiden laitos
Tekijä – Författare – Author Marja Leena Aleneff	
Työn nimi – Arbetets titel – Title Vieraannuttaminen ja nuorten elämänlaatu	
Oppiaine – Läroämne – Subject Psykologia	
Työn ohjaaja(t) – Arbetets handledare – Supervisor Markus Jokela	Vuosi – År – Year 2015
Tiivistelmä – Abstrakt – Abstract <i>Tavoitteet.</i> Vieraannuttamisen tiedetään olevan lapsen kohdistettua ja perhejärjestelmän vuorovaikutussuhteisiin liittyvää manipulointia, jonka äärimmäisenä seurauksena lapsi kokonaan torjuu vanhemman toisen vanhemman miellyttämiseksi. Vaikka vieraannuttamista on kuvattu jo 1950-luvulla, siitä on tehty hyvin vähän määrällistä tutkimusta. Riitaisten avioerojen yhteydessä esiintyvän, lapsuudessa koetun vieraannuttamisen on havaittu liittyvän psykososiaalisiin ongelmiin ja klinisiin oireisiin aikuisuudessa. Koska vieraannuttamistutkimus on tähän asti keskittynyt aikuisiin, ei tiedetä, minkälainen yhteys vieraannuttamisella on nuorten hyvinvointiin. Tämän määrällisen, nuorille suunnatun pioneeritutkimuksen tarkoituksena oli selvittää vieraannuttamisen yleisyyttä sekä yhteyttä suomalaisten nuorten elämänlaatuun ja perheen taustatekijöihin. Tutkimuksen keskiössä oli vanhempien vieraannuttamiskäyttäytymisen yhteys nuoren elämänlaatuun riippumatta siitä, olivatko vanhemmat eronneet tai oliko vieraannuttava vanhempi onnistunut tavoitteessaan vieraannuttaa lapsi. Tutkimuksessa tehtiin seuraavat oletukset: Vieraannuttamista on kokenut noin 1–2 % nuorista, ja se on yleisempää perheissä, joissa vanhemmat ovat eronneet. Vieraannuttaminen on yhteydessä korkeampaan masentuneisuuteen ja ahdistuneisuuteen sekä huonompaan elämänlaatuun. Vieraannuttaminen on yhteydessä vanhempien eroamiseen, torjutun vanhemman vähempään tapaamiseen eron jälkeen ja vanhempien eron jälkeen huonontuneeseen suhteeseen torjutun vanhemman kanssa. <i>Menetelmät.</i> Anonyyminä verkkokyselynä toteutettuun tutkimukseen osallistui 2027 nuorta (keski-ikä 17.7 vuotta, 87.4 % tyttöjä). Noin 36 % vastaajista tuli 19 lukiosta eri puolilta Suomea ja noin 64 % viiden, nuorille suunnatun verkkosivuston kautta. Tutkimuksessa käytetyt arviointiasteikot olivat Parental Alienation Behavior Scale (vieraannuttaminen), KiddoKINDL-14–17 (elämänlaatu) ja Raitasalo’s modification of the short form of the BDI (mieliala). <i>Tulokset ja johtopäätökset.</i> Oletusten mukaisesti vieraannuttaminen oli yhteydessä korkeampaan masentuneisuuteen ja ahdistuneisuuteen, huonompaan elämänlaatuun ja vanhempien eroamiseen, tosin sitä esiintyi myös perheissä, joissa vanhemmat eivät olleet eronneet. Oletusten vastaisesti vieraannuttaminen ei ollut yhteydessä torjutun vanhemman tapaamiseen eikä eron jälkeinen huonontunut suhde liittynyt torjuttuun vaan vieraannuttavaan vanhempaan. Aikaisemmin aikuisilta löydetty vieraannuttamisen ja matalamman hyvinvoinnin välinen yhteys näyttäisi siten ilmenevän jo nuoruusiässä. Jatkotutkimuksia tarvitaan esimerkiksi vieraannuttamiseseulonnan tarpeellisuuden selvittämiseksi.	
Avainsanat – Nyckelord – Keywords vieraannuttaminen, nuoret, vanhemmat, hyvinvointi, eroaminen	
Säilytyspaikka – Förvaringsställe – Where deposited Helsingin yliopiston kirjasto – Helda / E-thesis (opinnäytteet) ethesis.helsinki.fi	

Tiedekunta – Fakultet – Faculty Faculty of Behavioural Sciences	Laitos – Institution – Department Institute of Behavioural Sciences
Tekijä – Författare – Author Marja Leena Aleneff	
Työn nimi – Arbetets titel – Title Parental alienation and adolescents' quality of life	
Oppiaine – Läroämne – Subject Psychology	
Työn ohjaaja(t) – Arbetets handledare – Supervisor Markus Jokela	Vuosi – År – Year 2015
Tiivistelmä – Abstrakt – Abstract <i>Objectives.</i> Parental alienation is known to be manipulation aimed at a child in the family interaction context in order to make the child reject a parent to please the other parent. Although parental alienation has been described already in the 1950's little quantitative research has been done in the field. It has been found parental alienation occurring typically in divorce conflicts is associated with psychosocial problems and clinical symptoms in adulthood. As the studies of parental alienation have focused on the adults until now, it is not known what kind of association there is between parental alienation and adolescents' well-being. The objective of this quantitative pioneering study aimed at teenagers was to find out about parental alienation's prevalence and association with Finnish adolescents' quality of life as well as with the family background factors. The focus of the study was on the association of parental alienation behaviors with an adolescent's quality of life disregarding whether the parents had divorced or the alienating parent succeeded in the alienation of the child or not. The following hypotheses were made: One to two percent of the adolescents has experienced parental alienation. Parental alienation is more prevalent in divorced families and associated with (1) higher rates of depression and anxiety and the lower quality of life (2) meeting the rejected parent after the divorce (3) the deteriorated relationship with the rejected parent after the divorce. <i>Methods.</i> The research was carried out as an anonymous web survey, which was completed by 2027 adolescents (mean age 17.7 years, 87.4 % female). About 36 % of the participants came through 19 Finnish high schools and about 64 % through five websites aimed at teenagers. The questionnaires used in this study were Parental Alienation Behavior Scale (parental alienation), KiddoKINDL-14-17 (quality of life) and Raitasalo's modification of the short form of the BDI (mood). <i>Results and conclusions.</i> As it was hypothesized parental alienation was associated with higher rates of depression, anxiety, the lower quality of life and parents' divorce or separation although it also occurred in families where the parents had not divorced. On the contrary to the hypotheses parental alienation was not associated with meeting the rejected parent, neither was the relationship deteriorated after the divorce of the parents associated with the rejected parent but with the alienating parent. Thus the previously found association between parental alienation and low well-being in appears in to occur already in adolescence. Further research is needed to find out the need for the parental alienation screening for example.	
Avainsanat – Nyckelord – Keywords parental alienation, adolescents, quality of life, separation	
Säilytyspaikka – Förvaringsställe – Where deposited Helsingin yliopiston kirjasto – Helda / E-thesis (opinnäytteet) ethesis.helsinki.fi	

Esipuhe

Tämä vieraannuttamisen ja nuorten elämänlaadun yhteyttä käsittelevä pro gradu -tutkielma on mukana käynnistämässä vieraannuttamisen empiiristä tutkimusta Suomessa. Aiheesta on aikaisemmin tehty yksi oikeuspsykologinen tutkimusjulkaisu¹, oikeustieteellinen väitös² ja joitakin tutkielmia. Muualla maailmassa vieraannuttamista on tutkittu 1970-luvulta lähtien, tosin lastenpsykiatriassa ”patologinen triangeli” tunnettiin Yhdysvalloissa jo 1950-luvulla. Tämä tutkimus on ensimmäinen vieraannuttamiseen liittyvä nuorisotutkimus Suomessa, ja siihen osallistui sekä eronneiden että yhdessä olevien vanhempien lapsia. Useimmat alan tutkimukset ovat keskittyneet eronneiden vanhempien aikuisiin lapsiin.

Kiitos maalis-huhtikuussa 2015 kerätyn tutkimusaineiston laajuudesta kuuluu teille, yli kahdelle tuhannelle nuorelle, jotka sinnikkäästi jaksoitte täyttää pitkän verkkokyselyn. Ilman teitä tämä tutkimus ei olisi toteutunut. Kiitos myös teille, yhdeksäntoista lukion rehtorit ja viiden nettisivuston vastuuhenkilöt, jotka päätitte tulla mukaan tähän tutkimukseen. Ilman teitä aineistonkeruu ei olisi käynnistynyt. Kiitos ohjaajalleni, apulaisprofessori Markus Jokelalle ja kaikille opettajilleni, joiden oppeja olen pyrkinyt parhaani mukaan soveltamaan. Haluan tässä yhteydessä kiittää myös amanuenssi Hilkka Pakarista, jonka kannustus elokuussa 2008 sai minut jatkamaan keskeytyneitä opintojani. Lopuksi kiitos kaikille ystäväilleni, jotka ovat myötäeläneet opintojani ja uskoneet minuun.

”Kiva tutkimus olkaa minusta ylpeitä pus.” – Kommentti nuorten palautteesta

Espoossa 18.10.2015

Marja Aleneff

¹ H. Häkkänen-Nyholm, T. Laajasalo ja T. Tuuri, 2013

² A. Hannuniemi, 2015

Sisällys

1	Johdanto.....	1
1.1	Vieraannuttaminen tutkimuskenttänä.....	1
1.2	Tutkimuksen viitekehys	2
1.3	Mikä on vieraannuttamista ja mikä ei?.....	5
1.4	Vieraannuttamisen yhteys lapsen hyvinvointiin.....	9
1.4.1	Itsearvostus.....	11
1.4.2	Masennusoireet.....	12
1.4.3	Tunne-elämä ja ajattelu	13
1.4.4	Sosiaaliset suhteet	14
1.4.5	Käyttäytyminen ja kouluvaikeudet.....	15
1.4.6	Itsetuhoisuus ja päihteiden käyttö	15
1.4.7	Stressi ja kärsimys.....	16
1.5	Etiologia ja perheen taustatekijöiden yhteys vieraannuttamiseen	16
1.6	Tutkimuskysymykset ja hypoteesit	19
2	Menetelmät	20
2.1	Osallistujat.....	20
2.2	Arviointimenetelmät.....	20
2.2.1	Kyselylomake.....	20
2.2.2	Vieraannuttaminen: <i>Parental Alienation Behavior Scale</i> (PABS).....	21
2.2.3	Elämänlaatu: <i>KiddoKINDL^R-14–17</i> (KINDL)	22
2.2.4	Mieliala: <i>Raitasalo's modification of the short form of the BDI</i> (RBDI).....	23
2.3	Eettiset näkökohdat	25
2.4	Tutkimuksen toteutus	25
2.4.1	Aineisto	25
2.4.2	Otantamenettely	26
3	Tulokset	27
3.1	Aineiston tarkastelu.....	27
3.2	Tutkimuskysymys 1 – Esiintyvyys.....	34
3.3	Tutkimuskysymys 2 – Vieraannuttamisen yhteys elämänlaatuun.....	36
3.4	Tutkimuskysymys 3 – Taustatekijöiden yhteys vieraannuttamiseen	42
4	Pohdinta.....	45
4.1	Tutkimuksen rajoitukset ja vahvuudet	45
4.2	Esiintyvyys.....	48
4.3	Yhteys elämänlaatuun	49
4.4	Yhteys taustatekijöihin.....	52

4.5	Kaltoinkohtelun pitkäaikaiset seuraukset	55
4.6	Nuorten hyvinvointi	55
4.7	Tunnistaminen ja psykoedukaatio	57
4.8	Jatkotutkimukset.....	57
4.9	Hoito ja interventiot	58
4.10	Johtopäätökset	61
LÄHTEET		62
LIITTEET		72
Liite 1: Ikä- ja sukupuolijakauma.....		72
Liite 2: KYSELYLOMAKE – Alkutekstit.....		73
Liite 3: KYSELYLOMAKE – Taustatiedot.....		74
Liite 4: KYSELYLOMAKE – Vieraannuttaminen (PABS)		77
Liite 5: KYSELYLOMAKE – Elämänlaatu (KINDL)		78
Liite 6: KYSELYLOMAKE – Mieliala (RBDI).....		79
Liite 7: KYSELYLOMAKE – Palaute.....		81
Liite 8: Eettinen ennakkoarviointilausunto		82
Liite 9: Kirje lukion rehtorille		83
Liite 10: Suostumuslomake		84
Liite 11: Vastaukset suuralueittain		85
Liite 12: Vanhemmat eronneet – Taustatekijät		86
Liite 13: Vanhemmat eronneet – Taustatekijät: tapaaminen, suhde.....		87
Liite 14: Vanhemmat eronneet – Mittareiden keskiarvot.....		88
Liite 15: Äiti vieraannuttajana – Mittareiden keskiarvot		89
Liite 16: Isä vieraannuttajana – Mittareiden keskiarvot.....		90
Liite 17: Ahdistuneisuuden yhteys vieraannuttamiseen.....		91
Liite 18: Masennusoireiden yhteys vieraannuttamiseen – Vanhemmat eronneet		92
Liite 19: Ahdistuneisuuden yhteys vieraannuttamiseen – Vanhemmat eronneet.....		93
Liite 20: Elämänlaatu – Fyysinen ja emotionaalinen hyvinvointi.....		94
Liite 21: Elämänlaatu – Itsearviointi ja ystävät.....		95
Liite 22: Elämänlaatu – Perhe ja koulu		96
Liite 23: Elämänlaatu – Sairaus		97
Liite 24: Elämänlaadun osa-alueiden selityssasteet.....		98

1 Johdanto

Riitaisten avioerojen yhteydessä esiintyvän lapsuudenaikaisen vieraannuttamisen on havaittu liittyvän psykososiaalisiin ongelmiin (Ben-Ami & Baker, 2012) ja kliinisiin oireisiin myöhemmin elämässä (Bernet, Baker & Verrocchio, 2015). Koska vieraannuttamistutkimus on tähän asti keskittynyt aikuisiin, ei tiedetä, minkälainen yhteys vieraannuttamisella on nuorten hyvinvointiin. Tämän määrällisen, nuorille suunnatun pioneiritutkimuksen tarkoituksena oli selvittää vieraannuttamisen yleisyyttä sekä yhteyttä suomalaisten nuorten elämänlaatuun ja perheen taustatekijöihin. Tutkimuksen keskiössä oli vanhempien vieraannuttamiskäyttäytymisen yhteys nuoren elämänlaatuun riippumatta siitä, olivatko vanhemmat eronneet tai oliko vieraannuttava vanhempi onnistunut tavoitteessaan. Vieraannuttamisen lisäksi tutkimus antoi yleisemminkin arvokasta tietoa nuorten nykytilanteesta Suomessa.

1.1 Vieraannuttaminen tutkimuskenttänä

Vieraannuttamisella (parental alienation) tarkoitetaan sellaista vanhemman käyttäytymistä ja psykologista kontrollia (Johnston & Kelly, 2004), joka johtaa lapsen ja toisen vanhemman vuorovaikutussuhteen selvään vaikeutumiseen tai joissakin tapauksissa suhteen katkeamiseen kokonaan ilman perusteltua syytä (Häkkänen-Nyholm, 2010). Riitaisten avioerojen yhteydessä ilmenevää vieraannuttamista on tutkittu 1970-luvulta lähtien (Wallerstein & Kelly, 1976), tosin lastenpsykiatriassa ”patologinen triangeli” tunnettiin jo 1950-luvulla (Kase-Gottlieb, 2015). Vieraannuttamisen yhteyttä lapsen käyttäytymiseen ja myöhempään elämänlaatuun on selvitetty lähinnä retrospektiivisesti vieraannuttamisen kohteena olleiden vanhempien (kohdevanhempien) ja toisaalta aikuisten lasten kuvausten pohjalta (Baker, 2005, 2006; Baker & Ben-Ami, 2011; Baker & Darnall, 2006, 2007; Baker & Verrocchio, 2013). Vieraannuttamisen lähtökohdista, kulusta, sopivista hoitomuodoista ja seurauksista pitkällä aikavälillä on verrattain vähän tutkimustietoa (Johnston & Kelly, 2004). Määrällistä tutkimusta vieraannuttamisesta on vähän (Baker & Chambers, 2011). Vieraannuttamista käsittelevät kirjat ja artikkelit ovat enimmäkseen teoreettisia tai kuvailevia (Baker, 2007b). Vieraannuttamisen tunnistamista ja esiintyvyyden tutkimista on hankaloittanut standardoidun mittarin puuttuminen (Baker, 2007b; Baker & Darnall, 2006, 2007). Joitakin yleisiä arvioita ja tutkimustuloksia esiintyvyydestä on kuitenkin esitetty.

Yhdysvalloissa vieraannuttamista on arvioitu esiintyvän noin yhdellä prosentilla lapsista ja nuorista (Bernet, Boch-Galhau, Baker & Morrison, 2010) ja keskimäärin 11 prosentissa huoltajuusriidoista (Baker, 2007b). Amerikkalaisessa huoltajuusarvioita käsittelevässä tutkimuksessa vieraannuttamistapauksia oli enemmän kuin seksuaalisia hyväksikäyttöjä (Baker, 2007b). Vakava-asteista vieraannuttamista on tutkimusten pohjalta havaittu pienessä osassa vaikeita avioeroja (Johnston, 2003). Vieraannuttamistapauksista 5–10 prosentin on arvioitu olevan vakavia (Gardner, 1998). Italiassa tehdyssä tutkimuksessa 15 prosenttia opiskelijoista ($N = 257$) kertoi toisen vanhemman yrittäneen kääntää tutkittavaa toista vanhempaa vastaan, eronneiden vanhempien lasten osalta osuus oli 56 prosenttia (Baker & Verrocchio, 2013). Vieraannuttamisen yleisyyttä (Häkkänen-Nyholm, 2010) tai vieraannuttamista nuoren näkökulmasta ei ole aikaisemmin tutkittu Suomessa.

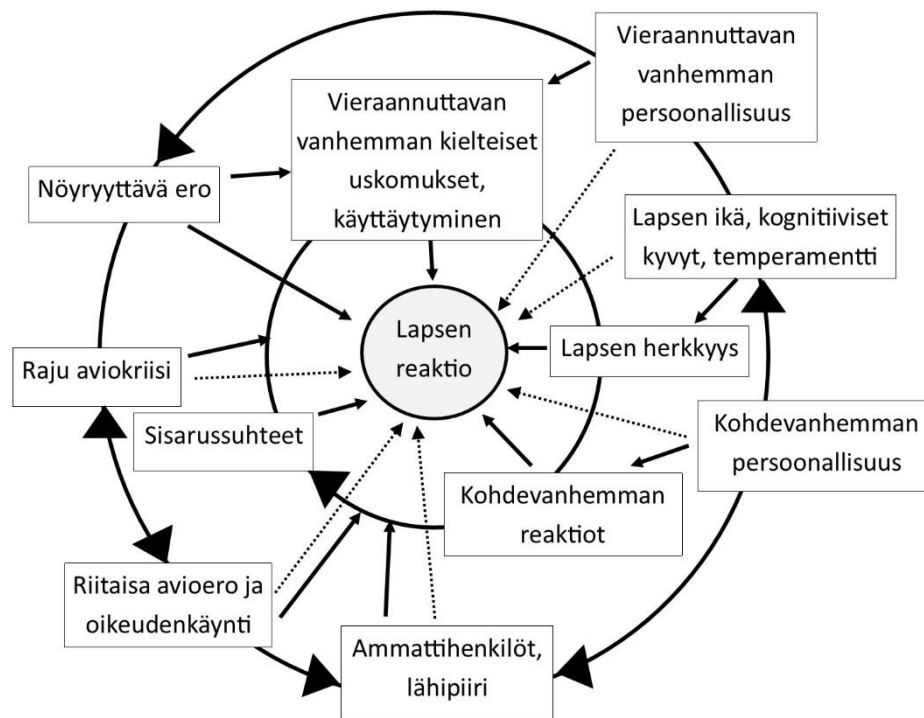
1.2 Tutkimuksen viitekehys

Suomessa on toteutettu useita nuorten hyvinvointia kartoittavia tutkimuksia (Konu, Lintonen & Autio, 2002) ja tutkimushankkeita, kuten Kouluterveyskysely (Luopa ym., 2014), Nuorten terveystapatutkimus (Kinnunen, Pere, Lindfors, Ollila & Rimpelä, 2015), Vamos (Alanen, Kainulainen & Saari, 2014), Kansallinen syntymäkohortti (Paananen, Ristikari, Merikukka, Rämö & Gissler, 2012) ja Lasten ja nuorten terveysseurantatutkimus LATE (THL, 2015). Vaikka tutkimustulokset ovat osoittaneet, että enemmistö nuorista voi hyvin, osa nuorista voi huonosti ja kokee, ettei saa riittävästi apua (Alanen ym., 2014; Luopa ym., 2014; Paananen ym., 2012). Lasten ja nuorten riittävä tukeminen on tärkeää aikuisiän kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin edistämisessä. Esimerkiksi mielenterveyden häiriöiden alun on havaittu ajoittuvan usein nuoruusvuosiin (Marttunen & Kaltiala-Heino, 2008).

Kehitysvaiheena nuoruusvuodet merkitsevät itsenäisyyteen kypsymistä. Yksi itsenäisyyden saavuttamiseen liittyvä kehityksellinen tehtävä on ”irrottautuminen lapsuuden vanhemmista, heidän tarjoamastaan tyydytyksestä ja heihin kohdistuneista toiveista sekä vanhempien löytäminen uudelleen aikuisen tasolla” (Aalberg & Siimes, 2007, s. 68). Vanhemman vieraannuttamiskäyttäytyminen saattaa vaikeuttaa kyseisen kehitystehtävän ratkaisemista ja heijastua siten haitallisesti myöhempisiin kehitysvaiheisiin. Monet tutkimustulokset tukevat käsitystä vieraannuttamisen pitkäaikaisesta haitasta (Baker, 2005; Baker & Ben-Ami, 2011; Baker & Verrocchio, 2013; Ben-Ami & Baker, 2012; Bernet, Baker & Verrocchio, 2015; Sarrazin & Cyr, 2007). Vaikka vieraannuttamistutkimukset ovat pitkälti keskittyneet retrospektiivisesti aikuisten lasten kuvauksiin riitaisten avioerojen yhteydessä ilmenneestä

vieraannuttamisesta, sitä esiintyy kuitenkin myös perheissä, joissa vanhemmat eivät ole eronneet (Baker, 2006; Baker & Chambers, 2011; Baker & Verrocchio, 2013, 2015). Lapsi-vanhempisuhteessa ilmenevän vieraannuttamisen olemassaolosta on oltu jokseenkin yksimielisiä (Baker, 2006, 2007; Baker & Darnall, 2007; Bow, Gould & Flens, 2009; Gardner, 2003), mutta sen syistä ja patologisesta merkittävydestä on kiistelty pitkään (Baker, 2007b; Baker & Darnall, 2007; Bernet ym., 2010; Gardner, 2003, 2004; Johnston, 2003; Johnston & Kelly, 2004; Kelly & Johnston, 2001; Pepiton, Alvis, Allen & Logid, 2012).

Vieraannuttamista selitettiin aluksi kahden tekijän mallilla, joka sisältää vanhemman lapsen kohdistaman ohjelmoinnin tai ”aivopesun” ja lapsen oman osuuden kohdevanhemman panettelussa (Gardner, 1998). Mallin yksioikoisuutta on myöhemmin kritisoitu (Johnston, 2003; Johnston & Kelly, 2004; Kelly & Johnston, 2001). Kuvassa 1 on esitetty edellistä kokonaisvaltaisempi malli (Kelly & Johnston, 2001), jossa hahmotetaan lapsen reaktioon suoraan tai epäsuorasti yhteydessä olevia tärkeitä taustatekijöitä (ulompi kehä) sekä tekijöitä, jotka voivat joko moderoida (muokata) tai vahvistaa lapsen reaktioita kyseisiin taustatekijöihin (sisempi kehä). Lapsen reaktioiden heijastuessa takaisin ympäristöön syntyy palautekehä, ja yhteys muuttuu kaksisuuntaiseksi (Kelly & Johnston, 2001).

Kuva 1. Vieraannuttamisprosessin taustatekijät ja tekijät, jotka voivat joko moderoida tai vahvistaa lapsen reaktioita taustatekijöihin (Lähde: Kelly & Johnston, 2001).

Kahden tekijän mallin pohjalta luotu oireyhtymä *Parental Alienation Syndrome* (PAS), jolla viitataan vieraannuttamisen aiheuttamiin oireisiin lapsessa (Gardner, 1998, 2003, 2004), on herättänyt suurta erimielisyyttä erityisesti juridisissa yhteyksissä (Johnston, 2003; Kelly & Johnston, 2001). Kaikki eivät ole hyväksyneet PASia riittävän tieteellisesti tutkituksi ja validoiduksi oireyhtymäksi, jotta sitä voitaisiin käyttää huoltajuuskiistojen ratkaisemisen perustana (Baker, 2007b; Johnston & Kelly, 2004; Kelly & Johnston, 2001). Myös sosiaalisen perhevuorovaikutuksen selittämistä lääketieteellisin termein on arvosteltu (Baker, 2007b; Kelly & Johnston, 2001). Yksilöpsykiatrisen häiriön sijasta vieraannuttaminen on nähty perhedynamiikan häiriönä, joka kärjistyy riitaisassa oikeusprosessissa (Johnston, 2005).

PAS-diagnoosi tehdään lapsen käyttäytymisen pohjalta (Gardner, 1998), ja sen asettaminen sisältää huomattavan virhediagnoosin riskin, koska lapsi voi kieltäytyä tapaamasta toista vanhempaa myös realistisista syistä, kuten väkivaltaisuuden synnyttämän pelon tai vanhemman päihteiden käytön, itsekeskeisyyden, mielenterveysongelmien tai ankarien kasvatusmenetelmien takia (Kelly & Johnston, 2001; Warshak, 2002). Realistisista syistä vanhemmasta vieraantuneet lapset saattavat näyttää vieraannutetuilta torjuttua vanhempaa kohtaan tuntemansa vihan ja pelon takia (Johnston, 2005). Toisen vanhemman ajoittainen tai jatkuva suosiminen voi puolestaan olla normatiivista ja johtua esimerkiksi temperamenttiin, sukupuoleen, ikään, kiinnostuksenkohteisiin tai vanhempien kasvatuskäytäntöihin liittyvistä tekijöistä (Johnston, 2005; Kelly & Johnston, 2001). Virheellisestä PAS-diagnoosista johtuen myös vanhempia on leimattu usein aiheettomasti vieraannuttajiksi (Johnston, 2005; Kelly & Johnston, 2001; Stone, 2012).

Gardner (2004) on painottanut PASissa vieraannuttavan vanhemman roolia ”aivopesijänä” tai ohjelmoijana, mitä painotusta hän on pitänyt tärkeänä huoltajuusoikeudenkäynneissä tehtävien päätösten kannalta. Toisaalta Johnston (1993, viitattu Kelly & Johnston, 2001) on korostanut, että monet vanhemmat käyttävät vaikeiden avioerokiistojen yhteydessä iskostusta, mutta vain pieni osa lapsista tulee vieraannutetuksi. Hänen mukaansa vanhempien vieraannuttamiskäyttäytyminen ei ole riittävä ehto lapsen vieraannutetuksi tulemiselle, vaan tilanteessa ovat mukana ainakin Kuvassa 1 esitetyt tekijät (Kelly ja Johnston, 2001; Johnston, Walters & Olesen, 2005a).

Puolestapuhujien sitkeistä yrityksistä huolimatta PASia ei sellaisenaan sisällytetty DSM-5-tautiluokitukseen (DSM-5, 2014), mutta sen perustekijät ja vanhempien vieraannuttamiskäyttäytymiseen liittyvät oireet lapsessa on kuitenkin esitetty vanhempi-lapsisuhteeseen liittyvissä diagnooseissa (Bernet, 2013; Bernet ym., 2015; PAAA, 2014), kuten V61.20 (Vanhempi-lapsisuhteongelma), V61.21 (Vanhemman ilmentämä psykologinen hyväksikäyttö), V61.29 (Vanhempien suhteongelmien aiheuttamat vaikutukset lapseen) ja 995.51 (Lapsen psykologinen hyväksikäyttö). PASin sijasta on sittemmin yleisemmin käytetty käsitettä *Parental Alienation* (PA), joka on suomeksi käännetty *vieraannuttaminen*. PA sisältää kaiken vanhempien vieraannuttamiskäyttäytymisen riippumatta lapsen reaktioista (Darnall, 1998, viitattu Baker & Darnall, 2006).

1.3 Mikä on vieraannuttamista ja mikä ei?

Vanhempien vieraannuttamiskäyttäytyminen on eri asia kuin *vieroittaminen* (weaning), kuten poikasten vieroittaminen tai päihteistä vieroittaminen. Lapsen *vieraantumisen* (estrangement) vanhemmasta saattaa puolestaan olla luonnollinen seuraus etäällä toisistaan asumisesta, perheväkivallasta tai muusta realistisesta syystä (Kelly & Johnston, 2001). Vieraantuminen ei merkitse sitä, että lapsi olisi myös vieraannutettu. *Vierastaminen* (being shy of) tarkoittaa arastelua ja on eri asia kuin vieraannuttaminen. *Vieraannuttamista* (alienation) voi tapahtua erilaisissa sosiaalisissa yhteyksissä, tai yksilö voidaan vieraannuttaa esimerkiksi uskonnosta. Tässä tutkielmassa tarkastellaan vanhempi-lapsisuhteeseen liittyvää vieraannuttamista (parental alienation).

Kaikki lapseen kohdistettu toisen vanhemman arvostelu ei ole vieraannuttamista. Kun kielteisyyteen on realistinen syy, pyrkimystä pitää lapsi poissa toisen vanhemman vaikutuspiiristä ei katsota vieraannuttamiseksi (Gardner, 1998; Kelly & Johnston, 2001). Siten lapsen suojeleminen esimerkiksi toisen vanhemman *todelliselta* hyväksikäytöltä tai väkivallalta ei ole vieraannuttamista. Vieraannuttamisesta puhutaan silloin, kun torjutuksi tulleella vanhemmalla on aiemmin ollut hyvä suhde lapseen eikä hänen käyttäytymisessään ole piirteitä, jotka olisivat selkeä uhka lapsen hyvinvoinnille (Gardner, 1998). Vieraannuttamisessa lapsen ja vieraannuttavan vanhemman kielteisyyden kohdevanhempaa kohtaan on aiheutonta ja vailla realistisia perusteita.

Vieraannuttaminen ilmenee eriasteisena ja luokitellaan joko lieväksi, keskivaikeaksi tai vaikeaksi sen mukaan, miten kielteisesti lapsi kohdevanhempaan suhtautuu (Gardner, 1998; Baker & Darnall, 2007). *Lievässä* vieraannuttamisessa lapsi on yhteydessä kohdevanhempansa, mutta saattaa olla arvosteleva ja nyrpeä (Gardner, 1998); vieraannuttaminen ilmenee useimmiten tilanteissa, joissa lapsi siirtyy toisen vanhemman luo tai joissa toinen vanhemmista avioituu uudestaan tai saa lapsen (Ward & Harvey, 1993). *Keskivaikeassa* vieraannuttamisessa lapsen käyttäytyminen on häiritsevämpää, epäkunnioittavampaa ja kohdevanhemman mustamaalaaminen saattaa olla lähes jatkuvaa (Gardner, 1998); vieraannuttaminen ilmenee siirtymätilanteiden lisäksi muissakin yhteyksissä (Ward & Harvey, 1993). *Vakavassa* vieraannuttamisessa lapsi kieltäytyy kokonaan tapaamasta kohdevanhempaa ja tuntee voimakasta vihaa tätä kohtaan (Gardner, 1998); vieraannuttava vanhempi ja lapsi ovat harhaisessa folie à deux -suhteessa avoimesti liittoutuneet kohdevanhempaa vastaan (Bernet, 2013; Gardner, 1998), ja lapsen suhde kohdevanhempaan on kokonaan poikki (Baker, 2005). Edellä mainitun lapsen vihan ei niinkään ajatella olevan kohdevanhemman todellista inhoamista vaan enemmänkin pelkoa, että vieraannuttava vanhempi suuttuu ja hylkää lapsen, jos huomaa tämän osoittavan kiintymystä tai muita myönteisiä tunteita kohdevanhempaa kohtaan (Gardner, 2003).

PAS edellyttää lapsen osalta vieraannuttamisen vakavuusasteesta riippuen neljästä kahdeksaan kriteerin täyttymistä: (1) kohdevanhemman mustamaalauskampanja ja siihen liittyvät (2) heikot tai järjettömät perustelut (3) kohdevanhempaan kohdistuvan vihan ehdottomuus (4) syyllisyyden tai katumuksen puute kohdevanhemman haukkumisesta (5) vieraannuttavan vanhemman ilmaisujen ja ajatusten suora lainaaminen (6) vieraannuttajan mielipiteiden pitäminen omina ja (7) tämän puolelle asettuminen kiistatilanteissa ilman epäröintiä sekä (8) vieraannuttamisen laajentaminen kohdevanhemman lähipiiriin (Gardner, 1998; Baker & Darnall, 2007). Vieraannuttamisen (PA) tai PASin sijasta Kelly ja Johnston (2001, s. 251; Johnston, 2005) puhuvat mieluummin *vieraannutetusta lapsesta* (the alienated child): ”Vieraannutettu lapsi ilmaisee vanhempaa kohtaan vapaasti ja itsepintaisesti sellaisia aiheettomia kielteisiä tunteita ja uskomuksia, kuten suuttumusta, vihaa, torjuntaa ja/tai pelkoa, jotka ovat selkeästi epäsuhteessa lapsen todellisiin kokemuksiin kyseisen vanhemman kanssa”. Siten vieraannutettu lapsi saattaa olla esimerkiksi suhteettoman pelokas suhteessa kohdevanhempaan tai kohdella tätä epäkunnioittavasti ja joissakin tapauksissa väkivaltaisesti (Hands & Warshak, 2011).

Vanhemman osalta vieraannuttaminen ilmenee manipulatiivisena käyttäytymisenä, johon liittyy tyypillisesti erilaisia strategioita (toimintatapoja) lapsen ja kohdevanhemman välisen suhteen turmelemiseksi (Häkkänen-Nyholm, 2010). Ei tunneta erityistä strategiayhdistelmää, joka määrittelisi vieraannuttajan, vaan strategioiden valinta on yksilöllistä, ja vieraannuttaminen itsessään enemmänkin päämäärä kuin tietty käyttäytymismalli (Baker & Darnall, 2006). Espanjalaisessa tutkimuksessa ($N = 72$ eronnutta paria) huoltajuuden havaittiin liittyvän käytettyjen strategioiden määrään ja tyyppiin, vieraannuttajan sukupuoli puolestaan oli yhteydessä strategioiden tyyppiin (López, Iglesias & García, 2014). Lapsen huoltajan asemassa oleva vieraannuttaja käytti useampia vieraannuttamisstrategioita kuin ei huoltajana oleva vanhempi.

Vieraannuttamisstrategioita on kartoitettu useissa tutkimuksissa (Baker & Ben-Ami, 2011; Baker & Chambers, 2011; Baker & Darnall, 2006; Häkkänen-Nyholm, Laajasalo & Tuuri, 2013; López ym., 2014). Laadullisessa retrospektiivisessä tutkimuksessa ($N = 40$), jossa haastateltiin lapsuudessa vieraannuttamista kokeneita aikuisia, tunnistettiin 33 toimintatapaa, joista Kuvassa 2 esitetyt 12 mainittiin ainakin 20 prosentissa otoksesta (Baker, 2005a; Baker & Darnall, 2006). Toisessa, kohdevanhemmille suunnatussa tutkimuksessa ($N = 97$) erilaisia strategioita tyypiteltiin 66 (Baker & Darnall, 2006). Strategioiden kartoittaminen edellyttää myös kohdevanhemman haastattelua, sillä vieraannutetut lapset eivät välttämättä ole tiedostaneet kaikkia vanhempansa käyttämiä strategioita (Baker & Darnall, 2006). Lapsi ei mahdollisesti ole ollut tietoinen esimerkiksi siitä, että vieraannuttava vanhempi on estänyt häntä saamasta kohdevanhemman lähettämiä lahjoja tai kirjeitä.

Monet vieraannuttamiseen tähtäävistä strategioista edellyttävät lapsen aktiivista osallistumista, mikä saattaa johtaa lapsen syyllisyyden ja häpeän tunteisiin suhteessa kohdevanhempaan sekä näiden tunteiden torjumiseen järkeistämällä; lapsi oikeuttaa käyttäytymisensä ja kielteiset ajatuksensa vieraannuttavan vanhemman esittämillä lausumilla, esimerkiksi väitteellä, että kohdevanhempi on lapsen hylännyt (Baker & Darnall, 2006). Vieraannuttavan vanhemman yritykset eivät aina onnistu, eikä lapsi sisäistä häneen kohdistettua manipulointia (Baker, 2006; Warshak, 2002). Lapsen kykyyn vastustaa manipulointia vaikuttavat hänen omien ominaisuuksiensa lisäksi lapsen ja kohdevanhemman välisen suhteen vahvuus ja sellaisten ihmisten tuki, jotka eivät ole lähteneet mukaan mustamaalauskampanjaan.

Vieraannuttamisstrategia	
1	Pahan puhuminen toisesta vanhemmasta
2	Yhteydenpidon rajoittaminen
3	Rakkaudenosoitusten lopettaminen tai suuttuminen lapsen osoittaessa kohdevanhemmalle myönteistä huomiota
4	Kohdevanhemman panettelu sanomalla, ettei kohdevanhempi rakasta lasta
5	Lapsen pakottaminen valitsemaan vanhempiansa välillä
6	Kohdevanhemman panettelu sanomalla lapselle tämän olevan vaarallinen
7	Uskoutuminen lapselle aikuisten välisestä suhteesta
8	Kohdevanhemman mainitseminen ja hänestä otettujen valokuvien vähentäminen
9	Lapsen pakottaminen hylkäämään kohdevanhempi
10	Kohdevanhemman lähipiiriin vähättely tai yhteydenpidon rajoittaminen
11	Kohdevanhemman vähättely lapsen läsnä ollessa
12	Konfliktien aiheuttaminen lapsen ja kohdevanhemman välillä

Kuva 2. Yleisimpiä vieraannuttajan käyttämiä strategioita lapsen ja kohdevanhemman välisen suhteen vahingoittamiseksi (Baker, 2005a).

Vieraannuttamisen psykologisista taustatekijöistä on niukasti tutkimustietoa, koska vieraannuttajat eivät yleensä ole yhteistyöhaluisia (Häkkänen-Nyholm, 2010). Vieraannuttajat on kuitenkin tyypitelty kolmeen luokkaan sen mukaan, miten he asennoituvat lapsen ja kohdevanhemman suhteeseen (Darnall, 1998, viitattu Baker & Darnall, 2006). *Naiivi vieraannuttaja* on tietoinen kohdevanhemman merkityksestä lapsen elämässä, mutta saattaa joskus sanoillaan tai teoillaan aiheuttaa kohdevanhemmassa ja lapsessa kielteisiä tunteita. Myös *aktiivinen vieraannuttaja* tiedostaa kohdevanhemman lapsen elämään osallistumisen tärkeyden, mutta hänen kohdevanhempaan liittyvät puheensa viestivät voimakkaasta turhautumisesta ja kaunasta, mikä aiheuttaa kohdevanhemmassa ja lapsessa kielteisiä tunteita. *Pakkomielteisen vieraannuttajan* tavoitteena on kohdevanhemman ja lapsen välisen suhteen tuhoaminen, ja kohdevanhemman ja lapsen kokemat kielteiset tunteet ovat toistuvia. Riippumatta vieraannuttajan tyypistä tai siitä, onko manipulatiivinen vanhempi onnistunut vieraannuttamisessaan, vieraannuttamisprosessi on joka tapauksessa omiaan herättämään lapsessa kielteisiä tunteita jompaakumpaa vanhempaa kohtaan. Mitä luultavimmin lapsi

alkaa joko torjua kohdevanhempaa tai hänessä herää suuttumus ja vastustus vieraannuttavaa vanhempaa kohtaan.

1.4 Vieraannuttamisen yhteys lapsen hyvinvointiin

Vieraannuttamisen katsotaan kuormittavan lasta psyykkisesti ja saattavan vaarantaa lapsen terveen psyykkisen kehityksen, kun tämä joutuu vieraannuttavan vanhemman toimesta toimimaan kohdevanhempaa kohtaan syyllisyyden ja häpeän tunteita herättävällä tavalla (Baker, 2005; Häkkänen-Nyholm, 2010; Pilla, 2012). Vieraannuttamisstrategioiden käyttäminen viestii siitä, että vieraannuttaja ei kunnioita lasta erillisenä yksilönä, vaan käyttää tätä omien emotionaalisten tarpeidensa täyttämiseen mustamaalauskampanjassaan (Johnston, 2005; Johnston & Kelly, 2004; Johnston ym., 2005a). Vieraannuttajan toiminta on omiaan luomaan lapsessa lojaalisuusristiriidan ja paineita hylätä vanhempi toisen vanhemman miellyttämiseksi (Baker & Verrocchio, 2013). Pyrkimys erottaa lapsi vanhemmastaan on kuitenkin lapsen oikeuksien vastaista, sillä lapsella on oikeus molempiin vanhempiin (Unicef, artikla 7, 9) ja kehittymisensä kannalta mahdollisimman hyviin olosuhteisiin (Unicef, artikla 6).

Vieraannuttamisen katsotaan täyttävän psyykkisen kaltoinkohtelun kriteerit (Baker & Ben-Ami, 2011; Bernet ym., 2015; Gardner, 1998; Kase-Gottlieb, 2015). Psyykkinen kaltoinkohtelu määritellään sellaiseksi huoltajan käyttäytymiseksi, joka johtaa lapsen tuntemaan itsensä sellaiseksi, jota ei rakasteta, joka on arvoton ja jolla on merkitystä vain toisen tarpeiden täyttäjänä; psyykkisen kaltoinkohtelun viisi päämuotoa ovat torjuminen, pelottelu, eristäminen, hyväksikäyttäminen/lahjonta ja emotionaalisen vastavuoroisuuden kieltäminen (the American Professional Society on the Abuse of Children; APSAC; Binggeli, Hart, & Brassard, 2001, viitattu Baker & Verrocchio, 2013). Vieraannuttamisessa vanhempi viestittää käyttäytymisellään lapselle, ettei tämän ole hyväksyttävää olla rakastavassa suhteessa toisen vanhempansa kanssa (Baker & Verrocchio, 2013). Italiassa tehdyssä tutkimuksessa ($N = 739$), jossa selvitettiin vieraannuttamisen, psyykkisen kaltoinkohtelun ja vanhempi-lapsisuhteen laadun yhteyksiä, vieraannuttamisella havaittiin yhteys psyykkiseen kaltoinkohteluun iän, vanhemman hoivan ja vanhempi-lapsisuhteen laadun lisäksi (Baker & Verrocchio, 2015). Tämä tulkittiin niin, että lapsi, joka kokee, ettei hänen vanhempansa hyväksy hänen suhdettaan toiseen vanhempaan, kokee itsensä psyykkisesti kaltoinkohdeksi vanhemman muusta rakastavasta kasvatuksesta huolimatta.

Toisen vanhemman menettämisen ja vieraannuttamiseen liittyvän kielteisen tunneilmapiiirin ajatellaan luovan lapsen elämään yleistä pahanolontunnetta (Baker & Ben-Ami, 2011; Kase-Gottlieb, 2015). Huoltajuuskiistojen yhteydessä vieraannutetun lapsen on usein havaittu olevan psykologisesti hauras, ja hänellä on havaittu paljon tunne-elämän ongelmia, jotka juontavat perhedynamiikkaan, vanhempien psykologiseen toimintaan ja lapsen yksilölliseen herkkyyteen (Johnston, 2005). Vieraannuttamiselle altistuneilla lapsilla ja nuorilla on tutkimusten mukaan esiintynyt muun muassa ahdistuneisuutta, psykosomaattisia oireita (Bernet ym., 2015; Johnston, 2005), jäsentymätöntä vihan tunnetta kohdevanhempaa kohtaan, toistuvia itsesyytöksiä, itsearvostuksen puutetta ja masentuneisuutta (Baker, 2005). Lapsen joutuminen pakkovalintatilanteeseen, jossa kumpikaan vaihtoehto ei ole hyvä – kun valitsee toisen vanhemman, toinen on hylättävä – on joissakin tapauksissa johtanut jopa psykoosiin (Gottlieb, 2012, viitattu Kase-Gottlieb, 2015). Tunne-elämän vaikeudet heijastuvat herkästi koulunkäyntiin ja kaverisuhteisiin (Wallerstein & Kelly, 1976). Vakavia käyttäytymisongelmia sekä kognitiivisia ja tunne-elämän häiriöitä voi liittyä jo vieraannuttamisen keskivaikeaan tai lievään muotoon (Kase-Gottlieb, 2015). Lapsen kannalta tilanne ei ole hyvä silloinkaan, kun hän erotilanteessa pidättäytyy asettumasta jommankumman vanhemman puolelle. Valitsemisesta kieltäytyneet lapset jäävät helposti erokiistojen keskellä ilman riittävää tukea ja saattavat tuntea itsensä yksinäisiksi, loukkaantuneiksi ja nöyryytetyiksi (Wallerstein & Kelly, 1976).

Lapsuudessa koetun vieraannuttamisen yhteyttä aikuisiän psykososiaalisiin ongelmiin käsittelevässä tutkimuksessa havaittiin vieraannuttamisen liittyvän kliinisiin oireisiin myöhemmin elämässä (Bernet ym., 2015). Tutkimukseen osallistui 739 italialaista, joista runsas puolet oli naisia ja vajaa puolet opiskelijoita. Vanhempien vieraannuttamiskäyttäytymistä mitattiin 20-osion Baker Strategy Questionnaire -asteikolla (Baker & Chambers, 2011) ja psykososiaalisia oireita Symptom Checklist-90-Revised-asteikolla (SCL-90-R; Derogatis & Spitz, 1999, viitattu Bernet ym., 2015), joka sisältää kokonaistuloksen lisäksi yhdeksän oireasteikkoa. Kaksikolmasosa vastaajista oli kokenut jonkintasoista vieraannuttamista lapsuudessaan, ja noin kolmannes kertoi toisen vanhemman yrittäneen kääntää tutkittavaa toista vanhempaa vastaan. Tulosten mukaan vieraannuttaminen oli sekä äidin että isän osalta yhteydessä useimpiin oireryhmiin. Myös vieraannuttamiselle altistumisen määrä oli yhteydessä korkeampiin SCL-90-R-pistemääriin, ja vieraannuttamista kokeneet ylittivät kontrolliryhmää todennäköisemmin kliinisen katkaisupisteen. Tutkimuksen tulos ei kuitenkaan ole

yleistettävissä, koska otos ei ollut satunnaistettu, vaan koostui psykologian opiskelijoista ja heidän tuttavistaan.

Vieraannuttaminen, erityisesti sen äärimmäinen lopputulos, lapsen ja kohdevanhemman välisen täydellinen rikkoutuminen ja suhteen katkeaminen kokonaan, saattaa vaikuttaa merkittävästi lapsen elämään (Baker, 2005). Emotionaalisen vastavuoroisuuden vähäisyys suhteessa sekä vieraannuttavaan että torjuttuun vanhempaan ja toisaalta vanhempien välinen vihamielisyys saattavat suoraan tai epäsuorasti vaikuttaa lapsen yleiseen sopeutumiseen (Amato, 1994; Sturge-Apple, Davies & Cummings, 2006). Vieraannuttaminen ei näyttäisi olevan vain riski lapsen iänmukaiselle kehitykselle, vaan se voi johtaa siihen, että vieraannuttavan vanhemman toimiessa lapsen roolimallina myös lapsesta tulee aikuisuudessa vieraannuttaja (Major, 2006, viitattu Kase-Gottlieb, 2015) tai vieraannuttamisen kohteena oleva vanhempi (Baker, 2005). Perhesuhteiden patologia on taipuvainen siirtymään sukupolvelta toiselle, ellei siihen puututa ajoissa (Baker, 2005). Nykytutkimuksen valossa vieraannuttamisella voidaan sanoa olevan pitkällä aikavälillä merkitystä lapsen psyko-fyysis-sosiaalisen hyvinvoinnin kannalta (Bernet ym., 2015), tosin on yksilöllistä, millä näistä tasoista lapsen oireet ilmenevät.

1.4.1 Itsearvostus

On väitetty, että mitä useammin ja mitä useammille vieraannuttamisstrategioille lapsi altistuu, sitä matalampi hänen itsetuntonsa olisi (Baker & Ben-Ami, 2011). Vieraannuttamista kokeneiden lasten matalan itsearvostuksen ja itsevihan on esitetty johtuvan ainakin neljästä syystä (Baker, 2005; Baker & Ben-Ami, 2011). Kun lapsi kokee ”pahan” vanhemman olevan osa itseään – geneettisesti ja kiintymyssuhteen pohjalta – hän tuntee myös itsensä pahaksi ja kokee siltä osin myös itse tulleen torjutuksi vieraannuttajavanhemman torjuessa kohdevanhemman. Samoin tuntiessaan vihaa torjuttua vanhempaansa kohtaan lapsen viha kohdistuu myös häneen itseensä (Baker, 2007a; Baker & Verrocchio, 2015). Mitä aikaisemmin vieraannuttamiskampanja on alkanut, sitä enemmän kielteiset tunteet ovat osa lapsen identiteettiä ja omanarvontuntoa (Baker, 2005).

Toiseksi itsevihaa ajatellaan syntyvän, kun vieraannuttava vanhempi kertoo lapselle, ettei kohdevanhempi välitä lapsesta tai rakasta tätä. Vieraannuttaja perustelee usein väitettään harhaanjohtavilla ajatuskehitelmillä, jotka lapsi uskoo, koska ”hyvä” vanhempi ne hänelle

esittää. Lapsen johtopäätös hylätyksi tulemisesta on, että hänessä itsessään on jotakin vikaa ja ettei hän ole rakastamisen arvoinen (Baker, 2005; Baker & Ben-Ami, 2011). Kolmanneksi itsevihan on nähty kehittyvän seurauksena siitä lapsen kokemasta syyllisyydestä ja häpeästä, jota hän tuntee pettäessään kohdevanhemman (Baker, 2005). Neljänneksi lapsen itsearvostukseen vaikuttaa manipuloivan vanhemman pyrkimys heikentää lapsen itseluottamusta ja muiden arvostamista uskottelemalla lapselle, että tuntee lapsen ajatukset, tunteet ja tarpeet paremmin kuin tämä itse (Baker & Ben-Ami, 2011).

Itsearvostus on yhteydessä pystyvyyden tunteeseen – yksilön kokemukseen omista mahdollisuuksista onnistua ja selvitä erilaisista tilanteista – ja vaikuttaa sitä kautta yksilön tekemiin valintoihin ja suoriutumiseen elämässä. Vieraannuttamisen on havaittu olevan yhteydessä sekä matalampaan itsearvostukseen että matalampaan pystyvyyden tunteeseen myöhemmin aikuisuudessa (Ben-Ami & Baker, 2012; $N = 118$; Baker & Verrocchio, 2013; $N = 257$). Matalan itsearvostuksen kautta vieraannuttamisen ajatellaan vaikuttavan epäsuorasti identiteettiin ja minäkuvaan (Godbout & Parent, 2012; Lavadera, Ferracuti & Togliatti, 2012) sekä masennukseen ja alkoholin käyttöön (Baker & Ben-Ami, 2011). Retrospektiivisessä, laadullisessa tutkimuksessa 68 prosenttia vastaajista ($N = 38$) tunnisti itsessään matalan itsearvostuksen ja 70 prosenttia oli kokenut vaikeita masennusjaksoja elämässään (Baker, 2005).

1.4.2 Masennusoireet

Vanhemman rajaaminen pois lapsen elämästä on menetys, joka voi aiheuttaa masennusta (Baker, 2005; Johnston, 2005). Joissakin tapauksissa lapsi saattaa menettää myös vieraannuttavan vanhemman rakkauden, jos hän kieltäytyy valitsemasta vanhempiansa välillä (Baker, 2005). Erilleen joutuminen vanhemmasta ja tunne, ettei tämä rakasta lasta, ovat kiintymyssuhdeteorian mukaan masentuneisuuden riskitekijöitä (Bowlby, 1977). Vieraannutetun lapsen osalta menetyksen seurauksia pahentaa se, että lasta estetään suremasta menetystään. Koska vieraannuttava vanhempi ei anna lapselle mahdollisuutta puhua kohdevanhemmasta tai suhteesta tähän, lapsi jää yksin surunsa kanssa, ja hänen on selvittävä menetyksestä ja torjuttuksi tulemisen tunteistaan ilman aikuisen tukea (Baker, 2005). Ilman vaikeiden tunteiden prosessointia vieraannutettu lapsi ei ehkä koskaan täysin toivu menetyksestään.

Masennukselle saattaa altistaa myös itsetuntoa heikentävä, manipulatiivinen vuorovaikutus vieraannuttavan vanhemman kanssa (Baker & Ben-Ami, 2011). Epäterveen riippuvuuden (Cogswell, Alloy & Spasojevic, 2006) ja ylenmääräisen halun miellyttää muita on niin ikään havaittu olevan masennuksen riskitekijöitä (Sato & McCann, 2000). Italialaisopiskelijoita koskevassa tutkimuksessa ($N = 257$) vieraannuttamisen havaittiin liittyvän kliiniseen masennukseen (Baker & Verrocchio, 2013). Myös toisessa, eronneiden vanhempien aikuisia lapsia koskevassa tutkimuksessa ($N = 118$) löytyi yhteys vieraannuttamisen ja aikuisuudessa koettujen masennusoireiden välillä (Ben-Ami & Baker, 2012).

1.4.3 Tunne-elämä ja ajattelu

Vieraannutettu lapsi saattaa masentuneisuuden ohella kärsiä muista tunne-elämän ongelmista vieraannuttamisen vaikeustasosta riippuen. Vieraannuttaminen merkitsee lapselle jatkuvaa ahdistuneisuutta ja pelkoa siitä, että hänen sanansa tai käyttäytymisensä viittaisivat myönteisiin tunteisiin kohdevanhempaa kohtaan – paljastuminen tietäisi vieraannuttajavanhemman rajua reagointia (Gardner, 2003). Vieraannuttamiseen liittyy vieraannuttajan mustamaalauskampanjan seurauksena vihaa ja perusteettomia pelkoja kohdevanhempaa kohtaan (Gardner, 2003; Kelly & Johnston, 2001). Turvattomuutta lisää empaattisen ja myötäelävän vanhemman tuen ja terveiden, käyttäytymistä rajoittavien sääntöjen puuttuminen (Gottlieb, 2012, viitattu Kase-Gottlieb, 2015).

Lapset saattava kärsiä paniikkihäiriöistä ja usein myös syyllisyydentunteista, jotka jatkuvat läpi elämän, jos anteeksipyyttämiseen kohdevanhemmalta ei ole mahdollisuutta (Kase-Gottlieb, 2015). Vieraannutetuilla lapsilla on havaittu vetäytyneisyyttä ja selviytymiskeinojen riittämättömyyttä (Johnston, Walters & Olesen, 2005b, viitattu Johnston, 2005). Heidän epävarmuuden sietokykynsä saattaa olla matala (Johnston, 2005). Manipuloivan vieraannuttajavanhemman kontrollissa kasvaminen on omiaan synnyttämään lapsessa emotionaalista riippuvuutta sekä vaikeuttamaan kokemusta erillisyydestä ja yksilöllisestä pystyvyydestä (Johnston, 2005). Koska vieraannuttava vanhempi ei yleensä kannusta lasta tekemään omia havaintoja tai päätelmiä, vaan päinvastoin manipuloi lapsen omaksumaan omat epäloogiset ja perusteettomat ajatuskehityksensä, lapselle voi kehittyä kognitiivisia vääristymiä (Kase-Gottlieb, 2015). Vieraannutetun lapsen havainnot saattavat siten olla epätarkkoja ja päättely epäloogista (Johnston ym., 2005b, viitattu Johnston, 2005).

1.4.4 Sosiaaliset suhteet

Vieraannutetuilla lapsilla on havaittu tunnesäätelyn ongelmia ja sosiaalisten taitojen riittämättömyyttä (Johnston, 2005; Johnston ym., 2005b), mikä vaikeuttaa ystävyssuhteiden solmimista (Amato, 1994; Lavadera ym., 2012) ja saattaa altistaa ihmissuhdeongelmille. Toimivien ihmissuhteiden rakentaminen on yhteydessä myös moraalikehitykseen, jonka on väitetty vieraannuttamisessa häiriintyvän, koska lapsella ei ole vieraannuttavan vanhemman ohjauksessa mahdollisuutta kehittää tervettä vastuuntuntoa tai omaatuntoa (Baker, 2005; Gottlieb, 2012, viitattu Kase-Gottlieb, 2015).

Lapsuudessaan vieraannutetut aikuiset ovat kertoneet kärsivänsä vaikeudesta luottaa ihmisiin ja omiin havaintoihinsa muista ihmisistä (Baker, 2005). Bakerin tutkimuksessa 42 prosenttia lapsuudessa vieraannuttamista kokeneista vastaajista ($N = 38$) kertoi itseen tai muihin liittyvistä luottamisongelmista, joiden taustalla oli ristiriita omien havaintojen ja vieraannuttavan vanhemman juurruttamien uskomusten välillä. Vieraannuttajaan luottaminen oli merkinnyt lapselle vähenevää luottamusta omiin näkemyksiin ja yleisesti omaan päätöksentekokykyyn. Kun lapselle myöhemmin oli selvinnyt vieraannuttajavanhemman manipulaatio ja torjuttua vanhempaa kohtaan esitettyjen väitteiden paikkansapitämättömyys, epävarmuus siitä, mihin uskoa ja kehen luottaa, oli lisääntynyt entisestään (Baker, 2005).

Luottamusongelmat voivat olla myös suoraa heijastusta kohdevanhemman torjumisesta ja ajatuksesta, että tämä on hylännyt lapsen. Isästä vieraannutetut tytöt ovat kertoneet myöhemmistä vaikeuksista parisuhteissa (Baker, 2005). Kun sisäinen malli vastakkaisesta sukupuolesta sisältää torjumisen ja eron, toimivan parisuhteen luominen voi olla vaikeaa. Matalan itsearvostuksen ja rakkaudettoman minäkuvan seurauksena terveiden ja turvallisten suhteiden muodostaminen aikuisuudessa saattaa vaikeutua (Baker & Ben-Ami, 2011; Baker & Verrocchio, 2013; Ben-Ami & Baker, 2012). Bakerin (2005) tutkimuksessa kaksikolmasosaa vastaajista ($N = 38$) oli eronnut ainakin kerran: Avioliiton epäonnistumisen taustalla oli ollut luottamuksen puutetta toista kohtaan, kyvyttömyyttä läheisyyteen, masennusta ja päihteiden käyttöä. Monet vastaajista olivat valinneet puolisoikseen vieraannuttajavanhempaa muistuttavan, kontrolloivan henkilön, joka asetti omat tarpeensa etusijalle ja jolta puuttui myötäelämisen kyky. Tämän narsistisen puolisonsa toimesta lapsuudessa vieraannutetut olivat lopulta päätyneet torjutun kohdevanhemman rooliin.

1.4.5 Käyttäytyminen ja kouluvaikeudet

Tunne-elämän ongelmat saattavat heijastua vieraannutettujen lasten sosiaalisiin suhteisiin myös käyttäytymisen kautta. On arveltu, että vieraannutettujen lasten on vaikea omaksua ympäristön normeja ja arvoja, koska vihamielisyys, epäkunnioittavuus, valehtelu ja vilppi ovat olleet osa heidän jokapäiväistä elämäänsä (Kase-Gottlieb, 2015). Erityisesti kohdevanhemman seurassa vieraannutettu lapsi saattaa ilmaista vihaa, raivoa ja halveksuntaa sopimattomalla käyttäytymisellä, kuten valehtelemalla, kiroilemalla, iskemällä, sylkemällä, varastamalla tai tuhoamalla kohdevanhemman omaisuutta (Johnston, 2005). Vaikeaan vieraannuttamiseen on havaittu liittyvän antisosiaalista käyttäytymistä ja uhmakkuutta suhteessa auktoriteetteihin (Lavadera ym., 2012). Vieraannuttujen lasten parissa työskennelleet ovat todenneet, että vieraannutetuilta lapsilta puuttuu rajat ja että nämä ovat tottelemattomia, kontrolloimattomia ja taipuvaisia rikkomaan sääntöjä (Kase-Gottlieb, 2012 viitattu 2015).

Etenkin nuorilla on havaittu vuorovaikutusongelmia, koska vieraannuttavassa ympäristössä lapsella ei ole mahdollisuutta oppia arkisten kiistojen vuorovaikutteista ongelmanratkaisua (Amato, 1995). PAS-oireiden hoitaminen on hyvin vaikeaa siinä vaiheessa nuoruutta, kun vieraannuttamisen huonot käytännöt on jo omaksuttu pysyväksi käyttäytymismalliksi. Uhmakkuus ja muu häiritsevä käyttäytyminen haittaa koulunkäyntiä ja saattaa johtaa arvosanojen laskuun tai koulun jättämiseen kesken (Kase-Gottlieb, 2012 viitattu 2015; Long, Slater, Forehand & Fauber, 1988).

1.4.6 Itsetuhoisuus ja päihteiden käyttö

Vieraannutettu lapsi saattaa päätyä täyttämään vanhemman menettämiseen liittyvän aukon kielteisillä asioilla, kuten antisosiaalisuudella ja acting-out-käyttäytymisellä (tiedostamattoman yllykkeen ilmeneminen toiminnan kautta), joihin puolestaan saattaa liittyä hakeutumista huonoon seuraan, nuorisorikollisuutta, viiltelyä, huumeriippuvuutta (Kase-Gottlieb, 2012, viitattu 2015) tai muita päihteitä. Tutkimusten mukaan päihteiden käyttö on yhteydessä masennukseen (Sihvola ym., 2008) ja matalaan itsearvostukseen (Mann, Hosman, Schaalma & deVries, 2004). Kuten aiemmin todettiin, masennusoireiden ja matalan itsearvostuksen on esitetty olevan yhteydessä vieraannuttamiseen. Italialaisopiskelijoilla tehdyssä tutkimuksessa ($N = 257$) havaittiin vanhemman vieraannuttamiskäyttäytymisen liittyvän alkoholin haittakäyttöön (Baker & Verrocchio, 2013), toisessa

tutkimuksessa (Ben-Ami & Baker, 2012; $N = 118$) vastaavaa yhteyttä ei löytynyt, kolmannessa tutkimuksessa kolmasosa vastaajista ($N = 38$) kertoi kärsineensä jossain elämänsä vaiheessa vakavista päihdeongelmista (Baker, 2005).

Lapsuudessa vieraannuttamista kokeneilla myöhempi alkoholin käyttö saattaa toimia itselääkintänä (Ben-Ami & Baker, 2012; Haller & Chassin, 2014), jolloin alkoholilla pyritään helpottamaan pahaa oloa. Vieraannuttamista lapsuudessa kokeneiden aikuisten päihteiden käytön taustalla voi olla matalaa itsearvostusta, yritystä paeta ja torjua lapsuuteen liittyviä kivun ja menetyksen tunteita, vaikeita ongelmia suhteessa vieraannuttavaan vanhempaan ja vieraannuttajan manipulaatioon liittyvää emotionaalista hyväksikäyttöä (Baker, 2005). Alkoholin ja huumeiden käyttöä voi liittyä myös siihen tuskaan, suuttumukseen, kaunaan ja syyllisyyteen, joka seuraa, kun vieraannutettu lapsi myöhemmin tiedostaa, että hänet on manipuloitu vihaamaan toista vanhempaansa (Baker, 2005). Päihderiippuvuuden riskiä lisää se, että perhetilanteen tietoinen tarkastelu osuu yleensä kehitysvaiheeseen, jolloin nuori on muutenkin taipuvainen alkoholi- ja huumeekokeiluihin.

1.4.7 Stressi ja kärsimys

Tarkempien tutkimusten puuttuessa on vaikea sanoa, mitkä edellä kuvatuista oireista ovat seurausta vieraannuttamisesta ja mitkä vanhempien eroprosessista, toisen vanhemman menettämisestä tai muusta syystä. Suppeiden, retrospektiivisten ja laadullisten vieraannuttamistutkimusten tuloksia ei myöskään voi yleistää koko väestöön. Ilmeistä kuitenkin on, että vieraannutetut lapset kärsivät monen tasoista ongelmista ja että vieraannuttamisen seurauksilla voi olla pitkäaikaisia vaikutuksia (Baker & Verrocchio, 2013; Ben-Ami & Baker, 2012). Mahdollisesti vieraannuttamisen ilmapiirissä eläminen merkitsee lapselle suuria sisäisiä ristiriitoja (Lavadera ym., 2012) ja jatkuvaa emotionaalista stressiä (Baker & Chambers, 2011; Kelly & Johnston, 2001; Sarrazin & Cyr, 2007). Tunne-elämän ongelmien vaikutusten ulottuessa sosiaalisiin suhteisiin ja koulunkäyntiin tilanne on jo vaikea ja pitkäaikaiset vaikeudet todennäköisiä. Jos vieraannutettu lapsi päätyy itse omien lastensa vieraannuttamaksi (Baker, 2005), kärsimys ei ole vain elinikäinen vaan sukupolven yli siirtyvä.

1.5 Etiologia ja perheen taustatekijöiden yhteys vieraannuttamiseen

Vieraannuttamisen tiedetään olevan lapseen kohdistettua ja perhejärjestelmän vuorovaikutussuhteisiin liittyvää manipulointia, mutta sen etiologiasta on hyvin vähän tutkimus-

näyttää. Vieraannuttamisskeemassa vaikuttavia tekijöitä esiteltiin Kuvassa 1 (Kelly & Johnston, 2001). Kuten edellä on todettu, vieraannuttamista esiintyy erityisesti perheissä, joissa vanhemmat ovat eronneet, mutta myös perheissä, joissa ei ole erottu (Baker, 2006; Baker & Chambers, 2011; Baker & Verrocchio, 2013, 2015; Bernet ym., 2015). Av(i)oerotilanteissa vieraannuttamista motivoi useimmiten vieraannuttajan toista osapuolta kohtaan kokema viha ja katkeruus (Häkkänen-Nyholm, 2010).

Vieraannuttavan, manipuloivan vanhemman (Gardner, 2004) osalta vieraannuttamisen psykologisen perustan katsotaan olevan empatian puutteessa ja kyvyttömyydessä kohdata lapsi erillisenä yksilönä, jolla on omat tarpeet ja käsitykset (Baker & Ben-Ami, 2011). Vieraannuttajan persoonallisuudessa korostuu usein narsistisuus (Baker, 2006; Kelly & Johnston, 2001; Stone, 2012) ja patologinen tarve olla lapsen elämän keskipisteenä (Baker, 2005; Baker & Verrocchio, 2013). Alkoholismin, kaltoinkohtelun ja persoonallisuushäiriöiden on havaittu olevan yhteydessä vieraannuttajaan (Baker, 2006). Useita menetelmiä yhdistelleessä amerikkalaisessa tutkimuksessa ($N = 125$) selvisi, että vieraannuttajavanhemman lämmin kasvatus tehosti vieraannuttamista, vaikka empiirisesti se on käänteisesti yhteydessä vieraannuttamiseen (Johnston ym., 2005a). Kuten aikaisemmin todettiin, vanhemman rakastava kasvatus ei kuitenkaan estä lasta tuntemasta itseään kaltoinkohdeksi (Baker & Verrocchio, 2015). Tyypillisesti vieraannuttaja ilmaisee kohdevanhempaa koskevat kielteiset ajatuksensa ja uskomuksensa avoimesti ja toistuvasti lapselle. Tärkeimmät vieraannuttamista ylläpitävät uskomukset ovat, että lapsi ei tarvitse toista vanhempaa elämäänsä, että torjuttu vanhempi on tavalla tai toisella vaarallinen lapselle ja että torjuttu vanhempi ei ole koskaan rakastanut tai välittänyt lapsesta (Kelly & Johnston, 2001).

On havaittu, että torjuttu kohdevanhempi saattaa edesauttaa vieraannuttamista monin tavoin. Jotkut kohdevanhemmista vetäytyvät taistelusta pitää yllä yhteyttä lapseen joko ahdistuneisuuden, taloudellisten syiden tai neuvottomuuden takia; he ovat saattaneet menettää luottamuksensa oikeusjärjestelmään tai eivät tiedä, miten saada lapsen luottamus takaisin (Baker, 2006). Vieraannutettu lapsi on taipuvainen näkemään kohdevanhemman passiivisuuden vahvistuksena manipuloivan vanhemman väitteelle, ettei kohdevanhempi rakasta tai ole kiinnostunut hänestä. Epäkunnioittavasta käyttäytymisestä loukkaantuneena torjuttu vanhempi saattaa reagoida tilanteeseen torjumalla lapsen, mikä vahvistaa vieraannuttamista entisestään (Baker, 2006). Joskus torjuttu vanhempi saattaa olla persoonallisuudeltaan itsekeskeinen ja epäkypsä. Hänen kasvatustyylistään saattaa myös puuttua empatiaa tai

joustavuutta. Huoltajuustaistelussa kohdevanhemman piirteitä saatetaan liioitella ja tulkita välinpitämättömyydeksi lapsesta, vaikka todellisuudessa vanhemmuuden taidot olisivat riittävän hyvät (Kelly & Johnston, 2001).

Molemmilla vanhemmilla ajatellaan siten olevan osuutta vieraannuttamisessa (Johnston ym., 2005a). Lapselta vieraannuttamisprosessiin mukaan lähteminen edellyttää riittävää kognitiivista, emotionaalista ja moraalista kypsyyttä; vieraannutetut lapset ovat yleensä 9–15-vuotiaita (Kelly & Johnston, 2001). Vieraannutetut vanhemmat sisarukset toimivat usein, ja erityisesti kohdevanhemman luona ollessaan, nuorempien sisarustensa sijaisvieraannuttajina ja yllyttäjinä (Gardner, 1999).

Torjuttuja vanhempia koskevassa tutkimuksessa ($N = 97$), jossa tarkasteltiin lapsen ja vanhempien ominaisuuksien ja PAS-tasojen yhteyttä, havaittiin tyttöjen ja vanhempien lasten olevan vakavammin vieraannutettuja kuin poikien ja nuorempien lapsien (Baker & Darnall, 2006). Vanhemmilla on esitetty olevan enemmän odotuksia lojaalisuudesta suhteessa varhaisnuoriin ja nuoriin, jotka ovat myös pienempiä lapsia enemmän taipuvaisia kapinoimaan vanhempien auktoriteettia vastaan (Johnston, 2003). Nuoret ovat altistuneet vieraannuttamiselle pitempään, heillä on enemmän vapautta ja he ovat helpommin saavutettavissa kuin nuoremmat lapset; vieraannuttajan kannalta nuoren valinnanvapaus merkitsee mahdollisuutta manipulatiiviseen painostamiseen ja nuoren itsenäiseen ajatteluun vetoamiseen (Baker & Darnall, 2006). Kuitenkin saattaa olla, että nuoruusikäisen lapsen saa epätodennäköisemmin kääntymään toista vanhempaa vastaan (Gardner, 1998), jos vieraannuttaminen alkaa lapsen nuoruusiässä ja erityisesti jos suhde kohdevanhempaan on hyvä. Useimmat vieraannutetut lapset eivät hylkää kokonaan toista vanhempaa, vaan ilmaisevat tätä kohtaan ristiriitaisia tunteita kuten suuttumusta, surua ja rakkautta (Johnston, 2003).

Lapsen iän ja sukupuolen lisäksi vieraannuttamiselle saattavat altistaa joko suoraan tai epäsuorasti lapsen temperamentti ja persoonallisuus (Johnston, 2003; Kelly & Johnston, 2001). Ahdistuneisuus, pelokkuus, passiivisuus, heikko realiteettitaju, sosiaalisten taitojen vähäisyys, sopeutumisongelmat, kognitiiviset rajoitteet, kuten heikko ongelmanratkaisukyky, mustavalkoinen ajattelu ja hämmentyneisyys, sekä matala itsearvostus vähentävät lapsen kykyä vastustaa vieraannuttamista (Johnston, 2003; Kelly & Johnston, 2001). Emotionaalinen tai fyysinen riippuvuus vieraannuttavasta vanhemmasta ja tämän uhkaukset katkaista suhde lapseen lisäävät todennäköisyyttä, että lapsi liittoutuu manipuloivan

vanhemman kanssa toista vastaan (Kelly & Johnston, 2001). Mitä vähemmän lapsi on ollut yhteydessä kohdevanhempaan, ja mitä vähemmän hänellä on ydinperheen ulkopuolista tukea, sitä herkempi hän on vieraannuttamisen vaikutuksille (Kelly & Johnston, 2001).

Muita taustatekijöitä, jotka joko suoraan tai epäsuorasti vaikuttavat lapsen vieraannutetuksi tulemiseen, ovat vieraannuttavan vanhemman kokema narsistinen loukkaus ja nöyryytys, jotka liittyvät suhteen päättymiseen, riitaisa avioero ja oikeudenkäynti, johon saattaa kietoutua vieraannuttajan kanssa liittoutuneita ammatti-ihmisiä ja eroavien puolisoiden lähipiiriä, kuten uusia kumppaneita – lapselle on tällaisessa vaikeassa eroprosessissa langennut usein viestinviejän, pelastajan tai rankaisijan rooli (Kelly & Johnston, 2001; Johnston, 2003). Uudelleen avioituminen voi saada aikaan tai pahentaa vieraannuttamista, silloin taustalla voi olla mustasukkaisuus, kilpailu, kostonhalu, narsistinen loukkaus tai yhteistä vihollista vastaan liittoutuminen (Warshak, 2000). Vanhempien uskomukset ja käyttäytyminen, sisarussuhteet ja lapsen oma herkkyyys perheen vuorovaikutusilmapiirissä saattavat toisaalta joko moderoida tai vahvistaa lapsen reaktiota edellä mainittuihin taustatekijöihin, ja lapsen oma reagointi kuvattuihin tekijöihin synnyttää dynaamisen palautekehän eri tekijöiden välille (Kelly & Johnston, 2001).

1.6 Tutkimuskysymykset ja hypoteesit

Tutkimuksessa keskityttiin kolmeen tutkimuskysymykseen. Koska vieraannuttamisen esiintyvyyttä ei ole Suomessa aikaisemmin tutkittu, selvitettiin (1) Missä määrin vieraannuttamista esiintyy yleisesti ja toisaalta perheissä, joissa vanhemmat ovat eronneet tai yhdessä? Edellä kuvattujen aikaisempien arvioiden ja tutkimustulosten perusteella oletettiin, että vieraannuttamista on kokenut noin 1–2 prosenttia nuorista ja että vieraannuttaminen on yleisempää perheissä, joissa vanhemmat ovat eronneet. Seuraavaksi tarkasteltiin (2) Miten vieraannuttaminen on yhteydessä nuorten elämänlaatuun? Edellä esitettyjen tutkimustulosten pohjalta oletettiin, että vieraannuttaminen on yhteydessä korkeampaan masentuneisuuteen ja ahdistuneisuuteen, ja matalampaan elämänlaatuun sekä elämänlaadun osa-alueista erityisesti emotionaaliseen hyvinvointiin ja perheeseen. Lopuksi tutkittiin (3) Mitkä perheen taustatekijät ovat yhteydessä vieraannuttamiseen? Aikaisemman tutkimustiedon perusteella oletettiin, että vieraannuttaminen on yhteydessä vanhempien eroamiseen, torjutun vanhemman vähempään tapaamiseen vanhempien eron jälkeen ja vanhempien eron jälkeen selvästi huonontuneeseen suhteeseen tai välien rikkoutumiseen torjutun vanhemman kanssa.

2 Menetelmät

2.1 Osallistujat

Tähän 15–20-vuotiaille suunnattuun kyselytutkimukseen osallistui 2027 nuorta, joista 87.4 % oli tyttöjä ja 12.6 % poikia. Kahdeksan osallistujaa olisi kaivannut kolmannen vastausvaihtoehdon sukupuolesta. Vastaajista 99.3 % oli suomen kansalaisia. Vastaajat olivat keskimäärin 17–18-vuotiaita (ka = 17.7). Vastaajien ikä- ja sukupuolijakauma on esitetty Liitteessä 1. Osallistujat rekrytoitiin lukioiden ja nuorille suunnattujen verkkosivustojen kautta.

2.2 Arviointimenetelmät

2.2.1 Kyselylomake

Tutkimusta varten laadittiin sähköinen kyselylomake, joka käsitti kuusi kysymysryhmää (a) taustatiedot (b) vanhempien ero (c) vanhempien vieraannuttamiskäyttäytyminen (d) nuoren elämänlaatu (e) nuoren mieliala (f) palaute. Kysely koostui monivalintakysymyksistä ja arviointiasteikollisista väittämistä. Lomakkeella eteneminen edellytti kaikkiin kysymyksiin vastaamista. Vapaamuotoista palautetta varten oli lomakkeen lopussa tekstikenttä. Kyselyn sisältö on esitetty kokonaisuudessaan Liitteissä 2–7.

Alkutekstissä kerrottiin tutkimusorganisaatio, vastuulliset tutkijat ja tutkimuksen tarkoitus sekä tutkimuksen toteutustapa ja kesto. Osallistujille selvitettiin osallistumisen edellytykset, tutkimuksen vapaaehtoisuus, vastausten luottamuksellisuus ja oikeus keskeyttää kyselyyn vastaaminen. Lisätietojen kysymiseksi annettiin tutkijoiden yhteystiedot. Vastaamisen herättämien mahdollisten ahdistavien tunteiden kohtaamisen tueksi tarjottiin yhteystiedot kolmeen nuorten tukipalveluun. *Taustatietoina* kysyttiin vastaajan sukupuoli, syntymävuosi, kansalaisuus, asuinalue, sisarukset, perheen lasten lukumäärä, perheen tämänhetkinen taloudellinen tilanne, vanhempien aviosäätty, olivatko vanhemmat elossa ja olivatko vanhemmat eronneet tai eroamassa. Lisäksi kartoitettiin stressitekijöitä, kuten läheisen kuolemaa, asuinpaikkakunnan muutosta tai koulukiusaamista, ja kysyttiin, oliko vastaaja kokenut saaneensa riittävästi apua tai tukea. *Vanhempien eroon* liittyen kysyttiin erosta kulunutta aikaa, huoltajuutta, vanhempien ja nuoren itsensä asumisesta, vanhemman uudesta avo- tai aviopuolisosta, kuinka usein nuori tapaa vanhempiaan ja muutoksista nuoren suhteessa kumpaankin vanhempaan. Eroon liittyvät kysymykset näkyivät vain niille

vastaajille, jotka olivat kertoneet vanhempiensa eronneen. Vanhempien vieraannuttamiskäyttäytymistä, nuoren elämänlaatua ja nuoren mielialaa mitattiin kolmella erillisellä kyselyllä.

2.2.2 Vieraannuttaminen: *Parental Alienation Behavior Scale (PABS)*

Vanhempien vieraannuttamiskäyttäytymistä mitattiin Braverin, Coatsworthin ja Peraltanin (2006) kehittämällä asteikolla Parental Alienating Behavior Scale. PABS sisältää kuusi vanhempaa koskevaa väittämää, joiden paikkansapitävyyttä arvioidaan 9-portaisella asteikolla (1 = *Ei ollenkaan*, 9 = *Erittäin*). Osiot mittaavat vanhemman asennoitumista toisen vanhemman ja vastaajan väliseen suhteeseen. Väittämät esitetään erikseen äidin ja isän osalta, jolloin osioita on yhteensä 12 (Braver ym., 2006; Hands & Warshak, 2011). Tätä tutkimusta varten PABS käännettiin suomeksi ja väittämien aikamuotoa muutettiin. Alkuperäiset PABS-osiot ja niiden muokatut, suomenkieliset vastineet on esitetty Taulukossa 1. Arviointia yksinkertaistettiin muuttamalla asteikko 7-portaiseksi (1 = *Ei ollenkaan*, 7 = *Erittäin hyvin*). Vieraannuttamisen määrää kuvastavat muuttujat laskettiin summaamalla erikseen äitiä koskevat osiot 1–6, isää koskevat osiot 7–12 ja kaikki osiot 1–12. Siten tässä tutkimuksessa PABS-pistemäärät kuudesta väittämästä saattoivat vaihdella 0–36 ja 12 väittämästä 0–72.

Taulukko 1. Kuusi alkuperäistä *Parental Alienation Behavior Scale (PABS)* -väittämää ja niiden suomenkieliset, nuorille soveltuviksi muokatut vastineet (Braver, Coatsworth ja Peraltan, 2006).

Alkuperäinen väittämä

1. My mother [father] often spoke badly to me of my father [mother].
2. My mother [father] wanted me to respect and admire my father [mother].*
3. My mother [father] wanted me to identify more with her [him] than I did with my father [mother].
4. My mother [father] tried to diminish my loyalty or attachment to my father [mother].
5. My mom [dad] somehow made me feel that if I loved her [him], I couldn't really love and/or respect my father [mother].
6. My mother [father] really wanted me to be close to my father [mother].*

Muokattu suomenkielinen väittämä

1. Äitini [isäni] on usein puhunut minulle pahasti isästäni [äidistäni].
2. Äitini [isäni] on halunnut minun kunnioittavan ja ihailevan isääni [äitiäni].*
3. Äitini [isäni] on halunnut minun ottavan mallia enemmän hänestä kuin isästäni [äidistäni].
4. Äitini [isäni] on yrittänyt heikentää tunnesidettä minun ja isäni [äitini] välillä.
5. Äitini [isäni] on saanut minut tuntemaan, etten voi rakastaa isääni [äitiäni], jos rakastan äitiäni [isääni].
6. Äitini [isäni] on todella halunnut minun olevan läheinen isäni [äitini] kanssa.*

---

* käänteinen väittämä

Vieraannuttamisen esiintyvyyden tutkimiseksi kaikki kolme PABS-muuttujaa muutettiin kaksiluokkaisiksi muuttujiksi, jotka erottelivat matalan ja korkean vieraannuttamisen. Äitiä ja isää koskevien väittämien summamuuttujille määritettiin kummallekin kaksi katkaisupistettä: 24 pisteen raja tarkoittaa, että vastaaja on antanut kuusi vähintään *Melko hyvin* tai vähintään neljä *Erittäin hyvin* -vastausta vieraannuttamista koskevaan kuuteen väittämään. Vastaavasti katkaisupiste 30 tarkoittaa vähintään kuutta *Hyvin*-vastausta tai vähintään viittä *Erittäin hyvin* -vastausta. Kokonaissummamuuttujan katkaisupisteeksi määritettiin 48, jolloin vastaaja on antanut 12 vähintään *Melko hyvin* -vastausta tai vähintään kahdeksan *Erittäin hyvin* -vastausta 12 väittämään. Kahden käänteisen väittämän kohdalla vastaavat alkuperäiset valinnat olivat *Melko huonosti*, *Huonosti* ja *Ei ollenkaan*. Asteikon reliabiliteetit (Cronbachin α) olivat .75 (äiti vieraannuttajana), .72 (isä vieraannuttajana) ja .83 (äiti ja isä vieraannuttajina) ja samaa luokkaa kuin aiemmassa tutkimuksessa (Braver ym., 2006). PABS-asteikon kääntämisestä, muokkaamisesta ja käyttämisestä sovittiin yhteistyössä asteikon kehittäjän, psykologian emeritusprofessori S. L. Braverin kanssa (Braver, 2014).

2.2.3 Elämänlaatu: KiddoKINDL^R-14–17 (KINDL)

Terveysteen liittyvää elämänlaatua mitattiin erityisesti lapsille ja nuorille Saksassa kehitetyllä KINDL^R-kyselyllä (Ravens-Sieberer & Bullinger, 2000). KINDL^R-kyselystä on kolme versiota eri ikäryhmille ja kaksi versiota vanhemmille. Tässä tutkimuksessa käytettiin 14–17-vuotiaille nuorille tarkoitettua KiddoKINDL^R-itsearviointin suomenkielistä versiota. Modulaarisen rakenteensa ansiosta KINDL^R soveltuu sekä kliiniseen käyttöön että terveiden lasten elämänlaadun mittaamiseen (Ravens-Sieberer & Bullinger, 1998, 2000). Kysymykset ja ohjeet on laadittu nuoret vastaajat huomioiden selkeiksi ja helposti ymmärrettäviksi. KiddoKINDL^R-14–17 löytyy kokonaisuudessaan Liitteestä 5.

KINDL^R koostuu 24 osiosta, joita arvioidaan 5-portaisella asteikolla (1 = *Ei koskaan*, 5 = *Koko ajan*). Osiot mittaavat kuutta ulottuvuutta: fyysinen hyvinvointi, emotionaalinen hyvinvointi, itsearvostus, perhe, ystävät ja koulu, joista kukin käsittää neljä osiota; esimerkkinä emotionaalista hyvinvointia koskevat osiot: *Viime viikon aikana* (1) *minulla oli hauskaa ja nauroin paljon* (2) *minulla oli tylsää* (3) *olin yksinäinen* (4) *tunsin oloni pelokkaaksi*. Yhden ulottuvuuden osalta pistemäärä saattoi vaihdella 4–20 ja kuuden ulottuvuuden osalta 24–120. Kyselyssä on erillinen Sairaus-asteikko, joka liittyy mahdolliseen pitkään sairastamiseen tai sairaalassaoloon. Sairaus-asteikkoon kuuluu

seulontakysymys ja kuusi osiota, jotka mittaavat vastaajan elämänlaatua suhteessa hänen sairauteensa; viisi osiota on käänteisiä. Kuuden muun ala-asteikon osalta käänteisiä osioita on 11. Tarvittavien asteikkomuunnosten jälkeen kunkin ala-asteikon tulos laskettiin jakamalla sen osioiden summa asteikon osioiden määrällä. Elämänlaatua kuvastava kokonaispistemäärä laskettiin jakamalla kaikkien osioiden summa 24:llä. Tarkastelun helpottamiseksi kokonaispistemäärä ja kunkin ala-asteikon tulos skaalattiin 100-asteikollisiksi vähentämällä tuloksesta pienin mahdollinen arvo, jakamalla erotus vaihteluvälillä ja kertomalla saatu osamäärä 100:lla.

KINDL^R:n rakennevaliditeettia on selvitetty tutkimalla asteikon yhteyttä Child Health Questionnaire (CHQ; Landgraf, Abetz & Ware, 1999) ja SF-36:n (Bullinger & Kirchberger, 1998) ulottuvuuksiin sekä Life Satisfaction -kyselyn lasten versioon (Herschbach & Henrich, 2000). KINDL^R -kokonaistulos oli eniten yhteydessä *General Well-Being* -asteikkoon ($r = .72$) CHQ:ssa, *Vitality* ($r = .62$) ja *Emotional Well-Being* -asteikoihin ($r = .64$) SF-36:ssa sekä Life Satisfaction-kyselyyn ($r = .69$). KINDL^R:n reliabiliteetti on ollut hyvä ($\alpha \geq .70$; koko asteikko $\alpha > .80$) useimmissa ala-asteikoissa ja otoksissa (Ravens-Sieberger, Redegeld ja Bullinger, 2000). Tässä tutkimuksessa koko asteikon reliabiliteetti (Cronbachin α) oli korkea (.91; $N = 2027$). Ala-asteikoiden osalta reliabiliteetit olivat seuraavat: fyysinen hyvinvointi (.77), emotionaalinen hyvinvointi (.75), itsearvostus (.86), ystävät (.76), jotka reliabiliteetit laskettiin koko aineistosta ($N = 2027$), sairaus (0.80; $n = 289$) sekä perhe (.79) ja koulu (.66), jotka laskettiin vapaan palautekentän viestien perusteella ilman 20-vuotiaiden vastauksia ($n = 1807$). Kyselyn tutkimuskäyttöön ottamisesta tässä tutkimuksessa sovittiin yhteistyössä tutkimusassistentti Brit Gardemeierin kanssa (University Medical Center Hamburg-Eppendorf, Center for Psychosocial Medicine, Department of Child and Adolescent Psychiatry, Psychotherapy and Psychosomatics, Hamburg; 2014).

2.2.4 Mieliala: Raitasalo's modification of the short form of the BDI(RBDI)

Masentuneisuus ja ahdistuneisuus liittyvät koettuun elämänlaatuun. Nuorten mielialaa kartoitettiin RBDI-kyselyllä, joka on kehitetty Suomen oloihin sopivaksi Beckin lyhyen depressiokyselyn pohjalta (Raitasalo, 2007). RBDI:n (tunnetaan myös nimillä Mielialakysely ja BDI-13) kehittivät Kansaneläkelaitoksen sosiaaliturvan tutkimuslaitos ja Kuopion aluetyöterveyslaitos yhteistyönä 1980-luvulla depression seulontaan ja masennusoireilun vaikeusasteen kartoittamiseen (Raitasalo & Notkola, 1987; Raitasalo

1995a, 1995b). Koska kyselyn oli haluttu soveltuvan myös koululaisille ja nuorille, alkuperäisessä lyhyessä depressiokyselyssä oleva, työkykyä koskeva kysymys (*Work difficulty*) on korvattu RBDI:ssä alkuperäisen BDI:n muokatulla nukkumiseen liittyvällä kysymyksellä (*Sleep disturbance*). Lisäksi kuhunkin vastaussarjaan on RBDI:ssä liitetty johdantokysymys ja ensimmäiseksi vaihtoehdoksi itsetuntoa osoittava vaihtoehto. Kyselyn loppuun on lisätty ahdistuneisuutta kartoittava kysymys itse tunnistetun ahdistuneisuuden osoittimeksi (Raitasalo, 2007). RBDI:tä on käytetty useissa suomalaisissa, koululaisille ja opiskelijoille tehdyissä terveystutkimuksissa (Raitasalo, 2007; Kaltiala-Heino, Rimpelä, Rantanen & Laippala, 2001; Konu, ym., 2002; Konu, Lintonen & Rimpelä, 2002; Kosunen, Kaltiala-Heino, Rimpelä & Laippala, 2003; Luopa, Pitikäinen & Jokela, 2006; Ritakallio, Kaltiala-Heino, Kivivuori & Rimpelä, 2005). Vuodesta 1997 lähtien RBDI on liitetty kouluterveyskyselyyn, ja sen on havaittu toimivan hyvin nuorten mielialan mittaamisessa (Raitasalo, 2007).

RBDI:n osioiden katsotaan kuvaavan jatkumoa rakentavasta itsetunnosta haittaavaan masentuneisuuteen. RBDI:ssä on 13 masennusta kartoittavaa kysymystä ja yksi ahdistuneisuutta kartoittava kysymys sekä näiden perusteella muodostettava itsetunnon asteikko. Jokaista kysymystä kohti on viisi vastausvaihtoehtoa; esimerkkinä itsevihaa mittaava kysymys: *Onko sinulla pettymyksen tunteita?* (1) *Olen tyytyväinen itseeni ja suorituksiini* (2) *En ole pettynyt itseeni* (3) *Olen pettynyt itseni suhteen* (4) *Minua inhottaa oma itseni* (5) *Olen kerta kaikkiaan arvoton ja huono*. Muut masennukseen liittyvät kysymykset koskevat mielialaa, tulevaisuutta, epäonnistumista, tyytyväisyyttä, syyllisyyttä, itsensä vahingoittamista, sosiaalisuutta, päätösten tekemistä, ulkonäköä, nukkumista, väsymystä ja ruokahalua. RBDI:n kysymykset ja vastausvaihtoehdot on esitetty Liitteessä 6.

Masentuneisuuden voimakkuutta kuvaava summamuuttuja laskettiin kysymyksistä 1–13 siten, että kunkin kysymyksen vastausvaihtoehdot 1 ja 2 saivat arvon nolla, 3 arvon yksi, 4 arvon kaksi ja 5 arvon kolme. Siten summapistemäärä saattoi vaihdella välillä 0–39. Masentuneisuuden vaikeusaste luokiteltiin pistemäärien pohjalta: 0–4 (ei masentuneisuutta tai vain erittäin lievä), 5–7 (lievä), 8–15 (keskivaikea), 16–39 (vaikea). Vastaavasti luokiteltiin kysymyksellä 14 kartoitetun, itse koetun *ahdistuneisuuden* aste: 0 (ei ilmaistua ahdistuneisuutta), 1 (lievä jännittyneisyys), 2 (keskivaikea jännittyneisyys tai ahdistuneisuus), 3 (vaikea jännittyneisyys tai ahdistuneisuus). *Itsetunnon* summapistemäärää ei laskettu, koska itsetuntoa tarkasteltiin elämänlaatumittarin Itsearvostusasteikolla.

Masennusasteikon reliabiliteetti (Cronbachin α) oli tässä tutkimuksessa (.92) korkeampi kuin Kouluterveyskyselyn aineistojen (.85–.87) perusteella saatu (Raitasalo, 2007). Ahdistuneisuusosion lisääminen kysymyssarjaan ei muuttanut reliabiliteettia. RBDI:ssä käytetty teitittelymuoto muutettiin sinutteluksi, ja itsensä vahingoittamiskysymyksen kahta viimeistä vastausvaihtoehtoa muokattiin eettisen toimikunnan suosituksesta.

2.3 Eettiset näkökohdat

Kyselylomakkeen laatimisessa ja mittareiden ohjeistuksissa huomioitiin ihmistieteiden eettisen toimikunnan periaatteet tutkittavan itsemääräämisoikeuden kunnioittamisesta, vahingoittamisen välttämisestä sekä yksityisyydestä ja tietosuojasta. Joidenkin kysymysten ja vastausvaihtoehtojen sanamuotoja muokattiin eettisen toimikunnan suositusten mukaisesti. Helsingin yliopiston ihmistieteiden eettisen ennakkoarvioinnin toimikunnan lausunto tutkimuksen eettisestä hyväksyttävyydestä on Liitteessä 8. Ennen varsinaista tutkimusta kysely annettiin seitsemän nuoren tarkastettavaksi, ja heiltä saadun palautteen pohjalta tarkennettiin muutamien vastausvaihtoehtojen sanamuotoja. Tutkimuksen toteutusvaiheessa hankittiin tutkimuslupa, mikäli lukion sijaintikunta sellaista edellytti.

2.4 Tutkimuksen toteutus

2.4.1 Aineisto

Tutkimuksessa käytetty aineisto kerättiin sähköisellä lomakkeella Helsingin yliopiston E-lomakepalvelun kautta maalisi–huhtikuussa 2015. Tutkimuksesta kerrottiin sähköpostitse lukioden rehtoreille ja koulusihteereille sekä erilaisten nuorille suunnattujen verkkosivustoiden vastuuhenkilöille. Samassa viestissä lähetettiin verkkokyselyn linkki, joka pyydettiin välittämään nuorille. Rehtoreille lähetetyn kirjeen malli on Liitteessä 9. Rehtoreilta pyydettiin kirjallinen suostumus tutkimukseen osallistumisesta Liitteen 10 lomakkeella. Lukioden ja verkkosivustojen kautta saatujen vastausten jakautuminen ennen poistoja on esitetty Taulukossa 2. Tutkimukseen tuli mukaan 19 lukiota 12 maakunnasta. Aineistosta poistettiin kaksi tyhjää vastausriviä, kaksi tilastoyksikköä, joista puuttuivat taustatiedot, neljä yksikköä, joista puuttuivat elämänlaatu- ja/tai mielialakyselyiden vastaukset sekä yksi yksikkö, jossa vieraannuttamis-, elämänlaatu- ja mielialakysymyksissä oli kaikissa kohdissa sama vastaus. Avoimen palautteen perusteella poistettiin 16 vastausta. Näissä tapauksissa vastaaja kertoi vastaamisen olleen vaikeaa, koska molemmat tai toinen vanhemmista oli kuollut. Yhteensä poistettiin 25 vastausta, joista 15 oli saatu verkkosivustoilta.

Taulukko 2. Koulujen ja verkkosivustojen kautta kerättyjen vastausten määrät ja prosenttiosuudet. Koulujen kautta tulleet vastaukset eritelty maakunnittain.

Kohde	Vastaukset	%
Koulut		
Etelä-Pohjanmaa	39	1.9
Etelä-Savo	70	3.4
Kainuu	102	5.0
Keski-Suomi	12	<1
Kymenlaakso	10	<1
Lappi	48	2.3
Pirkanmaa	79	3.9
Pohjois-Karjala	15	<1
Pohjois-Pohjanmaa	30	1.5
Pohjois-Savo	61	3.0
Satakunta	98	4.8
Uusimaa	150	7.3
Maakunta ei tiedossa*	12	<1
Yhteensä	726	35.4
Verkkosivustot		
Demi.fi	1172	57.1
Muut	111	5.4
Yhteensä	1283	62.5
Koulu/verkkosivusto*	43	2.1
Vastauksia yhteensä	2052	100

* teknisistä syistä lomaketunnistetta ei tiedetä 55 tapauksessa

2.4.2 Otantamenettely

Lukiot. Otanta suoritettiin Tilastokeskuksen aineistojen perusteella (Tilastokeskus, 2014): lukioiden määrä saatiin vuoden 2013 ja lukioiden oppilasmäärät vuoden 2012 tilastojen pohjalta. Otanta rajattiin koskemaan suomen- ja ruotsinkielisiä nuorten lukioita Manner-Suomessa. Maakunnittain ($n = 18$) toteutetulla suhteellisella otannalla laskettiin 55 lukion jakautuminen 360 lukiosta maakunnittain: Uudeltamaalta 10 lukiota, Pirkanmaalta ja Pohjois-Pohjanmaalta 5, Varsinais-Suomesta 4, Satakunnasta, Pohjois-Savosta, Keski-Suomesta, Etelä-Pohjanmaalta ja Lapista 3, Kanta-Hämeestä, Päijät-Hämeestä, Kymenlaaksosta, Etelä-Karjalasta, Etelä-Savosta, Pohjois-Karjalasta ja Pohjanmaalta 2, Keski-Pohjanmaalta ja Kainuusta 1 lukio. Seuraavassa vaiheessa tutkimukseen mukaan otettavat lukiot poimittiin maakunnittain oppilasmäärällä painotetulla satunnaisotannalla. Helsingin ja Espoon kaupunkien valituksi tulleen viiden lukion tilalle poimittiin Uudeltamaalta toiset

koulut. Edellisen osalta tutkimus ei täyttänyt tutkimusluvan hakemisen edellytyksiä, jälkimmäisessä tapauksessa tutkimusluvan saaminen olisi edellyttänyt kirjallista suostumusta nuorten huoltajilta. Uusintaotannalla korvattiin kolme ensimmäisessä otannassa tutkimuksesta kieltäytynyttä lukiota. Mahdollisimman kattavan aineiston saamiseksi tehtiin myöhemmin, muistutteluviestien jälkeen, uusi painotettu satunnaisotanta niiden maakuntien osalta, joista ei vielä ollut mukana ainuttakaan koulua. Uusintaotannat mukaan lukien tutkimuskutsu lähetettiin sähköpostitse 76 lukioon, joista 20 vastasi myöntävästi, 5 kieltäytyi tutkimuksesta ja 51 jätti vastaamatta. Yksi tutkimukseen ilmoittautunut lukio rajattiin pois aiemmin mainittujen tutkimuslupaan liittyvien vaatimusten takia. Lopullinen tutkimukseen osallistuvien lukioden määrä oli siten 19.

Nettisivustot. Tietoa tutkimuksesta lähetettiin sähköpostitse 23 nettisivuston vastuuhenkilöille. Valitut sivustot oli pääsääntöisesti suunnattu nuorille. Tutkimukseen ilmoittautui mukaan viisi sivustoa, joista neljän kautta saatiin vastauksia kyselyyn.

3 Tulokset

3.1 Aineiston tarkastelu

Arviointiasteikot. Vieraannuttamis-, elämänlaatu- ja mielialamuuttujien jakaumien normaalisuutta tarkasteltiin graafisesti. Pylväsdiagrammista voitiin havaita, että mielialamuuttujan jakauma poikkesi huomattavasti normaalijakaumasta. Vieraannuttamismuuttujien jakaumien yhtäpitävyys normaalijakauman kanssa oli parempi, mutta jakaumat olivat oikealle vinoja. Elämänlaatumuuttujat muistuttivat *perhe*-muuttujaa lukuun ottamatta melko hyvin normaalijakaumaa. Samojen muuttujien keskinäistä lineaarista riippuvuutta tarkasteltiin hajontakuvioiden avulla. Lineaarisuuden tarkastelu on analyysin valinnan kannalta oleellista, koska selittävän ja selitettävän muuttujan keskinäisen suhteen lineaarisuus on edellytys lineaarisille regressiomalleille. Hajontakuvioiden perusteella selittävien vieraannuttamismuuttujien yhteys oli lineaarinen ainoastaan elämänlaatusummamuuttujan kanssa.

Regressioanalyysien oletukset. Lineaarisessa regressioanalyysissä pyritään muodostamaan sellainen matemaattinen malli riippuvan muuttujan ja riippumattomien muuttujien välisistä suhteista, joka parhaiten selittää riippuvan muuttujan arvojen vaihtelua. Lineaariseen regressioanalyysiin liittyy useita edellytyksiä. Näiden oletusten osalta todettiin, että aineiston koko oli riittävä ($N = 2027$) eikä tulokseen merkitsevästi vaikuttavia poikkeavia

havaintoja ollut (Cookin etäisyydet < 0.02 , vipuarvot < 0.06). Selitettävän elämänlaatusummamuuttujan normaalisuus ei ollut täydellistä, mutta toisaalta otoskoko oli suuri, joten keskeisen raja-arvolauseen perusteella normaalijakaumaoletuksesta voitiin tinkiä. Koska lineaarisessa regressioanalyysissä käytettiin taustamuuttujien lisäksi elämänlaadun ja vieraannuttamisen kokonaissummamuuttujia, muuttujat eivät olleet toistensa osamuuttujia (singulaarisia). Kuten aiemmin todettiin, tutkimuksen kohteena olevien kokonaissummamuuttujien yhteys oli edellytysten mukaisesti lineaarinen. Selittävien muuttujien välillä ei pääsääntöisesti ollut vahvoja yhteyksiä (multikolinearisuutta). Stressitekijöistä *tärkeän ihmisen menettäminen* oli yhteydessä *hyvään talouteen* sekä *riittävään* ja *riittämättömään avunsaantiin*. Toleranssi- ja VIF-arvojen perusteella multikolinearisuuden aste ei kuitenkaan ollut hälyttävä; pienin toleranssi oli 0.22 ja VIF-arvot < 4.6 .

Lineaarisen regressiomallin edellytyksiin kuuluu myös residuaaleihin (jäännöstermeihin) liittyviä oletuksia. Jäännöstermiksi kutsutaan regressiomallin ennustaman havaintoarvon ja todellisen havaintoarvon erotusta. Jäännöstermit kuvaavat sitä osaa selitettävän muuttujan vaihtelussa, jota regressiomallin avulla ei ole pystytty selittämään, ja ne muodostavat regressiomallin ytimen. Lineaarisessa regressioanalyysissä oletetaan jäännöstermien olevan normaalisti jakautuneita, homoskedastisia ja riippumattomia. Standardoitujen residuaalien P-P-kuviosta ja hajontakuviosta nähtiin summamuuttujien residuaalien jakauman olevan jotakuinkin normaali ja homoskedastinen. Durbin-Watson-testin tulos ($DW = 1.96$) kertoi residuaalien riippumattomuudesta.

Binaarisessa logistisessa regressioanalyysissä ennustetaan todennäköisyyksiä havaintojen jakautumisesta selitettävän muuttujan kahteen luokkaan. Logistinen regressioanalyysi ei tee oletuksia muuttujien jakaumista tai muuttujien välisten yhteyksien laadusta. Edellytyksenä on dikotominen (kaksiluokkainen) selitettävä muuttuja. Selittäjät voivat olla jatkuvia, järjestysasteikkolaisia tai kaksiluokkaisiksi dummy-koodattuja luokiteltuja muuttujia. Selittäjien välillä ei tulisi olla vahvaa keskinäistä korrelaatiota ($r > .70$). Aineistossa ei ollut tuloksia vääristäviä poikkeavia havaintoja; Cookin etäisyydet olivat enimmillään < 0.49 (tutkimuskysymys 2) ja < 0.59 (tutkimuskysymys 3).

Jakaumatarkastelujen pohjalta päätettiin tutkia vieraannuttamisen yhteyttä elämänlaatusummamuuttujaan lineaarisella regressioanalyysillä ja tarkastella vieraannuttamisen yhteyttä mielialamuuttujiin ja elämänlaatu-ulottuvuuksiin logististen regressioanalyysien

avulla. Taustamuuttujien yhteyttä vieraannuttamiseen tutkittiin niin ikään logistisella regressioanalyysillä. Kaikissa regressioanalyyseissä käytettiin muuttujien suoraa (*enter*) lisäystapaa. Analyysit tehtiin IBM SPSS Statistics 22 -ohjelmalla.

Muuttujamuunnokset. Logistisen regressioanalyysin edellytysten mukaisesti mielialasummamuuttuja muunnettiin dikotomiseksi *masennus*-muuttujaksi, joka erotteli keskivaikean ja vaikean masentuneisuuden lievemmästä masentuneisuudesta. Mielialamittarin ahdistuneisuusosio muunnettiin dikotomiseksi *ahdistus*-muuttujaksi erottelemaan keskivaikeaa ja vaikeaa jännittyneisyys tai ahdistuneisuus lievemmästä ahdistuneisuudesta. Logistisen regressioanalyysin edellytysten mukaisesti kuutta elämänlaatu-ulottuvuutta ja sairautta kuvaavat muuttujat muutettiin kaksiluokkaisiksi. Katkaisupisteet näille elämänlaatualueasteikoille määritettiin lukiolaisten vastausten keskiarvojen pohjalta (keskiarvot esitetty tulososion Taulukossa 7). Uudet kaksiluokkaiset elämänlaatumuuttujat erottelivat siten keskimääräistä matalamman elämänlaadun vähintään keskimääräisestä elämänlaadusta. Regressioanalyysien yhteydessä jatkuville vieraannuttamismuuttujille tehtiin jakauman muotoa korjaava neliöjuurimuunnos ja luokitellut taustamuuttujat dummy-koodattiin. Uudelleenkoodauksessa joidenkin taustamuuttujien alaluokkia yhdisteltiin. Vastausalue määritettiin E-lomakeohjelman tallentaman rinnakkaislomakekoodin perusteella. Rinnakkaislomakekoodit luokiteltiin NUTS-aluejaon suuralueitten mukaan viisiluokkaiseksi *vastausalueeksi*, jossa nettivastaukset muodostivat oman luokkansa. Vastausten jakautuminen suuralueittain on esitetty Liitteessä 11.

Taustamuuttujien kuvaukset. Aineiston taustamuuttujien kuvaukset on esitetty Taulukoissa 3 ja 4. Stressitekijöistä yleisimmät olivat menetykset ja sairaudet. Noin 30 prosenttia vastaajista kertoi menettäneensä itselle tärkeän ihmisen kuluneen 12 kuukauden aikana, ja noin 29 prosenttia vastaajista oli kohdannut oma tai läheisen vakava sairaus tai onnettomuus. Noin 22 prosenttia nuorista koki, ettei ollut saanut riittävästi apua tai tukea, vaikka olisi sitä tarvinnut. Seitsemän vastaajaa oli valinnut vähintään yhden stressitekijän ja *ei stressitekijöitä* samanaikaisesti. Nämä vastaukset käsiteltiin stressitekijöinä. Vanhemmat olivat eronneet 33 prosentilla vastaajista, ja yli 70 prosentilla heistä vanhempien erosta oli kulunut yli viisi vuotta. Eromuuttujissa oli yksi puuttuva arvo. Kyseinen tilastoyksikkö jätettiin pois isäsuhdetta käsittelevistä analyyseistä. Vanhempien eroon liittyvät muuttujat on kuvattu Liitteissä 12 ja 13.

Taulukko 3. Aineiston taustatekijöiden kuvaus (N = 2027). Moodi (tyyppi-arvo) on lihavoitu.

Taustatekijä	Vastaukset	%
Sukupuoli Tyttö	1772	87.4
Poika	255	12.6
Ikä (syntymävuosi)		
15–16 (1999)	494	24.4
16–17 (1998)	481	23.7
17–18 (1997)	426	21
18–19 (1996)	406	20
19–20 (1995)	220	10.9
Vanhemmat		
Molemmat elossa	1973	97.3
Äiti elää	41	2
Isä elää	11	< 1
Ei kumpikaan elossa	2	< 1
Vanhempien ero		
Eronneet tai eroamassa	669	33
Eivät eronneet	1358	67
Vanhempien suhde		
Avoliitto	1645	81.2
Avoliitto	289	14.3
Rekisteröity parisuhde	10	< 1
Ei osaa sanoa	83	4.1
Sisarukset		
Ei sisaruksia	166	8.2
Nuorempia ja vanhempia	472	23.3
Nuorempia	707	34.9
Vanhempia	614	30.3
Kaksossisarukset	25	1.2
Kaksossisarukset ja muita sisaruksia	43	2
Perheen lasten lukumäärä		
Yksi	208	10.3
Kaksi	705	34.8
Kolme	615	30.3
Neljä tai enemmän	499	24.6
Asuinalue		
Kaupungin keskusta	305	15
Lähiö tai vastaava	1020	50.3
Maaseudun taajama	423	20.9
Maaseudun haja-asutusalue	279	13.8
Perheen taloudellinen tilanne		
Erittäin huono	45	2.2
Huono	235	11.6
Keskinkertainen	885	43.7
Hyvä	734	36.2
Erittäin hyvä	128	6.3

Taulukko 4. Stressitekijöitä ja avunsaantia kartoittavat taustatekijät, vastausten määrät ja prosenttiosuudet (N = 2027). Moodi (tyyppi-arvo) lihavoitu.

Taustatekijä	Vastaukset	%
Stressitekijät viimeisen 12 kuukauden aikana*		
Läheisen kuolema	375	18.5
Rakkaan ihmisen menettäminen	604	29.8
Oma tai läheisen sairaus	594	29.3
Uuden perheenjäsenen syntymä	74	3.7
Raskaus	36	1.8
Asuinpaikkakunnan muutos	183	9
Koulun vaihtuminen	417	20.6
Koulu- tai muu kiusaaminen	171	8.4
Perheväkivalta tai muu väkivalta	115	5.7
Vanhemman työttömyys	458	22.6
Ei mitään edellisistä	571	28.2
Kokemus avun tai tuen saannista		
Riittävä	794	39.2
Ei riittävä	442	21.8
Ei avun tarvetta	791	39

* mahdollisuus valita useampi vaihtoehto

Taulukossa 5 on esitetty perheen taustatekijöiden keskinäisiä yhteyksiä. Eniten toisten taustamuuttujien kanssa olivat yhteydessä *isän tapaaminen*, *stressitekijöiden lukumäärä*, *perheen taloudellinen tilanne*, *sukupuoli* ja *asuinalue*. Vahvimmat yhteydet liittyivät *isän tapaamiseen*: mitä kauemmin vanhempien erosta ($r = .35, p < .05, n = 669$) oli tai mitä huonommaksi suhde isään ($r = .47, p < .05, n = 669$) oli muuttunut eron jälkeen, sitä harvemmin nuori tapasi isää. *Vanhempien eroaminen* sinänsä oli yhteydessä *perheen taloudelliseen tilanteeseen* ($r = -.26, p < .001, N = 2027$), *asuinalueeseen* ($r = -.16, p < .001, N = 2027$) ja *stressitekijöiden lukumäärään* ($r = .14, p < .001, N = 2027$). Eroaminen liittyi huonompaan taloudelliseen tilanteeseen, enemmän kaupunkimaiseen asuinalueeseen ja suurempaan (nuoren kokemaan) stressitekijöiden määrään.

Taulukko 5. Taustamuuttujien (N = 2027) ja eromuuttujien keskinäisiä korrelaatioita.

Taustatekijä	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
1 Sukupuoli											
2 Ikä	-.04										
3 Perheen lasten lukumäärä	-.01	-.05									
4 Perheen taloudellinen tilanne	.08	.03	-.04								
5 Asuinalue	.08	-.12	.14	-.02							
6 Stressitekijöiden lukumäärä	-.17	-.04	.08	-.28	-.02						
7 Vanhempien erosta kulunut aika ¹	-.07	.09	.03	-.01	-.04	-.01					
8 Äidin tapaaminen ¹	.07	.19	.11	-.03	-.08	.22	.07				
9 Isän tapaaminen ¹	-.14	.13	-.00	-.18	-.10	.10	.35	-.05			
10 Suhde äitiin ¹	.13	-.06	-.03	-.10	.05	.10	.00	.18	-.14		
11 Suhde isään ²	-.09	-.01	.00	-.18	-.05	.11	.11	-.06	.47	-.07	
12 Uudet puoliset ¹	-.05	-.05	.19	.13	.06	.01	.32	.05	.06	-.06	-.01

¹n = 669   ²n = 668   lihavoitu p < .05

(1) 1 = tyttö, 2 = poika

(2) 1 = 15–16, 5 = 19–20

(3) 1 = 1, 4 = 4 tai enemmän

(4) 1 = erittäin huono, 5 = erittäin hyvä

(5) 1 = kaupungin keskusta, 4 = maaseudun haja-asutusalue

(7) 1 = eroamassa, 5 = yli 10 vuotta

(8),(9) 1 = vähintään kerran viikossa, 5 = ei tavannut yli 3 kuukauteen

(10),(11) 1 = selvästi parantunut, 6 = välit menneet poikki

(12) 0 = ei uutta, 2 = kaksi uutta

Taulukko 6. Vieraannuttamis¹-, mieliala²- ja elämänlaatuasteikkojen³ keskinäiset korrelaatiot (N = 2027).

Vieraannuttaminen / Elämänlaatu	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
1 Vieraannuttajana äiti											
2 Vieraannuttajana isä	.63										
3 Vieraannuttajana äiti ja isä	.91	.90									
4 Masentuneisuus	.32	.27	.33								
5 Fyysinen hyvinvointi	-.26	-.21	-.26	-.63							
6 Emotionaalinen hyvinvointi	-.28	-.25	-.30	-.69	.58						
7 Itsearvostus	-.25	-.23	-.26	-.70	.52	.63					
8 Perhe*	-.40	-.33	-.40	-.48	.36	.43	.38				
9 Ystävät	-.22	-.22	-.24	-.53	.38	.62	.48	.32			
10 Koulu*	-.21	-.19	-.22	-.54	.47	.48	.55	.31	.33		
11 Kokonaiselämänlaatu*	-.36	-.32	-.38	-.81	.75	.84	.80	.63	.45	.71	
12 Sairaus**	-.34	-.29	-.35	-.64	.60	.57	.50	.40	.40	.45	.65

* n = 1807   ** n = 289   lihavoitu p < .001

¹ Parental Alienation Behavior Scale

² Raitasalo's modification of the short form of the BDI

³ KiddoKINDLR-14–17

Mittareiden kuvaukset. Vieraannuttamis-, mieliala- ja elämänlaatuasteikkojen summamuuttujien keskinäiset yhteydet on esitetty Taulukossa 6. Vieraannuttaminen oli yhteydessä masentuneisuuteen sekä äidin ($r = .32, p < .001, N = 2027$), isän ($r = .27, p < .001, N = 2027$) että molempien vanhempien ($r = .33, p < .001, N = 2027$) osalta ja käänteisesti yhteydessä elämänlaatuun. Vahvimmat yhteydet vieraannuttamisella oli perheeseen liittyvään elämänlaatuun ($r = -.40, p < .001, n = 1807$) ja kokonaiselämänlaatuun ($r = -.38, p < .001, n = 1807$). Masentuneisuus oli odotetusti käänteisessä yhteydessä erityisesti kokonaiselämänlaatuun ($r = -.81, p < .001, N = 2027$).

Vieraannuttamis-, elämänlaatu ja mieliala-asteikkojen summamuuttujien keskiarvot, keskihajonnat ja vaihteluvälit on esitetty Taulukossa 7. Koska aineisto jakaantui kahteen kohde-ryhmään, keskiarvot laskettiin koko aineiston lisäksi erikseen lukioille ja nettivastauksille. Lukiodien elämänlaatuasteikkojen keskiarvojen pohjalta määritettiin katkaisupisteet logistisissa regressioanalyysissä. Eronneiden perheiden lasten osalta keskiarvot on esitetty Liitteessä 14. Eronneiden vanhempien korkean vieraannuttamisen ryhmä sai tarkasteltavista ryhmistä matalimman keskiarvon elämänlaadun kokonaistuloksessa (47.14) ja korkeimman keskiarvon masentuneisuudessa (12.13). Vastaavasti korkein keskiarvo elämänlaadussa (63.48) ja matalin keskiarvo masentuneisuudessa (5.16) oli lukiolaisilla, joilla vieraannuttamisen keskiarvo (19.11) oli lähes kolme kertaa pienempi kuin eronneiden vanhempien korkean vieraannuttamisen ryhmällä (55.09). Liitteessä 15–16 on esitetty asteikkojen keskiarvot matalan ja korkean vieraannuttamisen osalta, kun vieraannuttajana oli äiti ja isä.

Taulukko 7. Vieraannuttamis^a-, mieliala^b-, ja elämänlaatuasteikkojen^{ab} summamuuttujien otoskoot (n), keskiarvot (Ka), keskihajonnat (Sd) ja vaihteluvälit koko aineiston, lukiodien ja nettivastausten osalta.

Asteikko	Koko aineisto ¹			Lukiot ²			Netti ³		
	n	Ka (Sd)	Vaihteluväli	n	Ka (Sd)	Vaihteluväli	n	Ka (Sd)	Vaihteluväli
Vieraannuttaminen									
Vieraannuttaja									
Äiti ja isä	20.00	(12.16)	0–70	19.11	(12.12)	0–70	20.48	(12.15)	0–69
Äiti	10.73	(6.97)	0–36	10.14	(6.89)	0–34	11.05	(7.00)	0–36
Isä	9.27	(6.49)	0–36	8.97	(6.38)	0–36	9.43	(6.55)	0–36
Mieliala									
Masennus	6.39	(7.47)	0–39	5.16	(6.72)	0–39	7.06	(7.77)	0–39
Ahdistus	0.82	(0.89)	0–3	0.69	(0.85)	0–3	0.90	(0.91)	0–3
Elämänlaatu									
Fyysinen hyvinvointi	55.20	(21.41)	0–100	58.15	(21.08)	0–100	53.59	(21.42)	0–100
Emotionaalinen hyvinvointi	62.55	(20.09)	0–100	66.70	(18.38)	0–100	60.28	(20.62)	0–100
Itsearvostus	51.64	(21.37)	0–100	54.78	(20.23)	0–100	49.92	(21.78)	0–100
Ystävät	64.72	(21.08)	0–100	68.07	(18.60)	0–100	62.89	(22.11)	0–100
Perhe	1807	77.21 (19.92)	0–100	697	79.91 (18.81)	0–100	1110	75.52 (20.42)	0–100
Koulu	1807	52.25 (20.90)	0–100	697	53.16 (20.54)	0–100	1110	51.68 (21.11)	0–100
Elämänlaatu kokonaistulos	1807	60.80 (15.32)	0–95.83	697	63.48 (14.40)	4.17–93.75	1110	59.12 (15.64)	0–95.83
Sairaus	289	63.61 (23.64)	0–100	87	67.24 (25.36)	0–100	202	62.05 (22.74)	0–100

¹ $N = 2027$ ² $n = 717$ ³ $n = 1310$

^a Parental Alienation Behavior Scale

^b Raitasalo's modification of the short form of the BDI

^{ab} KiddoKINDL^R-14-17

3.2 Tutkimuskysymys 1 – Esiintyvyys

Vieraannuttamisen esiintyvyyden tarkastelussa käytettiin kaksiluokkaisia äiti vieraannuttajana ja isä vieraannuttajana -summamuuttujia, jotka erottelivat matalan vieraannuttamisen korkeasta vieraannuttamisesta. Katkaisupisteitä näille muuttujille määritettiin kaksi, 24 ja 30. Vieraannuttamisen kokonaissummamuuttujan katkaisupisteeksi määritettiin 48. Tulokset on esitetty Taulukossa 8. Katkaisupisteen ollessa 24 vieraannuttamista äidin taholta esiintyi 6 prosentilla ja isän taholta 3.7 prosentilla vastaajista. Katkaisupisteellä 30 tulokset esiintyvyydestä, 1.8 % (äiti) ja 1.4 % (isä), olivat samansuuntaiset ensimmäisen oletuksen kanssa, jonka mukaan vieraannuttamista esiintyisi noin 1–2 prosentilla lapsista ja nuorista. Tulokset tukivat oletusta, jonka mukaan vieraannuttamista esiintyisi enemmän perheissä, joissa vanhemmat ovat eronneet.

Vieraannuttamisen yhteyttä vanhempien eroamiseen tutkittiin khiin neliö -testillä, jonka avulla voidaan tutkia, riippuuko luokitellun muuttujan arvojen jakautuminen jostain toisesta luokitellusta muuttujasta. Khiin neliö -testissä vertaillaan havaittuja lukumääriä ja laskennallisesti muodostettavia odotettuja lukumääriä. Jälkimmäiset lasketaan olettaen, että tutkittavien muuttujien välillä ei ole mitään riippuvuutta. Siten mitä suurempi havaittujen ja odotettujen lukumäärien välinen ero on, sitä todennäköisemmin tarkastelussa olevien muut-

Taulukko 8. Äidin ja isän ilmentämän vieraannuttamisen^a esiintyvyys eriteltynä sen mukaan, olivatko vanhemmat eronneet tai eroamassa vai yhdessä.

	Vanhemmat						
	Eronneet <i>n</i> = 669		Eivät eronneet <i>n</i> = 1358		Yhteensä <i>N</i> = 2027		
Korkea vieraannuttaminen	<i>n</i>	%	<i>n</i>	%	<i>n</i>	%	
Vieraannuttaminen > 24							
Äiti	94	14.4	28	2.1	122	6.0	*
Isä	60	9.0	15	1.1	75	3.7	*
Vieraannuttaminen > 30							
Äiti	32	4.8	4	0.3	36	1.8	*
Isä	25	3.7	3	0.2	28	1.4	*
Vieraannuttaminen > 48							
Äiti ja isä	39	5.8	7	0.5	46	2.3	*

^a Parental Alienating Behavior Scale

* $p < .001$

tujien välillä on riippuvuutta. Khiin neliö -testiin liittyvät oletukset täyttyivät: korkeintaan 20 % odotetuista frekvensseistä oli alle 5 ja pienin odotettu frekvenssi oli vähintään 1. Tulosten perusteella eronneiden ja ei-eronneiden vanhempien vieraannuttamisen jakaumat poikkesivat toisistaan. Vieraannuttamista esiintyi enemmän perheissä, joissa vanhemmat olivat eronneet tai eroamassa (eronneet). Vieraannuttamisen ja vanhempien eroamisen välillä oli riippuvuutta sekä äidin, $X^2(1, n = 2027) = 113.89, p < .001$, että isän, $X^2(1, n = 2027) = 77.79, p < .001$, ilmentämän vieraannuttamisen osalta. Äidin vieraannuttamistapauksista 77 % ja isän vieraannuttamistapauksista 80 % koski perheitä, joissa vanhemmat olivat eronneet. Yhteys vieraannuttamisen ja vanhempien eroamisen välillä näkyi myös kokonaistuloksessa, $X^2(1, n = 2027) = 57.07, p < .001$. Kokonaistuloksessa korkean vieraannuttamisen vastaajista 85 % oli perheistä, joissa vanhemmat olivat eronneet.

Äidin ja isän vieraannuttamiskäyttäytymisen ilmenemisen eroa tutkittiin toistettujen mittausten *t*-testillä, jolla voi tarkastella samoilta tutkittavilta tehtyjä eri mittauksia. Testissä käytettiin neliöjuurimuunnettuja jatkuvia vieraannuttamismuuttujia. Äidin ilmentämää vieraannuttamista esiintyi enemmän kuin isän, $t(2026) = 12.83, p < .001, d = 0.24$, 95 % CI [0.20, 0.27]. Eronneiden vanhempien perheissä 14 prosentilla esiintyi äidin ja 9 prosentilla isän ilmentämää vieraannuttamista, $t(668) = 7.64, p < .001, d = 0.33$, 95 % CI [0.24, 0.42]. Vastaavat luvut olivat 2 % ja 1 %, kun vanhemmat eivät olleet eronneet, $t(1357) = 10.94, p < .001, d = 0.19$, 95 % CI [0.16, 0.23]. Vieraannuttamista esiintyi enemmän avioliiton kuin avioliiton yhteydessä äidin osalta. Tulosten perusteella vieraannuttaminen oli yhteydessä siihen, oliko vanhempien suhde avo- vai avioliitto äidin ollessa vieraannuttaja, $X^2(1, n = 1934) = 10.85, p = .001$, ja kokonaistuloksessa, $X^2(1, n = 1934) = 5.38, p = .02$, kun rekisteröidyt parisuhteet ($n = 10$) ja *en osaa sanoa* -vastaukset ($n = 83$) oli rajattu pois.

3.3 Tutkimuskysymys 2 – Vieraannuttamisen yhteys elämänlaatuun

Vieraannuttamisen yhteyttä **masentuneisuuteen** ja **ahdistuneisuuteen** tarkasteltiin aluksi Taulukossa 9 esitettyjen keskiarvojen pohjalta. Koska mielialaan liittyvät jakaumat eivät noudattaneet normaalijakaumaa eivätkä niiden varianssit olleet yhtä suuret, käytettiin Mann-Whitney-testiä, joka osoitti, että korkean vieraannuttamisen ryhmällä oli matalan vieraannuttamisen ryhmään verrattuna enemmän masennusoireita, $U(2025) = 61219$, $Z = 4.02$, $p < .001$, ja ahdistuneisuutta $U(2025) = 56869$, $Z = 3.10$, $p < .01$. Masentuneisuuden osalta efekतिकoko (*Cohenin d*) oli 0.57 ja ahdistuneisuuden 0.48.

Seuraavaksi vieraannuttamisen yhteyttä masentuneisuuteen ja ahdistuneisuuteen tutkittiin kahdella logistisella regressioanalyysillä. Ensimmäisessä analyysissä selitettävänä muuttujana oli kaksiluokkainen *masennus*-muuttuja ja toisessa kaksiluokkainen *ahdistus*-muuttuja. Kyseiset muuttujat erottelivat masennuksen ja ahdistuksen keskivaikkeat ja vaikeat muodot lievemmistä muodoista. Vanhempien vieraannuttamiskäyttäytymistä kuvaavia muuttujia käsiteltiin jatkuvina muuttujina. Masennusta ja ahdistusta selitettiin aluksi sukupuolella, iällä ja vastausalueella (Malli 1), seuraavaksi lisättiin selittäjäksi jatkuvat vieraannuttamis-muuttujat (Malli 2) ja lopuksi muita taustatekijöitä (Malli 3).

Ensimmäisen analyysin tulokset on esitetty Taulukossa 10 ja toisen Liitteessä 17. Tuloksissa mainittu ristitulosuhde (*odds ratio*, *OR*) kertoo kyseisen muuttujan yhteyden suunnan selitettävään muuttujaan. Luokitellun muuttujan kohdalla ristitulosuhde merkitsee tässä yhteydessä masentuneisuuteen liittyvää riskikerrointa suhteessa referenssiluokkaan. Jatkuvan muuttujan osalta ristitulosuhde kertoo riskikertoimen masentuneiden ryhmään kuulumiselle, siten *masennus*-muuttujan arvon ollessa yksi riski kasvoi riskikertoimen osoittaman määrän verran. Tulosten perusteella masentuneisuutta ennustivat sekä äidin, $OR = 1.33$, 95 % CI [1.16, 1.53], $p < .001$, että isän, $OR = 1.22$, 95 % CI [1.06, 1.40], $p < .01$, ilmentämä vieraannuttaminen ja ahdistuneisuutta äidin ilmentämä vieraannuttaminen, $OR = 1.39$, 95 % CI [1.20, 1.61], $p < .001$, kun sukupuoli, ikä, vastausalue, taloudellinen tilanne, stressitekijät ja kokemus avunsaannin riittävytydestä oli vakioitu. Vieraannuttaminen selitti 12 % masentuneisuuden ja 7 % ahdistuneisuuden havaitusta vaihtelusta. Koko aineiston osalta Malli 3 selitti 34 % masentuneisuuden ja 23 % ahdistuneisuuden havaitusta vaihtelusta.

Taulukko 9. Vieraannuttamis^a-, mieliala^b-, ja elämänlaatuasteikkojen^{ab} summamuuttujien otoskoot (*n*), keskiarvot (*Ka*), keskihajonnat (*Sd*) ja vaihteluvälit sekä vertailun todennäköisyydet (*p*) ja efektit (Cohenin *d*) matalan ja korkean vieraannuttamisen osalta.

	Matala vieraannuttaminen ¹ <i>n</i> = 1981			Korkea vieraannuttaminen ² <i>n</i> = 46				
Asteikko	<i>n</i>	<i>Ka</i> (<i>Sd</i>)	Vaihteluväli	<i>n</i>	<i>Ka</i> (<i>Sd</i>)	Vaihteluväli	<i>p</i>	<i>d</i>
Vieraannuttaminen								
Vieraannuttaja								
Äiti ja isä		19.18 (11.00)	0–47		55.09 (6.66)	48–70		
Äiti		10.34 (6.51)	0–34		27.63 (4.92)	16–36		
Isä		8.84 (5.88)	0–34		27.46 (5.68)	14–36		
Mieliala								
Masennus		6.28 (7.36)	0–39		11.35 (10.12)	0–39	<.01	0.57
Ahdistus		0.81 (0.89)	0–3		1.28 (1.07)	0–3	<.01	0.48
Elämänlaatu								
Fyysinen hyvinvointi		55.46 (21.37)	0–100		44.02 (20.11)	0–93.75	<.001	0.55
Emotionaalinen hyvinvointi		62.83 (19.95)	0–100		50.41 (22.38)	0–81.25	<.001	0.59
Itsearvostus		51.88 (21.31)	0–100		41.30 (21.31)	0–100	<.01	0.50
Ystävät		64.93 (21.04)	0–100		55.84 (20.77)	0–93.75	<.01	0.44
Perhe	1764	77.66 (19.58)	0–100	43	58.72 (25.08)	0–93.75	<.001	0.84
Koulu	1764	52.56 (20.75)	0–100	43	39.83 (23.54)	0–93.75	<.001	0.57
Elämänlaatu kokonaistulos	1764	61.10 (15.13)	10.42–95.83	43	48.50 (18.12)	0–82.29	<.001	0.76
Sairaus	280	64.15 (23.27)	4.17–100	9	46.76 (30.03)	0–87.50	<.05	0.65

¹ PABS < 48

² PABS > 47

^a Parental Alienation Behavior Scale

^b Raitasalo's modification of the short form of the BDI

^{ab} KiddoKINDL®-14-17

Masentuneisuutta ja ahdistuneisuutta selittävät logistiset regressioanalyysit tehtiin erikseen alaryhmälle, jossa vanhemmat olivat eronneet (*n* = 669). Äidin vieraannuttamiskäyttäytyminen ennusti eronneiden vanhempien tilanteessa sekä masentuneisuutta, *OR* = 1.44, 95 % CI [1.21, 1.72], *p* < .001, että ahdistuneisuutta, *OR* = 1.57, 95 % CI [1.29, 1.92], *p* < .001, kun sukupuoli, ikä ja vastausalue oli vakioitu. Muiden taustatekijöiden lisääminen analyysiin heikensi vieraannuttamisen yhteyttä sekä masentuneisuuteen että ahdistuneisuuteen. Vieraannuttaminen selitti sekä masentuneisuuden että ahdistuneisuuden havaitusta vaihtelusta 6 %. Mallin 3 vastaavat selitysosuudet olivat 31 % ja 34 %. Tämän eronneiden vanhempien alaryhmän regressioanalyysien tulokset on esitetty Liitteissä 18 ja 19.

Taulukko 10. Masennusoireiden^a yhteys vieraannuttamiseen^b ja taustatekijöihin logistisessa regressioanalyysissä^{ab} (*N* = 2027).

Masentuneisuutta selittävä tekijä	Malli 1			Malli 2			Malli 3		
	OR	95 % CI	<i>p</i>	OR	95 % CI	<i>p</i>	OR	95 % CI	<i>p</i>
Sukupuoli ¹	1.88	[1.33, 2.66]	<.001	1.93	[1.35, 2.75]	<.001	1.41	[0.95, 2.08]	.09
Ikä	1.09	[1.01, 1.16]	.02	1.08	[1.00, 1.16]	.05	1.14	[1.05, 1.24]	<.01
Vastausalue ²									
Helsinki-Uusimaa	1.42	[0.86, 2.38]	.18	1.54	[0.91, 2.63]	.11	1.40	[0.78, 2.48]	.26
Etelä-Suomi	1.97	[0.72, 5.44]	.19	1.85	[0.65, 5.30]	.25	2.50	[0.80, 7.80]	.11
Itä- ja Pohjois-Suomi	1.80	[1.18, 2.73]	<.01	1.88	[1.21, 2.90]	<.01	1.99	[1.25, 3.18]	<.01
Netti	2.29	[1.59, 3.28]	<.001	2.26	[1.55, 3.30]	<.001	1.89	[1.26, 2.83]	<.01
Vieraannuttaminen									
Äiti vieraannuttajana				1.60	[1.40, 1.82]	<.001	1.33	[1.16, 1.53]	<.001
Isä vieraannuttajana				1.29	[1.14, 1.47]	<.001	1.22	[1.06, 1.40]	<.01
Perheen taloudellinen tilanne ³									
Erittäin huono							3.41	[1.35, 8.65]	.01
Huono							4.19	[2.15, 8.15]	<.001
Keskinkertainen							3.36	[1.82, 6.20]	<.001
Hyvä							1.68	[0.90, 3.14]	.10
Stressitekijät									
Tärkeän ihmisen menettäminen*							1.93	[1.52, 2.44]	<.001
Oma tai läheisen vakava sairaus**							1.31	[1.03, 1.67]	.02
Kiusaaminen***							1.83	[1.24, 2.70]	<.01
Perheväkivalta tai muu väkivalta							1.50	[0.93, 2.42]	.09
Kokemus avun tai tuen saannista ⁴									
Riittävästi							0.93	[0.72, 1.21]	.61
Ei riittävästi							4.03	[3.02, 5.37]	<.001
Selitysosuus ⁵			.04 <.001			.16 <.001			.34 <.001

Referenssiluokat ¹ Poika ² Länsi-Suomi ³ Erittäin hyvä ⁴ Ei ole ollut tarvetta

* itselle tärkeän/rakkaan ihmisen menettäminen, esimerkiksi välien rikkoutumisen takia (kuolemantapaukset poissulkien)

** itseä tai läheistä kohdannut vaikea sairaus, vakava loukkaantuminen tai hengenvaarallinen läheltä piti -tilanne

*** koulukiusaaminen, nettikiusaaminen tai muu toistuva tarkoituksellinen kiusaaminen

^a Raitasalo's modification of the short form of the BDI

^b Parental Alienation Behavior Scale

^{ab} Ristitulosuhde (*OR*), luottamusväli (95 % *CI*), todennäköisyys(*p*)

⁵ Nagelkerke *R*²

Vieraannuttamisen yhteyttä **elämänlaatuun** tarkasteltiin aluksi Taulukossa 9 esitettyjen keskiarvojen pohjalta. Varianssianalyysin tulokset osoittivat, että korkean vieraannuttamisen ryhmällä oli kaikilla osa-alueilla matalampi elämänlaatu kuin matalan vieraannuttamisen ryhmällä. Efektikoot vaihtelivat 0.44–0.84.

Seuraavaksi vieraannuttamisen yhteyttä elämänlaatuun tutkittiin lineaarisella regressioanalyysillä, jossa selitettävänä muuttujana oli elämänlaatumittarin summamuuttuja. Elämänlaatua selitettiin ensin sukupuolella, iällä ja vastausalueella (Malli 1), seuraavaksi lisättiin selittäjäksi vieraannuttamisen kokonaissummamuuttuja (Malli 2) ja lopuksi muita taustatekijöitä (Malli 3). Lineaarisen regressioanalyysin tulokset on esitetty Taulukossa 11.

Taulukko 11. Elämänlaadun^a yhteys vieraannuttamiseen^b ja taustatekijöihin lineaarisessa regressioanalyysissä^c (N = 2027).

Elämänlaatua selittävä tekijä	Malli 1			Malli 2			Malli 3		
	B	95 % CI	p	B	95 % CI	p	B	95 % CI	p
Sukupuoli ¹	-4.26	[-6.31, -2.21]	<.001	-4.31	[-6.21, -2.41]	<.001	-2.01	[-3.69, -0.32]	.02
Ikä ²									
15 – 16	1.68	[-0.73, 4.08]	.17	1.30	[-0.93, 3.52]	.25	2.08	[0.14, 4.03]	.04
16 – 17	0.35	[-2.16, 2.87]	.78	0.57	[-1.76, 2.90]	.63	0.84	[-1.20, 2.88]	.42
17 – 18	-0.54	[-3.11, 2.02]	.68	-0.01	[-2.38, 2.37]	.99	0.58	[-1.50, 2.65]	.59
18 – 19	-0.50	[-3.04, 2.05]	.70	-0.21	[-2.57, 2.14]	.86	-0.73	[-2.79, 1.33]	.49
Vastausalue ³									
Helsinki-Uusimaa	-1.08	[-4.20, 2.05]	.50	-1.48	[-4.37, 1.42]	.32	-0.63	[-3.16, 1.90]	.63
Etelä-Suomi	0.56	[-6.18, 7.30]	.87	1.56	[-4.68, 7.81]	.62	-0.12	[-5.57, 5.34]	.97
Itä- ja Pohjois-Suomi	-2.43	[-5.00, 0.13]	.06	-2.32	[-4.70, 0.05]	.06	-2.27	[-4.35, 0.20]	.03
Netti	-5.69	[-7.98, -3.40]	<.001	-4.69	[-6.81, -2.56]	<.001	-2.92	[-4.78, -1.06]	<.01
Vieraannuttaminen									
Äiti ja isä vieraannuttajana				-4.02	[-4.45, -3.59]	<.001	-2.37	[-2.77, -1.96]	<.001
Perheen taloudellinen tilanne ⁴									
Erittäin huono							-11.35	[-15.60, -7.09]	<.001
Huono							-8.56	[-11.27, -5.85]	<.001
Keskinkertainen							-6.39	[-8.68, -4.11]	<.001
Hyvä							-2.20	[-4.49, 0.10]	.06
Stressitekijät									
Tärkeän ihmisen menettäminen*							-4.44	[-5.66, -3.21]	<.001
Raskaus							-7.12	[-11.19, -3.05]	<.01
Kiusaaminen**							-4.67	[-6.71, -2.62]	<.001
Perheväkivalta tai muu väkivalta							-5.75	[-8.18, -3.18]	<.001
Kokemus avun tai tuen saannista ⁵									
Riittävästi							0.00	[-1.21, 1.22]	.99
Ei riittävästi							-10.29	[-11.83, -8.75]	<.001
Selitysosuus			.03 <.001			.17 <.001			.37 <.001

Referenssiluokat¹ Poika² 19–20³ Länsi-Suomi⁴ Erittäin hyvä⁵ Ei ole ollut tarvetta

* itselle tärkeän/rakkaan ihmisen menettäminen, esimerkiksi välien rikkoutumisen takia (kuolemantapaukset poissulkien)

** koulukiusaaminen, nettikiusaaminen tai muu toistuva tarkoituksellinen kiusaaminen

^a KiddoKINDL®-14–17, kokonaiselämänlaatu

^b Parental Alienation Behavior Scale

^c regressiokertoimet (B), luottamusvälit (95 % CI), todennäköisyydet (p) ja selitysosuudet (R²)

Tulosten mukaan vieraannuttaminen oli yhteydessä matalampaan elämänlaatuun, $B = -4.02$, 95 % CI [-4.45, -3.59], $p < .001$, kun sukupuoli, ikä ja vastausalue oli vakioitu. Yhteys säilyi, kun taloudellinen tilanne, stressitekijät ja avunsaamisen riittävyys vakioitiin, $B = -2.37$, 95 % CI [-2.77, -1.96], $p < .001$. Malli 3 selitti elämänlaatumuuttujan havaitusta vaihtelusta 37 %, $F(20, 2006) = 59.58$, $p < .001$.

Vieraannuttamisen ja nuorten elämänlaadun yhteyden tutkimista jatkettiin tarkastelemalla logistisella regressioanalyysillä erikseen kutakin elämänlaatumittarin ala-asteikkoa. Logistinen regressioanalyysi valittiin, koska elämänlaatumittarin ala-asteikkojen yhteys vieraannuttamiseen ei ollut lineaarinen. Logistisen regressioanalyysin edellytysten mukaisesti asteikot muutettiin kaksiluokkaisiksi. Katkaisupisteinä käytettiin Taulukossa 7

esitettyjä lukiodien keskiarvoja siten, että uudet kaksiluokkaiset muuttujat erottelivat keskimääräisen ja sitä paremman elämänlaadun keskimääräistä matalammasta elämänlaadusta. Analyysin vaiheet olivat samat kuin edellä kuvatussa lineaarisessa regressioanalyysissä. Aluksi kutakin elämänlaadun osa-aluetta selitettiin sukupuolella, iällä ja vastausalueella (Malli 1), seuraavaksi selittäjäksi lisättiin jatkuvat vieraannuttamismuuttujat (Malli 2) ja lopuksi muita taustatekijöitä (Malli 3). Regressioanalyysien tulokset on esitetty vieraannuttamisen osalta Taulukossa 12. Analyysien tulokset kokonaisuudessaan löytyvät Liitteistä 20–23.

Tuloksista nähdään, että kaikki ristitulosuhteet (*OR*) ovat pienempiä kuin yksi. Logistisessa regressioanalyysissä ristitulosuhteiden yhtä pienemmät arvot viittaavat muuttujien väliseen käänteiseen yhteyteen. Siten tulosten perusteella vieraannuttamisella oli yhteys keskimääräistä matalampaan elämänlaatuun. Mallissa 2 vähintään keskitasoinen elämänlaatu liittyi kummankin vanhemman osalta matalampiin vieraannuttamispistemääriin kaikilla elämänlaadun kuudella pääulottuvuudella. Yhteys säilyi emotionaalisen hyvinvoinnin, ystävien ja perheen osalta Mallissa 3, jossa lisäksi vähintään keskitasoinen fyysinen hyvinvointi liittyi vähempään äidin vieraannuttamiskäyttäytymiseen, $OR = 0.83$, 95 % CI [0.73, 0.95], $p < .01$, ja vähintään keskimääräinen itsearvostus vähempään isän vieraannuttamiskäyttäytymiseen, $OR = 0.83$, 95 % CI [0.73, 0.94], $p < .01$.

Ristitulosuhteiden pohjalta vieraannuttamisen yhteys elämänlaatuun näkyi selkeimmin perheeseen liittyvässä elämänlaadussa äidin ollessa vieraannuttajana Mallissa 2, $OR = 0.58$, 95 % CI [0.51, 0.66], $p < .001$, ja Mallissa 3, $OR = 0.61$, 95 % CI [0.53, 0.71], $p < .001$. Pitkäaikaiseen sairastamiseen liittyvä vähintään keskimääräinen elämänlaatu oli yhteydessä vähempään äidin vieraannuttamiskäyttäytymiseen, kun sukupuoli, ikä ja vastausalue oli vakioitu, $OR = 0.64$, 95 % CI [0.46, 0.87], $p < .01$.

Vertailemalla Mallin 1 ja Mallin 2 selityssasteita voitiin havaita, että Mallissa 2 vieraannuttaminen selitti sairausasteikon vaihtelusta 11 % ($R^2 = .17$, $p < .001$). Suurin selitysosuus, 15 %, vieraannuttamisella oli perheeseen liittyvässä elämänlaadussa Mallissa 2 ($R^2 = .17$, $p < .001$). Vieraannuttamisen selitysosuudet muiden ulottuvuuksien osalta vaihtelivat 4 % – 7 %. Elämänlaatu-ulottuvuuksiin liittyvät selityssasteet on esitetty kokonaisuudessaan Liitteessä 24.

Taulukko 12. Elämänlaadun^a osa-alueiden yhteys vieraannuttamiseen^b logistisessa regressio-analyysissä^{ab} ($N = 2027$).

Elämänlaatu	Malli 2 ¹						Malli 3					
	Äiti vieraannuttajana			Isä vieraannuttajana			Äiti vieraannuttajana			Isä vieraannuttajana		
	OR	95 % CI	<i>p</i>	OR	95 % CI	<i>p</i>	OR	95 % CI	<i>p</i>	OR	95 % CI	<i>p</i>
Fyysinen hyvinvointi	0.71	[0.63, 0.80]	<.001	0.88	[0.78, 0.99]	.04	0.83	[0.73, 0.95]	<.01 ²	0.92	[0.81, 1.05]	.24 ²
Emotionaalinen hyvinvointi	0.73	[0.64, 0.82]	<.001	0.83	[0.74, 0.94]	<.01	0.84	[0.73, 0.95]	.01 ²	0.87	[0.76, 0.99]	.03 ²
Itsearvostus	0.78	[0.70, 0.88]	<.001	0.80	[0.71, 0.90]	<.001	0.91	[0.80, 1.03]	.14 ²	0.83	[0.73, 0.94]	<.01 ²
Ystävät	0.79	[0.70, 0.89]	<.001	0.77	[0.68, 0.87]	<.001	0.88	[0.77, 0.99]	.04 ²	0.81	[0.71, 0.91]	<.01 ²
Perhe*	0.58	[0.51, 0.66]	<.001	0.79	[0.69, 0.90]	<.001	0.61	[0.53, 0.71]	<.001 ³	0.81	[0.70, 0.93]	<.01 ³
Koulu*	0.79	[0.69, 0.89]	<.001	0.84	[0.74, 0.96]	<.01	0.88	[0.77, 1.01]	.06 ²	0.88	[0.77, 1.01]	.06 ²
Sairaus**	0.64	[0.46, 0.87]	<.01	0.85	[0.63, 1.14]	.27	0.71	[0.50, 1.00]	.05 ⁴	0.89	[0.64, 1.23]	.48 ⁴

* $n = 1807$ ** $n = 289$

¹ Sukupuoli, ikä ja vastausalue vakioitu

² Sukupuoli, ikä, vastausalue, perheen taloudellinen tilanne, stressitekijät ja kokemus avun saamisesta vakioitu

³ Sukupuoli, ikä, vastausalue, perheen taloudellinen tilanne, stressitekijät, kokemus avun saamisesta ja vanhempien eroaminen vakioitu

⁴ Sukupuoli, ikä, vastausalue, stressitekijät, kokemus avun saamisesta ja asuinalue vakioitu

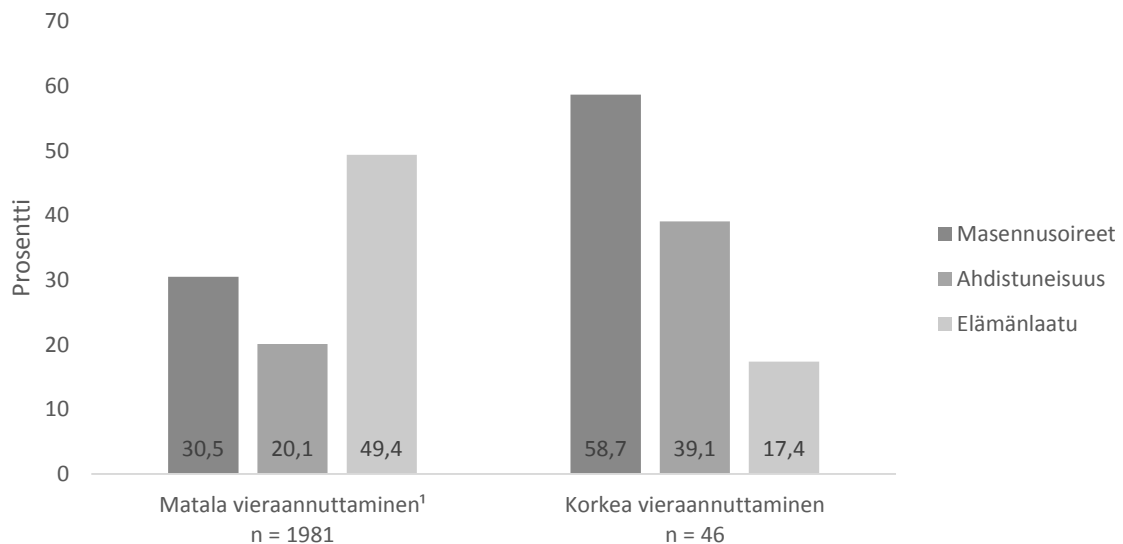
* KiddoKINDL-14-17

^b Parental Alienation Behavior Scale

^{ab} Ristitulosuhde (OR), luottamusväli (95 % CI), todennäköisyys (*p*)

Kuvassa 3 on havainnollistettu vieraannuttamisen yhteyttä elämänlaatuun yhdistetyn äidin ja isän vieraannuttamisen osalta. Kun prosenttiosuudet laskettiin erikseen äidille ja isälle, korkean vieraannuttamisen ryhmässä oli isän osalta ($n = 75$) masennusoireiden osuus 49 %, ahdistuneisuuden 35 % ja keskimääräistä paremman elämänlaadun 32 %. Äidin osalta ($n = 122$) vastaavat osuudet olivat 59 %, 43 % ja 16 %. Matalan vieraannuttamisen ryhmässä tulokset olivat äidillä ja isällä samaa luokkaa kuin Kuvassa 3.

Analyysien tulokset olivat kaikkien toiseen tutkimuskysymykseen liittyvien oletusten mukaiset. Tulosten perusteella vieraannuttaminen oli yhteydessä korkeampaan masentuneisuuteen ja ahdistuneisuuteen, matalampaan elämänlaatuun sekä elämänlaadun osa-alueista matalampaan emotionaaliseen hyvinvointiin ja perheeseen. Vieraannuttaminen oli ennakkoolletusten vastaisesti yhteydessä kaikkiin elämänlaatuasteikon ulottuvuuksiin.

Kuva 3. Masennusoireet, ahdistuneisuus ja keskimääräistä parempi elämänlaatu matalan ja korkean vieraannuttamisen ryhmissä.

¹ PABS (äiti ja isä) < 48

3.4 Tutkimuskysymys 3 – Taustatekijöiden yhteys vieraannuttamiseen

Perheen taustatekijöiden yhteyttä vieraannuttamiseen tutkittiin kolmella logistisella regressioanalyysillä, jossa selitettävänä muuttujina olivat kaksiluokkaiset äiti vieraannuttajana ja isä vieraannuttajana -muuttujat katkaisupisteellä 24 ja vieraannuttamisen kokonaissummamuuttuja, jossa katkaisupiste oli 48. Aluksi kutakin vieraannuttamismuuttujaa selitettiin sukupuolella, iällä ja vastausalueella (Malli 1), seuraavaksi selittäjäksi lisättiin muuttuja, joka kertoi olivatko vanhemmat eronneet (Malli 2) ja lopuksi lisättiin stressitekijöitä (Malli 3). Taustatekijöiden yhteydet vieraannuttamiseen on esitetty Taulukossa 13.

Vanhempien eroaminen oli yhteydessä vieraannuttamiseen, kun sukupuoli, ikä, vastausalue ja stressitekijät oli vakioitu: $OR = 10.58$, 95 % CI [4.68, 23.94], $p < .001$ (äiti ja isä vieraannuttajana), $OR = 6.91$, 95 % CI [4.46, 10.71], $p < .001$ (äiti vieraannuttajana) ja $OR = 8.77$, 95 % CI [4.92, 15.64], $p < .001$ (isä vieraannuttajana). Riski kuulua korkean vieraannuttamisen ryhmään oli yli kymmenkertainen nuorilla, joiden vanhemmat olivat eronneet, verrattuna nuoriin, joiden vanhemmat eivät olleet eronneet. Stressitekijöistä tärkeän ihmisen menettäminen, $OR = 2.01$, 95 % CI [1.36, 2.96], $p < .001$, oma tai läheisen vakava sairaus, $OR = 2.47$, 95 % CI [1.52, 4.01], $p < .001$, väkivalta, $OR = 2.90$, 95 % CI [1.30, 6.45], $p = .01$, vanhemman työttömyys, $OR = 2.05$, 95 % CI [1.38, 3.04], $p < .001$, ja

Taulukko 13. Vieraannuttamisen^a yhteys taustatekijöihin logistisessa regressioanalyysissä^b (N = 2027).

Vieraannuttaminen Perheen taustatekijä	Malli 2			Malli 3		
	OR	95 % CI	p	OR	95 % CI	p
Äiti ja isä vieraannuttajana						
Vanhemmat eronneet ¹	11.95	[5.31, 26.89]	<.001	10.58	[4.68, 23.94]	<.001
Stressitekijät						
Tärkeän ihmisen menettäminen*				2.14	[1.14, 4.03]	.02
Oma tai läheisen vakava sairaus**				1.88	[1.00, 3.51]	.05
Perheväkivalta tai muu väkivalta				2.90	[1.30, 6.45]	.01
Äiti vieraannuttajana						
Vanhemmat eronneet ¹	7.74	[5.01, 11.94]	<.001	6.91	[4.46, 10.71]	<.001
Stressitekijät						
Tärkeän ihmisen menettäminen*				2.01	[1.36, 2.96]	<.001
Vanhemman työttömyys				2.05	[1.38, 3.04]	<.001
Isä vieraannuttajana						
Ikä	0.83	[0.69, 1.00]	.06	0.82	[0.68, 0.99]	.04
Vanhemmat eronneet ¹	8.80	[4.95, 15.64]	<.001	8.77	[4.92, 15.64]	<.001
Stressitekijät						
Oma tai läheisen vakava sairaus**				2.47	[1.52, 4.01]	<.001
Raskaus				4.51	[1.65, 12.34]	<.01

Referenssiluokka ¹ Vanhemmat eivät eronneet

* itselle tärkeän/rakkaan ihmisen menettäminen, esimerkiksi väljen rikkoutumisen takia (kuolemantapaukset poissulkien)

** itseä tai läheistä kohdannut vaikea sairaus, vakava loukkaantuminen tai hengenvaarallinen läheltä piti -tilanne

^a Parental Alienation Behavior Scale

^b Ristitulosuhde (OR), luottamusväli (95 % CI), todennäköisyys (p); sukupuoli, ikä ja vastausalue vakioitu

raskaus, OR = 4.51, 95 % CI [1.65, 12.34], $p < .01$, lisäsivät riskiä kuulua äidin tai isän osalta korkean vieraannuttamisen ryhmään. Regressiomallien selitysteiden tarkastelu osoitti, että vanhempien eroaminen (Malli 2) selitti noin 14 % vieraannuttamismuuttujan havaitusta vaihtelusta. Mallissa 3 selitysosuudet olivat 18 % – 19 %.

Taustatekijöiden yhteyttä vieraannuttamiseen tutkittiin erikseen niiden nuorten osalta, joiden vanhemmat olivat eronneet ($n = 668$). Analyysin tulokset on esitetty Taulukossa 14. Vanhempien eroamiseen liittyvistä muuttujista *erosta kulunut aika*, OR = 0.37, 95 % CI [0.18, 0.74], $p < .01$, sekä *eroprosessin jälkeen tapahtunut muutos suhteessa äitiin*, OR = 4.64, 95 % CI [2.08, 10.36], $p < .001$, ja *isään*, OR = 2.76, 95 % CI [1.37, 5.58], $p < .01$, olivat yhteydessä vieraannuttamiseen. Jos erosta oli kulunut yli viisi vuotta, vieraannuttamisen kokemisen riski oli pienempi verrattuna tilanteeseen, jossa erosta oli kulunut vähemmän kuin viisi vuotta. Selvästi huonontunut suhde tai väljen poikki meneminen vanhempaan oli enemmän (OR > 4) yhteydessä vieraannuttamiseen kuin korkeintaan jonkin verran huonontunut suhde. Huonontunut suhde liittyi vieraannuttavaan vanhempaan sekä

isän että äidin osalta. Äidin ollessa vieraannuttajana *riittämätön avun saanti*, $OR = 2.36$, 95 % CI [1.31, 4.25], $p < .01$, oli yhteydessä vieraannuttamiseen. Muuten vieraannuttamiseen liittyvät stressitekijät olivat samoja kuin perheissä, joissa ei ollut erottu.

Oletusten mukaisesti vieraannuttaminen oli yhteydessä vanhempien eroamiseen. Odotusten vastaisesti vieraannuttaminen ei ollut yhteydessä torjutun vanhemman tapaamiseen eron jälkeen eikä eroprosessin jälkeinen huonontunut suhde vanhempaan ollut yhteydessä kohdevanhempaan vaan vieraannuttavaan vanhempaan.

Taulukko 14. Vieraannuttamisen^a yhteys taustatekijöihin logistisessa regressioanalyysissä^b, kun vanhemmat olivat eronneet ($n = 668$).

Vieraannuttaminen Perheen taustatekijä	Malli 2			Malli 3		
	OR	95 % CI	<i>p</i>	OR	95 % CI	<i>p</i>
Äiti ja isä vieraannuttajana						
Eromuuttajat						
Muutos suhteessa äitiin ¹	5.02	[2.27, 11.10]	<.001	4.64	[2.08, 10.36]	<.001
Muutos suhteessa isään ¹	3.18	[1.59, 6.36]	<.01	2.76	[1.37, 5.58]	<.01
Erosta kulunut aika ²	0.36	[0.18, 0.71]	<.01	0.37	[0.18, 0.74]	<.01
Stressitekijät						
Tärkeän ihmisen menettäminen*				2.65	[1.31, 5.33]	<.01
Äiti vieraannuttajana						
Eromuuttajat						
Muutos suhteessa äitiin ¹	6.12	[3.40, 11.04]	<.001	4.23	[2.26, 7.91]	<.01
Stressitekijät						
Tärkeän ihmisen menettäminen*				2.13	[1.32, 3.44]	<.01
Vanhemman työttömyys				1.96	[1.22, 3.15]	<.01
Kokemus avun tai tuen saamisesta ³						
Riittävästi				0.92	[0.49, 1.73]	.80
Ei riittävästi				2.36	[1.31, 4.25]	<.01
Isä vieraannuttajana						
Ikä	0.79	[0.63, 1.00]	.05	0.79	[0.63, 0.99]	.04
Vastausalue ⁴						
Helsinki-Uusimaa ja Etelä-Suomi	0.22	[0.05, 1.10]	.07	0.23	[0.04, 1.13]	.07
Itä- ja Pohjois-Suomi	0.47	[0.17, 1.29]	.14	0.45	[0.16, 1.26]	.13
Netti	0.38	[0.17, 0.82]	.01	0.38	[0.17, 0.83]	.02
Eromuuttajat						
Muutos suhteessa isään ¹	4.81	[2.76, 8.40]	<.001	4.30	[2.44, 7.59]	<.001
Stressitekijät						
Oma tai läheisen vakava sairaus**				1.87	[1.06, 3.30]	.03

Referenssiluokat ¹ Korkeintaan jonkin verran huonontunut ² Alle 5 vuotta ³ Ei ole ollut tarvetta ⁴ Länsi-Suomi

* itselle tärkeän/rakkaan ihmisen menettäminen, esimerkiksi välien rikkoutumisen takia (kuolemantapaukset poissulkien)

** itseä tai läheistä kohdannut vaikea sairaus, vakava loukkaantuminen tai hengenvaarallinen läheltä piti -tilanne

^a Parental Alienation Behavior Scale

^b Ristitulosuhde (OR), luottamusväli (95 % CI), todennäköisyys (*p*); sukupuoli, ikä ja vastausalue vakioitu

4 Pohdinta

Tässä tutkimuksessa selvisi, että vanhempien vieraannuttamiskäyttäytyminen oli yhteydessä nuorten subjektiivisesti koettuun elämänlaatuun ja vanhempien eroamiseen. Mitä enemmän vieraannuttamista, sitä matalammaksi nuoret kokivat elämänlaatunsa. Vieraannuttamista esiintyi etenkin perheissä, joissa vanhemmat olivat eronneet, mutta sitä ilmeni myös perheissä, joissa ei ollut erottu.

Vieraannuttaminen on vaikea tutkimuskohde. Ongelma on monitasoinen ja vuorovaikutteinen eikä se selity pelkästään vieraannuttavan vanhemman asenteilla ja käyttäytymisellä (Kelly & Johnston, 2001). Vieraannuttajat ovat useimmiten haluttomia yhteistyöhön (Johnston, 2005; Häkkänen-Nyholm, 2010). Kohdevanhempien ja vieraannuttujen lasten osalta vieraannuttamiseen liittyvien tapahtumien käsitteleminen saattaa olla tuskallista. Aikuisia lapsia koskevien retrospektiivisten tutkimusten tarkkuutta vähentävät mahdolliset virheelliset muistikuvat. Suuri osa vieraannuttamista koskevasta tiedosta on ammattihenkilöiden kliinisiä havaintoja; tässä tutkielmassa heidän näkökulmaansa edusti perheterapeutti Linda Kase-Gottlieb. Vieraannuttamisen ja esiintyvyyden tutkimista on hankaloittanut myös standardoidun mittarin puuttuminen ja epäselvyys vieraannuttamisen vaikeustasojen suhteesta kahdeksaan PAS-kriteeriin (Baker & Darnall, 2007). Kun vieraannuttamisen määritelmä on lisäksi vaihdellut tutkimuksesta toiseen, voidaan todeta, että vieraannuttamisen tieteellinen profiili on vielä varsin epäselvä.

Selkeästi vieraannuttamisen ja hyvinvoinnin yhteyteen keskittyviä tutkimuksia on vähän (Baker, 2005; Baker & Ben-Ami, 2011; Baker & Verrocchio, 2013, 2015; Ben-Ami & Baker, 2012; Bernet ym., 2015). Suomessa vieraannuttamisesta on tehty oikeustieteellisiä ja oikeuspsykologisia tutkimuksia, joissa on selvitetty muun muassa vieraannuttamisstrategioita (Häkkänen-Nyholm ym., 2013). Suomen oloissa tämä tutkimus oli ensimmäinen nuorille suunnattu vieraannuttamistutkimus ja laajemmassa mittakaavassa yksi harvoista vieraannuttamisen ja hyvinvoinnin yhteyteen keskittyvistä tutkimuksista.

4.1 Tutkimuksen rajoitukset ja vahvuudet

Tutkimukseen liittyy rajoituksia, jotka on syytä pitää mielessä tuloksia tarkasteltaessa. Ensinnäkin tulosten yleistettävyyteen vaikuttavat aineistoon liittyvät tekijät, kuten sukupuolijakauma ja vastaajan koulun sijaintikunta. Kyselyyn vastanneet olivat pääasiassa

tyttöjä, noin kahdeksasosa vastaajista oli poikia. Tutkimukseen osallistuneet lukiot eivät jakautuneet tasaisesti eri maakuntiin. Vastauksissa painottuivat nettivastaukset sekä Itä- ja Pohjois-Suomen lukiot. Ei ole tiedossa, mikä osa nettivastaajista oli lukiolaisia, muiden oppilaitosten opiskelijoita, työssäkäyviä tai työttömiä. Monet vanhimista, koulunsa päättäneistä nuorista huomauttivat palautteessa elämänlaatukyselyn *perhe-* ja *koulukysymyksiin* vastaamisen vaikeudesta, minkä johdosta kyseiset osa-alueet analysoitiin ilman vuonna 1995 syntyneitä.

Toiseksi tutkimusmenetelmiin liittyvät tekijät saattavat rajoittaa tulosten luotettavuutta. *Poikkileikkaustutkimus* kertoo tämänhetkisestä tilanteesta. Kyselyssä vastaajia pyydettiin kuvaamaan tuntemuksiaan menneen viikon ajalta ja kertomaan stressitekijät kuluneen vuoden ajalta. Tutkimus ei kerro, kuinka pysyvä kyselyn antama kuva vastaajan tilanteesta on. *Itsearviointeihin* sinänsä liittyy virhetekijöitä kuten muistivirheet ja vaikutelmanluonti. Vieraannuttamiseen erityisesti on havaittu liittyvän vääristyneitä muistoja (false memories; Bernet, Verrocchio & Korosi, 2015), joiden pohjalta annetut vastaukset eivät kuvaa todellista tilannetta. Vieraannuttaja on saattanut esimerkiksi iskostaa lapselle paikkansa pitämättömiä kielteisiä mielikuvia kohdevanhemmasta. Myöhemmin lapsi uskoo muistavansa todellisina tapahtumina kyseiset vääristyneet mielikuvat, jotka ehkä saavat kohdevanhemman näyttäytymään lapsen mielessä vieraannuttajalta. Lisäksi kyselyihin vastaajat saattavat olla temperamentiltaan tietäntyyppisiä (Rogelberg ym., 2003), jolloin esimerkiksi tunnollisen temperamenttipiirteen omaavat saattavat olla yliedustettuina aineistossa. Koska tutkimus toteutettiin *nettikyselynä*, ei ollut mahdollista varmistua siitä, että kaikki vastaajat todella olivat tutkimuksen edellyttämässä ikähaarukassa.

Koulukohtaisiin osallistujamääriin puolestaan vaikutti *vastausajan pituus*, joka vaihteli talvilomista, tutkimuslupahakemuksista, uusintaotannoista ja rehtoreiden aktiivisuudesta riippuen. Muutama rehtori kieltäytyi tuomasta kouluaan mukaan tutkimukseen, koska arveli oppilailla olleen lukuisten tutkimuskyselyjen jälkeen siinä määrin *vastausväsymystä*, ettei nuorten vastauksiin olisi voinut luottaa. Ei ole tiedossa, kuinka paljon kyselyuupumuksesta kärsiviä vastaajia aineisto sisältää. Tuloksissa ei kuitenkaan ollut havaittavissa ilmeisiä epäloogisuuksia, ja nuorten antaman vapaan palautteen perusteella vastaajat olivat pääsääntöisesti huolellisesti paneutuneet vastaamiseen.

Tutkimuksen menetelmällistä vahvuutta vähensi se, etteivät *arviointiasteikot* olleet standardoituja ja ettei niihin ollut olemassa suomalaista normiaineistoa. Kuten aiemmin todettiin, vieraannuttamisen arvioimiseksi ei ole vielä kehitetty standardoitua mittaria. Kahdentoista kysymyksen PABS (Braver ym., 2006) valittiin vieraannuttamisen arviointiasteikoksi, koska nettikysely haluttiin pitää mahdollisimman lyhyenä ja koska PABSin käytöstä oli myös tutkimusnäyttöä (Hands & Warshak, 2011). Toinen mahdollinen, mutta pitempi asteikko olisi ollut Baker Strategy Questionnaire (BSQ; Baker & Chambers, 2011). Molemmat asteikot on laadittu ensisijaisesti vieraannuttamista lapsuudessa kokeneille aikuisille lapsille (Braver ym., 2006; Moné & Biringen, 2012). Tilastollisiin *analyysihin liittyvät oletukset* asettivat joiltain osin omat rajoituksensa tarkastelulle. Suuresta aineistosta huolimatta esimerkiksi korkean vieraannuttamisen alaryhmä, jossa vanhemmat eivät olleet eronneet, jäi sen verran pieneksi, ettei tilastollisten vertailujen tekeminen olisi ollut mielekäästä.

Kolmanneksi tutkimuksen tulosten tulkintaa rajoittaa keskittyminen ainoastaan nuoren kokemuksiin vanhempien vieraannuttamiskäyttäytymisestä. Vanhempien haastattelu ei tämän tutkimuksen puitteissa kuitenkaan ollut mahdollista. Tutkimus ei niin ollen kerro nuoren PAS-oireista (Gardner, 1998) tai siitä, oliko tai missä määrin vanhempi oli onnistunut tavoitteessaan vieraannuttaa lapsi toisesta vanhemmasta.

Tuloksista ei myöskään käy selville, johtuiko nuorten raportoima vanhempien vieraannuttamiskäyttäytyminen mahdollisesti jostakin todellisesta syystä kuten kohdevanhemman päihdeongelmasta tai väkivaltaisuudesta, jolloin kysymyksessä ei olisikaan ollut vieraannuttaminen. Korkean vieraannuttamisen alaryhmän suhteellinen pienuus otoksessa saattaisi kuitenkin viitata siihen, ettei kyseessä ollut vieraannuttajan osalta esimerkiksi yksinomaan riitelyyn liittyvä haukkuminen tai Suomessa yleisen päihdeongelman kritisointi. Koska lisäksi PABSin on havaittu seuloavan hyvin vieraannuttamistapauksia (Braver ym., 2006; Hands & Warshak, 2011), on tässä suhteessa enemmän syytä luottaa vieraannuttamisesta saatuihin tuloksiin kuin epäillä niiden viittaavan muuhun kuin aitoon vieraannuttamiseen. On myös hyvä pitää mielessä, ettei tässä tutkimuksessa huomioitu kaikkia osallistujien mielialaan, elämänlaatuun tai vieraannuttamiseen liittyviä taustatekijöitä (Kelly & Johnston, 2001), kuten vieraannuttamistriangelin osapuolten persoonallisuuden piirteitä.

Tutkimuksella on monia vahvuuksia. Tutkimus on ensimmäinen vieraannuttamista käsittelevä nuorisotutkimus Suomessa. Vaikka tutkimuksessa käytetyt arviointiasteikot eivät

olleet standardoituja, niiden reliabiliteetit olivat kuitenkin hyvät. Tutkimusote oli kvantitatiivinen, ja aineisto poikkeuksellisen laaja. Kuten alussa todettiin, suuri osa tähänastisesta vieraannuttamistutkimuksesta on ollut kuvailevaa ja retrospektiivistä, ja vain harvoissa tutkimuksissa on ollut yli 200 vastaajan otos (Baker & Verrocchio, 2013, 2015; Bernet ym. 2015; Johnston, 2003). Verkossa toteutettu kysely mahdollisti yli 2000 nuoren tavoittamisen eri puolilta Suomea. Aikaisemmissa tutkimuksissa on selvitetty lähinnä aikuisten lasten kokemuksia lapsuuden aikaisesta vieraannuttamisesta. Tämä tutkimus kohdistettiin nuorille; ikähaarukan puitteissa vastaajia oli tasaisesti kultakin syntymävuodelta. Kyselyyn osallistui sekä eronneiden että yhdessä olevien vanhempien lapsia. Tulosten merkityksellisyyttä lisää se, että vieraannuttamisen yhteyttä nuorten elämänlaatuun ei ole tiettävästi aiemmin tutkittu ainakaan kvantitatiivisesti. Tutkimuksen ansiona voidaan pitää myös sen antamaa yleistietoa nuorten nykytilanteesta Suomessa.

4.2 Esiintyvyys

Ensimmäinen tutkimuskysymys käsitteli vieraannuttamisen esiintyvyyttä, josta on aikaisemmissa tutkimuksissa saatu standardoitujen mittarien puuttuessa hyvin monenlaisia arvioita. Tutkimuksessa oletettiin vieraannuttamista esiintyvän yhdestä kahteen prosentilla nuorista (Bernet ym., 2010), mikä Suomen oloissa tarkoittaisi noin 3000–6000:ta vuosina 1995–1999 syntyneistä nuorista (Tilastokeskus, 2014). Oletus piti paikkansa tiukemman vieraannuttamista määrittelevän kriteerin (katkaisupisteiden muodostaminen on kuvattu luvussa 2.2.2) sekä yhdistetyn äidin ja isän vieraannuttamisen osalta.

Väljemmin määritellyssä vieraannuttamisryhmässä esiintyvyys oli koko aineistossa korkeimmillaan kuusi prosenttia ja erotilanteessa äidin ollessa vieraannuttajana noin 14 prosenttia. Saatuihin esiintyvyyssosuuksiin on kuitenkin suhtauduttava varauksellisesti, koska aineiston valikoituneisuuden takia tulokset eivät ole yleistettävissä koko väestöön. Saadut osuudet olivat selvästi pienempiä kuin esimerkiksi Bakerin ja Verrocchion (2013) tutkimuksessa. On mahdollista, että kotoa pois muuttaneiden aikuisten lasten on helpompi arvioida vanhempiensa käyttäytymistä kuin vähemmän itsenäisten, kotona asuvien nuorten. Saattaa myös olla, että Bakerin ja Verrocchion tutkimukseen oli valikoitunut erityisesti vieraannuttamista kokeneita. Vastaajat olivat olleet psykologian opiskelijoita, mutta ei ole tiedossa, miten tutkimus esiteltiin rekrytointivaiheessa.

Toinen oletus siitä, että vieraannuttaminen olisi yleisempää perheissä, joissa vanhemmat ovat eronneet, osoittautui myös oikeaksi ja aikaisemmin saatujen tulosten mukaiseksi (Baker & Verrocchio, 2013; Hands & Warshak, 2011). Vieraannuttamista on perinteisesti tutkittu riitaisten avioerojen yhteydessä (Johnston, 2003, 2005; Kelly & Johnston, 2001), mutta sittemmin sitä on havaittu esiintyvän myös perheissä, joissa ei ole erottu (Hands & Warshak, 2011; Baker, 2006; Baker & Chambers, 2011; Baker & Verrocchio, 2013, 2015; Bernet ym., 2015). Vieraannuttaminen näyttäisi siten alkavan jo ennen avioeroprosessia tai sitä ilmenee muutenkin kuin eroprosessin yhteydessä. Erpöprosessia edeltävä tai siihen liittymätön vieraannuttaminen on toistaiseksi täysin tutkimaton alue. Tässä tutkimuksessa äidin ilmentämä vieraannuttaminen osoittautui yleisemmäksi kuin isän. Tulos ei ollut nykytrendin mukainen. Vaikka aikaisemmin isät olivat useammin torjuttuja kohdevanhempia, uudempien tutkimusten mukaan vieraannuttamisessa on havaittu yhä vähemmän sukupuolieroja vanhempien ja lasten osalta (Baker & Darnall, 2006; Bernet ym., 2015; Gardner, 2002, 2004; Hands & Warshak, 2011).

4.3 Yhteys elämänlaatuun

Toinen tutkimuskysymys käsitteli vieraannuttamisen yhteyttä nuorten elämänlaatuun, jota arvioitiin mieliala- ja elämänlaatuasteikoilla. Oletukset vieraannuttamisen yhteydestä korkeampaan masentuneisuuteen ja ahdistuneisuuteen sekä matalampaan elämänlaatuun pitivät paikkansa ja antoivat tukea aikaisemille tutkimustuloksille (Baker, 2005; Baker & Ben-Ami, 2011; Baker & Verrocchio, 2013, 2015; Ben-Ami & Baker, 2012; Bernet ym., 2015). Mitä enemmän vieraannuttamista, sitä enemmän nuorilla oli masennusoireita, olipa vieraannuttajana kumpi tahansa vanhemmista. Vieraannuttamisen ja masentuneisuuden yhteys oli riippumaton vastaajan sukupuolesta, perheen taloudellisesta tilanteesta ja stressitekijöistä.

Riski ahdistuneisuuteen oli tytöillä suurempi kuin pojilla, ja ahdistuneisuus liittyi vieraannuttamiseen ainoastaan silloin, kun äiti oli vieraannuttajana. Korkeampi ahdistuneisuus äidin vieraannuttamiskäyttäytymiseen liittyen voi johtua esimerkiksi äidin ja isän käyttämistä erilaisista vieraannuttamisstrategioista – äitien on havaittu pelottelevan lasta kohdevanhemman vaarallisuudella enemmän kuin isien (López ym., 2014) – tai siitä, että isän vieraannuttamiskäyttäytymiseen liittyy enemmän muita ahdistuneisuuteen yhteydessä olevia tekijöitä. Vieraannuttamisen suurempi selitysosuus masennuksesta kuin ahdis-

tuneisuudesta saattaa osittain liittyä myös siihen, että ahdistuneisuus on yhteydessä sellaisiin yksilön sisäisiin persoonallisuustekijöihin (Jiang ym., 2003), joita tutkimuksessa ei arvioitu.

Eronneiden vanhempien tilanteessa vieraannuttaminen selitti masentuneisuudesta ja ahdistuneisuudesta vähemmän kuin silloin, kun vanhemmat eivät olleet eronneet. Havaittu ero selittynee osittain sillä, että vanhempien eroaminen merkitsee monenlaisia muutoksia, jotka voivat liittyä lapsen masennusoireisiin tai lisääntyneeseen ahdistuneisuuteen. Erotilanteessa isän vieraannuttamiskäyttäytymisellä ei ollut yhteyttä mielialaoireisiin. Koska äidin osaltakin yhteys oli vähempi kuin tilanteessa, jossa vanhemmat eivät olleet eronneet, muut tekijät saattoivat selittää mielialaoireita enemmän kuin vieraannuttaminen silloin, kun vanhemmat olivat eronneet. Se, että vieraannuttaminen oli vanhempien erosta riippumatta yhteydessä mielialaoireisiin, on merkityksellistä ja viittaa siihen, että pelkästään avioeroa läpikäyville perheille kohdistettu psykoedukaatio ei tavoittaisi kaikkia vieraannuttamiseen liittyvistä mielialaoireista kärsiviä nuoria.

Koska mieliala voidaan ajatella yhdeksi elämänlaadun osatekijäksi, vieraannuttamisen käänteinen yhteys elämänlaatuun on johdonmukainen edellä käsiteltyjen mielialaoireita koskevien tulosten kanssa. Tyttöjen riski matalampaan kokonaiselämänlaatuun oli suurempi kuin pojilla. Vieraannuttaminen oli erillinen elämänlaatua selittävä tekijä, jonka yhteys elämänlaatuun säilyi taustatekijöiden huomioimisesta riippumatta.

Elämänlaatua tarkasteltiin kokonaiselämänlaadun lisäksi erikseen fyysisen ja emotionaalisen hyvinvoinnin, itsearvostuksen, ystävien, perheen, koulun ja pitkäaikaisen sairauden suhteen. Osa-alueita tarkasteltaessa todettiin myös oletuksen vieraannuttamisen erityisestä yhteydestä emotionaaliseen hyvinvointiin ja perheeseen liittyvään elämänlaatuun osoittautuvan oikeaksi. Tosin korkeampi vieraannuttaminen liittyi keskimääräistä matalampaan elämänlaatuun *kaikilla* elämänlaadun osa-alueilla ennen stressitekijöiden huomioimista. Tarkastelussa on hyvä huomioda, että vaikka vieraannuttamisen yhteys elämänlaatuun olikin käänteinen, korkean vieraannuttamisen ryhmässä oli myös niitä, joiden elämänlaatu oli keskimääräistä parempi.

Vieraannuttamisen käänteinen yhteys emotionaaliseen hyvinvointiin ja perheessä koettuun hyvinvointiin tuki aikaisempia tutkimustuloksia, jotka ovat osoittaneet lapsuudessa koetun vieraannuttamisen liittyvän masentuneisuuteen ja tunne-elämän ongelmiin (Baker &

Verrocchio, 2013; Ben-Ami & Baker, 2012; Bernet ym., 2015). Eräässä aiemmassa aikuisia koskevassa tutkimuksessa, jossa poikkeuksellisesti ei löydetty yhteyttä vanhempien vieraannuttamisstrategioiden ja masentuneisuuden tai itsearvostuksen välillä (Baker & Chambers, 2011), aineistoon liittyi useita tekijöitä, jotka saattoivat selittää yhteyden puuttumisen, kuten koulutusala ja -taso, yleisesti korkea masentuneisuus ja se, että mielialaoireita oli kysytty ainoastaan edellisen viikon osalta. Lisäksi kyseisessä tutkimuksessa vieraannuttamisen kriteerinä oli ainoastaan yhden strategian tunnistaminen, mikä ei todennäköisesti riittänyt erottelemaan vieraannuttamiseen liittyvää masentuneisuutta aineistossa.

Vaikka tilastollisten analyysien selitysosuuksiin onkin syytä suhtautua pienin varauksin – harvassa tutkimuksessa on mukana kaikki tutkittavaa ilmiötä selittävät tekijät – tuloksista voidaan nähdä, että vieraannuttaminen selitti elämänlaadun osa-alueista eniten perheeseen liittyvää elämänlaatua, mikä on luonnollista vieraannuttamisen ollessa perhedynamiikkaan liittyvä ongelma (Moné, MacPhee, Anderson & Banning, 2011). Lapsen kannalta matala perheeseen liittyvä elämänlaatu on riskitekijä myöhemmän hyvinvoinnin kannalta.

Keskivertoa matalamman elämänlaadun voidaan ajatella viittaavan kärsimykseen tai stressiin. Vieraannuttaminen merkitsee kielteisyyttä, torjuntaa ja arvostuksen puuttumista perheen sisäisessä vuorovaikutuksessa, mikä on jo sinällään omiaan vähentämään tunne-elämän seesteisyyttä. Vieraannuttamisen yhteys matalampaan ystäviin liittyvään elämänlaatuun saattaisi viitata riittämättömiin sosiaalisiin taitoihin (Johnston, 2005; Johnston ym., 2005b), vaikeuteen luottaa muihin (Baker, 2005) tai käyttäytymisongelmiin (Lavadera ym., 2012), joiden on havaittu olevan yhteydessä vieraannuttamiskokemuksiin. Tulokset tukivat myös aikaisempia havaintoja siitä, että vieraannuttaminen liittyisi lapsen somaattisiin oireisiin (Bernet ym., 2015). Tässä tutkimuksessa vieraannuttamisen käänteinen yhteys fyysiseen hyvinvointiin ja pitkäaikaisempaan sairastamiseen oli vahvempi vieraannuttavan äidin kuin isän osalta.

Itsearvostuksen ja siihen kytkeytyvien ominaisuuksien, kuten minäkuvan ja pystyvyyden tunteen, kehittyminen edellyttää ympäristöltä arvostavaa ja kannustavaa asenneilmapiiriä sekä emotionaalisesti turvallisia samastumiskohteita – hyviä roolimalleja – mitä edellytyksiä ainakaan aktiiviset tai pakkomielteiset vieraannuttajavanhemmat eivät lapselle tarjoa. Tässä tutkimuksessa vieraannuttamisen yhteys matalampaan itsearvostukseen säilyi taloudellisen tilanteen ja stressitekijöiden huomioimisen jälkeen ainoastaan isän ollessa vieraannuttajana.

Tulosta saattaa selittää aineiston valikoituneisuus sukupuolen suhteen. Mahdollisesti vieraannuttajaisät yhdistävät tyttärensä tämän äitiin ja heidän mahdollinen kielteinen vaikutuksensa tytön itsearvostukseen ilmentyy aiemmin kuin vieraannuttajaäitien vaikutus. Toisaalta on myös muistettava, että tutkimukseen osallistujat olivat nuoria, joilla minäkuva on vasta kehittymässä ja itsetuntokysymykset muutenkin ajankohtaisia. Siinä mielessä vieraannuttamisen ja itsearvostuksen yhteyteen liittyvien tulosten vertailu aikaisempaan, aikuisia koskevaan tutkimustietoon on vaikeaa. Tulosten mukaan vieraannuttamisen yhteys matalampaan kouluun liittyvään elämänlaatuun poistui taustatekijöiden huomioimisen myötä. Tämä saattaisi kertoa siitä, että stressaavat elämäntilanteet heijastuvat pärjäämiseen koulussa herkemmin kuin vieraannuttamisen vaikutukset.

Vieraannuttamisen ja elämänlaadun yhteyden tarkastelussa on huomioitava, ainakin jonkinasteisen, kaksisuuntaisen vaikutuksen mahdollisuus. Lapsen mieliala tai vastoin käymiset jollakin elämän osa-alueella saattavat vähentää lapsen kykyä vastustaa vanhemman manipulatiivista käyttäytymistä ja siten edesauttaa vieraannuttamista. Stressaantuneen lapsen tai nuoren käyttäytyminen saattaa myös provosoida vanhemman vieraannuttamista. Kuten Kuvassa 1 esitettiin, lapsen ja ympäristön reaktiot muodostavat dynaamisen palautekehän (Kelly & Johnston, 2001). Jokainen lapsi reagoi vieraannuttamisen synnyttämään kielteiseen vuorovaikutukseen ja ilmapiiriin yksilöllisesti ikänsä, kognitiivisten kykyjensä ja temperamenttinsa mukaisesti. Lapsella itsellään tai hänen ympäristössään saattaa olla vahvuuksia, jotka lievittävät tai muokkaavat vieraannuttamisen haittavaikutuksia. Lapsi yksin ei aiheuta vanhemman vieraannuttamiskampanjaa, mutta hänelle lankeaa osuus kampanjan edistämisestä. Lapsen pakottaminen rooliin, jossa tavoitteena on itselle tärkeän ihmissuhteen vahingoittaminen ja katkaiseminen, ei ole vain lapsen oikeuksien vastaista (Unicef, artikla 6, 7, 9) vaan lisäksi riskitekijä lapsen hyvinvoinnille.

4.4 Yhteys taustatekijöihin

Kolmannessa tutkimuskysymyksessä selvitettiin, mitkä perheen taustatekijät olivat yhteydessä vieraannuttamiseen. Tulosten perusteella vieraannuttaminen on yhteiskuntaluokasta riippumaton ilmiö, sillä perheen taloudellinen tilanne ei liittynyt vanhempien vieraannuttamiskäyttäytymiseen. Odotetusti vanhempien eroaminen oli selkein tekijä vieraannuttamisen taustalla, joten ensimmäinen oletus vieraannuttamisen yhteydestä vanhempien eroamiseen oli oikea ja yhtäpitävä aikaisempien tutkimustulosten kanssa

(Baker, 2006; Baker & Chambers, 2011; Baker & Verrocchio, 2013, 2015; Bernet ym., 2015; Hands & Warshak, 2011). Riski kuulua korkean vieraannuttamisen ryhmään oli yli kymmenkertainen nuorilla, joiden vanhemmat olivat eronneet verrattuna nuoriin, joiden vanhemmat eivät olleet eronneet. Muista taustatekijöistä vieraannuttamiseen olivat yhteydessä ainoastaan ikä ja stressitekijät. Isän ollessa vieraannuttajana nuoremmilla teineillä oli suurempi riski vieraannuttamiseen kuin vanhemmilla nuorilla. Tämä tulos saattaa liittyä vanhempien käyttämiin erilaisiin strategioihin (López ym., 2014) ja toisaalta vanhempien nuorten parempaan kykyyn vastustaa vieraannuttamista.

Tutkimuksessa kartoitettiin stressaavia tapahtumia lähimmän vuoden ajalta, jotta niiden mahdollinen vaikutus voitaisiin erikseen huomioida tarkasteltaessa vieraannuttamisen yhteyttä mielialaan ja elämänlaatuun. On hyvä muistaa, että tulokset eivät kerro yhteyksien syy-seuraussuhteen suuntaa, vaikutus voi olla myös kaksisuuntaista. Viisi tutkimuksessa mainituista stressitekijöistä liittyi vieraannuttamiseen: *tärkeän ihmisen menettäminen*, esimerkiksi välien rikkoutumisen takia, *oma tai läheisen vakavasti sairastuminen*, *perhe- tai muu väkivalta*, *vanhemman työttömyys* ja *raskaus* olivat yhteydessä vieraannuttamiseen. Ei tiedetä, liittyikö tärkeän ihmisen menettäminen nuoren vanhempiin vai muihin ihmis-suhteisiin tai oliko kyseessä nuoren itsensä, vanhempien vai jonkun muun läheisen sairastuminen. Mielenkiintoista tuloksissa oli, että väkivalta merkittävänä taustatekijänä suhteessa vieraannuttamiseen tuli esiin vain koko aineiston tuloksessa eikä lainkaan eronneiden vanhempien otoksessa. Tulos viittaisi siihen, että tutkimuksen korkean vieraannuttamisen ryhmään valikoituneet tapaukset eivät ainakaan olisi avioeroihin liittyviä väkivaltatapauksia. Toisaalta se voi myös merkitä sitä, että osa vieraannuttamistapauksista ei ole aiheettomia, vaan tilanteita, joita ei luokitella vieraannuttamiseksi. Kyseessä voi myös olla oikea vieraannuttamistapaus, johon liittyy lisäksi väkivaltaa.

Toinen kysymyksiä herättävä yhteys oli raskauden liittyminen vieraannuttamiseen isän ollessa vieraannuttaja. Kyselyssä ei pyydetty erittelemään, mihin raskauteen vastaaja viittaa. Kyseessä saattoi olla oma, tyttöystävän, äidin, isän uuden puolison tai jonkun muun läheisen raskaus. Koska raskaus taustatekijänä liittyi vieraannuttavaan isään, sen voisi ajatella koskevan joko vastaajan äitiä tai isän uutta puolisoa. Uudelleen avioituminen tai uuden lapsen saaminen voi joko saada aikaan tai pahentaa vieraannuttamista, ja sen katsotaan usein liittyvän lievään vieraannuttamiseen (Ward & Harvey, 1993; Warshak, 2000).

Eronneiden vanhempien osalta vieraannuttamista koskevat oletukset osoittautuivat vääriksi. Vieraannuttaminen ei ollut yhteydessä torjutun vanhemman tapaamistiheyteen eron jälkeen eikä eroprosessin jälkeiseen huonontuneeseen suhteeseen torjuttuun vanhempaan. Oletuksen vastaisesti vieraannuttaminen olikin yhteydessä selvästi huonontuneeseen suhteeseen *vieraannuttavaan* vanhempaan. Korkean vieraannuttamisen ryhmän pienen otoskoon lisäksi tähän voi olla useita syitä.

Ensinnäkin on mahdollista, että molemmat vanhemmat ovat olleet vieraannuttajia, ja välit olivat huonontuneet tai menneet poikki siihen vanhempaan, joka oli vähemmän menestyksessä vieraannuttamisessa. Jos tehokkaampi vieraannuttajavanhempi on ollut erityisen taitava, lapsi ei välttämättä ole ollut edes tietoinen hänen manipulaatiostaan. Siten onnistuneen vieraannuttamisen seurauksena lapsen suhde toiseen vieraannuttajaan on huonontunut. Toiseksi nuori on saattanut aktiivisesti vastustaa vieraannuttamista ja pyrkinyt tietoisesti katkaisemaan suhteen vieraannuttavaan vanhempaan, koska ei ole hyväksynyt manipulaatioyrityksiä tai toisen vanhemman loukkaamista (Warshak, 2002). Kolmanneksi vieraannuttava vanhempi on voinut toteuttaa uhkauksensa rakkaudenosoitusten lopettamisesta lapsen kieltäytyessä tottelemasta vieraannuttajan manipulatiivisia käskyjä (Baker, 2005), jolloin suhde vieraannuttavaan vanhempaan on huonontunut tai mennyt poikki.

Neljänneksi suhteen huonontuminen tai katkaiseminen vieraannuttavaan vanhempaan on saattanut liittyä murrosiässä ilmenevään idealisointiin (Levpušček, 2006). Nuori on voinut muodostaa poissaolevasta vanhemmasta kuvan, jota ihannoi ja puolustaa, minkä seurauksena nuori on ottanut etäisyyttä ihannekuvaansa loukkaavaan vanhempaan. Lopuksi vieraannuttamiseen on myös saattanut liittyä väkivaltaa, päihdeongelmia tai vakavia mielenterveyshäiriöitä, jolloin välien huonontuminen on johtunut näistä muista ongelmista. Se, ettei vieraannuttaminen ollut yhteydessä välien poikki menemiseen tai edes selkeästi huonontuneeseen suhteeseen kohdevanhempaan, saattaa viitata vahvaan suhteeseen lapsen ja kohdevanhemman välillä. Lieväasteisen vieraannuttamisen torjuminen ottamalla etäisyyttä vieraannuttajaan olisi toinen mahdollinen selitys kyseiselle tilanteelle, jossa suhde oli huonontunut vieraannuttajaan. Siinä tapauksessa kysymykseksi jää, oliko myös toinen vanhempi vieraannuttaja vai oliko hän aiheettomasti vieraannuttamisen kohteena.

Muiden taustatekijöiden osalta vieraannuttaminen oli eronneiden vanhempien tilanteessa yhteydessä suunnilleen samoihin stressitekijöihin kuin koko aineistossa. Mitä enemmän

vanhempien erosta oli kulunut aikaa, sitä vähemmän vieraannuttamista ilmeni. Äidin ollessa vieraannuttajana riittämättömäksi koettu avun saanti oli yhteydessä vieraannuttamiseen. Mahdollisesti erotilanteessa äidin vieraannuttamiskäyttäytyminen kuormitti lasta psyykkisesti enemmän kuin isän.

4.5 Kaltoinkohtelun pitkäaikaiset seuraukset

Vieraannuttaminen on pahimmillaan pitkäkestoista psyykkistä kaltoinkohtelua (Bernet ym., 2015), joka aiheuttaa lapselle jatkuvaa emotionaalista stressiä (Sarrazin & Cyr, 2007). Lapsuudenaikaisten vaikeiden kokemusten on havaittu vaikuttavan stressinkäsittelyjärjestelmään siten, että stressireaktioon liittyvä kortisolivaste heikkenee (Quellet-Morin ym., 2011). Heikentynyt stressinkäsittelykyky saattaa puolestaan lisätä ongelmien kumuloitumisen riskiä. Vakavasti vieraannutetuilla lapsilla itsearvostuksen ja tunne-elämän ongelmat heijastuvat sosiaalisiin suhteisiin ja käyttäytymiseen, jolloin ongelmat alkavat kasaantua.

Koska vieraannuttava vanhempi on usein enemmän kiinnostunut omista kuin lapsen tarpeista (Baker & Verrocchio, 2013), vieraannuttaminen voi altistaa lapsen turvattomille kiintymyssuhteille ja suhdeongelmille myöhemmin elämässä (Baker & Ben-Ami, 2011; Faber & Wittenborn, 2010). Vieraannutettu lapsi saattaa päätyä omien lastensa vieraannuttamaksi (Baker, 2007b). Aikaisemmat tutkimukset viittaavat siihen, että mitä useammalle vieraannuttamisstrategialle on lapsuudessa altistunut, sitä matalampi itsearvostus on aikuisuudessa ja sitä vaikeampaa on myöhemmin muodostaa turvallisia terveitä ihmissuhteita (Baker & Ben-Ami, 2011) tai ylipäättään voida hyvin elämässä (Baker & Verrocchio, 2013). Tämä tutkimus antoi tukea oletukselle, että vanhempien vieraannuttamiskäyttäytyminen on yhteydessä lapsen koettuun elämänlaatuun ja muodostaa siten mahdollisen riskitekijän pitkäaikaisemmille ja kumuloituville ongelmille (Baker & Verrocchio, 2013).

4.6 Nuorten hyvinvointi

Suurin osa suomalaisista nuorista voi hyvin – myös tässä tutkimuksessa. Kun tarkastellaan taustatekijöiden valossa tutkimukseen osallistuneiden ominaisuuksia, voidaan yleisimmistä vastauksista koota kuva tyypillisestä vastaajasta. Tällainen tyyppiarvojen mukainen kuvitteellinen vastaaja oli lähiössä asuva, rakkaan ihmisen menettänyt 15–16-vuotias tyttö, jonka avioliitossa olevat vanhemmat elivät yhdessä ja jolla oli yksi nuorempi sisarus. Perheen taloudellinen tilanne oli keskinkertainen, ja nuori koki saaneensa riittävästi apua tai

tuen tarvetta ei ollut. Vastaava tyyppiarvoista luotu kuvaus erotilanteessa oli äidin luona asuva nuori, jonka yli 10 vuotta sitten eronneilla, erikseen asuvilla vanhemmilla oli yhteishuoltajuus ja jommallakummalla uusi avo- tai aviopuoliso. Nuori tapasi sekä äitiä että isää vähintään kerran viikossa, ja suhde kumpaankin vanhempaan eron jälkeen oli pysynyt jotakuinkin ennallaan verrattuna aikaan ennen eroa. Siten tutkimus antoi kuvan yleensä ottaen hyvinvoivasta nuoresta, joka oli kuitenkin menettänyt itselle tärkeän ihmisen.

Yleisimmät viimeisen vuoden aikana koetut stressitekijät olivat *itselle tärkeän ihmisen menettämisen* lisäksi *oma tai läheisen sairastuminen, vanhemman työttömyys, koulun vaihtuminen ja läheisen kuolema*. Noin kahdeksan prosenttia vastaajista oli kokenut koulu-, netti- tai muuta kiusaamista ja noin kuusi prosenttia perhe- tai muuta väkivaltaa. Toisaalta yli neljännes vastaajista ilmoitti, ettei ollut kokenut mitään mainituista stressitekijöistä.

Vieraannuttamiseen liittyvän tiedon lisäksi tutkimus antoi siis tietoa myös suomalaisnuorten hyvinvoinnista yleensä. Julkisuudessa on puhuttu nuorten huonovointisuudesta ja kerrottu nuorille suunnattujen terapiapalveluiden riittämättömyydestä. Tämän tutkimuksen valossa tiedotusvälineissä annettu kuva pitää paikkansa ja osa nuorista on tuen tarpeessa. Yli kaksikymmentä prosenttia vastaajista ei ollut saanut riittävästi apua, vaikka oli kokenut sitä tarvitsevana. Tarkasteltaessa vieraannuttamisen yhteyttä masennusoireisiin kävi ilmi, että kokemus riittämättömästä avun saamisesta lisäsi nuoren riskiä masentuneisuuteen nelinkertaiseksi verrattuna niihin nuoriin, joilla ei ollut avun tarvetta. Tämä herättää kysymyksen, ovatko nimenomaan vieraannuttamisesta kärsivät nuoret jääneet näkymättömiin ja ilman tukea vai johtuuko yhteys siitä, että masentuneisuus sinänsä vaikeuttaa avun hakemista.

Myös oppilas- ja opiskelijahuoltolaki kiinnittää huomiota nuorten hyvinvoinnin tukemiseen ja edistämiseen: laki velvoittaa muun muassa turvaamaan varhaisen tuen sitä tarvitseville ja ehkäisemään ongelmien syntymistä (Laki oppilas- ja opiskelijahuollosta, 1287/2013). Ehkä koulutasolla voitaisiin kannustaa nuoria entistä enemmän matalan kynnyksen ylittävään keskusteluun terveydenhoitajan, kuraattorin tai koulupsykologin kanssa tai laittaa esille Minua huolestuttaa/pelottaa/suututtaa -laatikko, jonne voisi pudottaa nimettömästi lapulla mieltä painavia asioita. Pienikin apu voi joskus olla riittävä, ja on hyvä tavoittaa suuremman avun tarvitsijat ajoissa, ennen kuin ongelmat alkavat kasaantua. Huoliseulonnoissa löytyisivät todennäköisesti myös vieraannuttamistapaukset, jos on tietoa, jonka perusteella tunnistaa ne.

4.7 Tunnistaminen ja psykoedukaatio

Vieraannuttamisesta kärsivien lasten ja perheiden tunnistaminen mahdollisimman varhaisessa vaiheessa on tärkeää ongelmien kumuloitumisen estämiseksi (Hands & Warshak, 2011). Suomessa lyhyen vieraannuttamisseulonnan voisi liittää esimerkiksi kouluterveyskyselyn (Luopa ym., 2014) yhteyteen ainakin kerran, ja jos tarvetta ilmenee, kouluterveydenhuoltoa voisi sitten aktivoida tarkempia selvityksiä ajatellen. Yhdysvalloissa ollaan kehittämässä uutta diagnostista lapsi-vanhempisuhteen arviointimenetelmää (Wamboldt, Cordard Jr. & Clarke, 2015), joka sisältää vanhemman vapaasti kirjoittamia ajatuksia ja tunteita lapsestaan, lapsen arvioinnit vuorovaikutuksen kriittisyydestä (Hooley, Miklowitz & Beach, 2006, viitattu Wamboldt ym., 2015), vanhemman huolenpidosta/torjunnasta ja vanhemman kontrollista/itsenäisyydestä (Klimidis, Minas & Ata, 1992). Tämäntapaisilla välineillä ongelmallinen vanhempi-lapsisuhde voitaisiin saada esille ajoissa, ennen kuin vanhempien vieraannuttamiskäyttäytyminen on johtanut lapsen PAS-oireisiin ja lapsi on vieraannutettu (Ben-Ami & Baker, 2012).

Vieraannuttamista ja etenkin vieraannuttajan käyttämiä toimintatapoja koskevan tiedon jakaminen avioeroprosessiin ja huoltajuusarviointiin osallistuville ja terveydenhoidon ammattihenkilöille auttaisi lapsi-vanhempisuhteen tukemista (Baker, 2007b; Ben-Ami & Baker, 2012) vieraannuttamisesta on saatavilla kirjoja (Gottlieb, 2012, ks. Lamminen, 2013; Howard, 2014) myös suomeksi (Häkkänen-Nyholm, Laajasalo, Tuuri, 2013). Ainakin Yhdysvalloissa ja Hollannissa on tutkittu avioeroprosesseihin osallistuvien ammattihenkilöiden tietämystä vieraannuttamisesta (Bow, Gould & Flens, 2009; Spruijt, Eikelenboom, Harmeling, Stokkers & Kormos, 2005). Vastaavanlaisen kartoituksen voisi tehdä myös Suomessa. Samoin olisi aiheellista selvittää, suojellaanko meillä vieraannuttamissyöttöksillä todellisia hyväksikäyttöjä. Yhdysvalloissa aiheellisia hyväksikäyttöksiä on kumottu aiheettomilla vieraannuttamissyötteillä (Meier, 2009), joissa oikea hyväksikäyttäjä on syyttänyt vastapuolta vieraannuttajaksi (Gardner, 2004).

4.8 Jatkotutkimukset

Jatkotutkimuksia ajatellen olisi hyvä kehittää nykyisten PABS- ja BSQ-vieraannuttamisteikkujen (Braver ym., 2006; Baker & Chambers, 2011) pohjalta standardoitu kyselypatteristo, joka koostuisi seulontakyselystä ja laajemmasta kartoituksesta ja josta olisi omat versiot vanhemmille ja nuorille sekä aikuisille lapsille. Mittariin olisi hyvä sisältyä erilliset

asteikot lapsen vieraannuttamiseen liittyville oireille (PAS) ja vanhempien vieraannuttamisstrategioille (PA). Vieraannuttavan vanhemman osalta olisi hoidon tai intervention kannalta hyödyllistä määritellä, minkä tyyppisestä vieraannuttajasta on kyse; naiiville vieraannuttajalle vieraannuttamisen haitoista kertominen on todennäköisesti helpompaa kuin aktiiviselle tai pakkomielteiselle vieraannuttajalle (Ben-Ami & Baker, 2012). Laajoja, systemaattisia ja kontrolloituja tutkimuksia tarvitaan, jotta vieraannuttamisen yleisyydestä saataisiin tähänastista tarkempi kuva.

Vieraannuttamisen synnyttämien pitkäaikaisten haittojen selvittämiseksi olisi syytä tehdä pitkittäistutkimuksia, joissa mahdollinen muutos elämänlaadussa tulisi näkyviin. Olisi hyvä selvittää, ovatko vanhemman vieraannuttamiskäyttäytymisen seuraukset huonommat silloin, kun lapsi todella tulee vieraannutetuksi kuin silloin, kun hän vieraannuttamisen kokemisesta huolimatta säilyttää suhteen molempiin vanhempiin (Baker & Verrocchio, 2013). Myös vieraannuttamisen ilmenemistä muissa kuin avioerotilanteissa olisi aiheellista tutkia tarkemmin. Vanhempien eroamista lukuun ottamatta nykytieto vieraannuttamisen taustalla vaikuttavista tekijöistä on lähinnä teoreettista. Esimerkiksi kohdevanhemman roolia ja vieraannuttamiselle alttiiden lasten persoonallisuudenpiirteitä voisi selvittää tarkemmin. Tarvittaisiin myös tietoa tekijöistä, jotka vaikuttavat vieraannuttamisen vakavuuteen ja hoidon tehokkuuteen (Baker & Darnall, 2006).

4.9 Hoito ja interventiot

Vieraannuttamisperheiden kanssa työskentely vaatii yleensä yhteistyötä oikeudellisten ja terveydenhuollon ammattilaisten kanssa (Deutsch, 2008; Gardner, 1998). Vaikeiden vieraannuttamistapausten hoitaminen on vaativaa ongelman monitasoisuuden ja vuorovaikutteisuuden takia (Viljoen & Rensburg, 2014). Vakavimmissa tapauksissa tavalliset terapeuttiset menetelmät eivät toimi (Baker, Burkhard & Albertson-Kelly, 2012; Reay, 2015; Warshak, 2015). Eräässä amerikkalaisessa vieraannuttamista käsittelevässä seuranta-tutkimuksessa terapia ensisijaisena interventiona ei ollut vain tehoton, vaan oli joissain tapauksissa jopa huonontanut tilannetta (Rand, Rand & Kopetski, 2005). Vieraannuttaja ja vieraannutettu lapsi eivät välttämättä edes suostu vapaaehtoisesti osallistumaan tarjottuihin interventioihin (Johnston, 2005). Ja vaikka suostuisivatkin yhteistyötä pakkomielteisen ja psykopaattisia piirteitä omaavan vieraannuttajan kanssa saattaa vaikeuttaa tämän taipumus manipulointiin, valehteluun (Häkkänen-Nyholm, 2010) ja mahdollisimman virheettömänä

esiintymiseen (Siegel, & Langford, 1998). Lievemmissä tapauksissa, joissa vieraannuttaja voidaan tyypitellä naiiviksi, psykoedukaatio saattaa usein riittää tilanteen oikaisemiseksi (Ben-Ami & Baker, 2012).

Vieraannuttamisinterventioissa onnistumisen kannalta on tärkeää, että vieraannuttamista kohdanneita tukevat tai hoitavat henkilöt eivät ota puolia (Kelly & Johnston, 2001; Reay, 2015). Koska kysymyksessä on perheenjäsenten keskinäiseen vuorovaikutukseen liittyvä ongelma, interventio on parasta kohdistaa koko perheelle (Deutsch, 2008; Johnston, 2005; Reay, 2015). Tosin, jos vieraannuttaminen on oleellisesti huonontanut lapsen tai kohdevanhemman elämänlaatua, myös yksilöterapia saattaa heidän kohdallaan olla tarpeen (Baker & Chambers, 2011; Baker & Darnall, 2006; Finzi-Dottan, Goldblatt & Cohen-Masica, 2012); joka tapauksessa kohdevanhempi tarvitsee erityisiä ohjeita säilyttääkseen yhteyden lapseen (Ellis, 2005; Ben-Ami & Baker, 2012; Deutsch, 2008). Vieraannuttamisperheen auttamiseksi suunnitellun intervention tulisi perustua huolelliseen kokonaistilanteen ja vieraannuttamisen ilmenemismuodon arviointiin (Baker, 2006). On tärkeää selvittää tarkkaan, johtuuko lapsen käyttäytyminen todellisesta hyväksikäytöstä vai vieraannuttamisesta. Jos kyseessä on vieraannuttaminen, hoidon tulisi ensisijaisesti keskittyä lapsen psyykkiseen hyvinvointiin oikaisemalla tämän vääristyneitä havaintoja ja arvioita sekä lisäämällä lapsen selviytymiskeinoja ja asianmukaista tunteiden ilmaisua (Johnston, 2005). Interventiossa tulisi huomioida sekä käyttäytymiseen liittyvä, emotionaalinen että kognitiivinen ulottuvuus, joilla kaikilla tasoilla vieraannuttaminen lapsen elämässä ilmenee (Kelly, 2010).

Vieraannutettujen lasten ja heidän perheittensä auttamiseksi on olemassa uusia hoitomenetelmiä, kuten *Family Reflections Reunification Program* (Reay, 2015), joka on erityisesti suunniteltu vakavia vieraannuttamisia silmällä pitäen ja joka pohjautuu aikaisempaan interventioon, *Family Bridges: A Workshop for Troubled and Alienated Parent-Child Relationships* (Warshak, 2010; Kelly, 2010). Kuvassa 4 on esitetty Family Bridges -ohjelman tavoitteet, joita voinee soveltaa myös vieraannuttamisen ennaltaehkäisyssä. Hyviä tuloksia on saatu myös 16 ryhmätapaamista käsittävällä menetelmällä, johon osallistuu useita perheitä ja jossa lapset ja aikuiset toimivat omissa ryhmissään (Toren ym., 2013).

Lapsuudessa vieraannuttamista kokeneiden aikuisten hoitamisessa oleellista on tunnistaa menneisyydessä tapahtunut vieraannuttaminen, jotta ongelmien käsittelyyn saadaan riittävän laaja ja vuorovaikutteinen näkökulma. Juuri vieraannuttamisen tunnistamisen kannalta on

tärkeää, että terapeuteilla ja muilla terveydenhoidon ammattilaisilla on riittävästi tietoa lapsen vieraannuttamisesta ja siihen liittyvistä pitkäaikaisista haitoista. Lapsuudessa vieraannutetuksi tulleen aikuisuudessa tapahtuva terapia vaatii erityistä hienotunteisuutta. Terapeutin on varmistuttava, että asiakas on valmis käsittelemään vieraannuttajavanhemman roolia elämässään ja että myös ensisijaiset oireet, kuten masennusoireet tai itsetuntoon liittyvät kysymykset, tulevat asianmukaisesti kohdatuiksi (Baker & Verrocchio, 2013).

Täysin vieraannutetut lapset eivät myöhemmin elämässä yleensä ota oma-aloitteisesti yhteyttä torjuttuun vanhempaan, mutta torjuttu vanhempi voi asiaan perehtyneen ammattihenkilön ohjauksessa laatia aikuiseksi kasvaneelle lapselle kirjeen, jossa ei arvostella ketään, mutta selitetään, miten lapsen vieraannuttaminen on tapahtunut (Lowenstein, 2015). Aikuisuudessa unohduksiin jääneeltä vanhemmalta saatu kirje saattaa ohjata lapsen näkemään lapsuuden tapahtumia uudesta näkökulmasta. Vieraannuttamisen vahingoittamissa lapsi-vanhempisuhteissa saattaa siten tapahtua myös luonnollista parantumista, kun lapsi aikuisuudessaan kykenee paremmin refleктоimaan vanhempiaan ja suhdettaan heihin (Carey, 2003). Tutkimuksissa on myös havaittu, että vakavimmissakin vieraannuttamistapauksissa lapsi saattaa hetkittäin tuntea kiintymystä ja hellyyttä torjuttua vanhempaa kohtaan (Baker & Darnall, 2007), mikä on hoitonäkökulmasta toivoa antavaa.

Tavoite vieraannuttamisen hoidossa	
1	Edistää, korjata ja vahvistaa lapsen kykyä ylläpitää terveitä suhteita molempiin vanhempiin
2	Auttaa lasta tekemään sen, minkä pystyy vanhempiensa välisten ristiriitojen keskelle joutumisen välttämiseksi
3	Vahvistaa lapsen kriittisen ajattelun taitoja
4	Suojella lasta myöhemmin elämässä tapahtuvalta aiheettomalta vanhemman torjumiselta
5	Auttaa lasta ylläpitämään puolueettomia mielipiteitä ja realistisempia näkökulmia kummastakin vanhemmasta ja myös itsestään
6	Auttaa perheenjäseniä kehittämään myötätuntoista suhtautumista toinen toistensa toimiin kohtuuttoman ankaruuden tai kriittisyyden sijasta
7	Vahvistaa perheen kykyä olla tehokkaasti vuorovaikutuksessa keskenään ja käsitellä ristiriitoja rakentavasti
8	Vahvistaa vanhempien taitoja kasvattaa lasta asianmukaisia rajoja asettamalla ja pitämällä sekä välttämällä psykologisesti päällekkäyviä vuorovaikutusta

Kuva 4. Family Bridges -ohjelman tavoitteet perhedynamiikan muuttamiseksi vieraannuttamista hoidettaessa (Warshak, 2010).

4.10 Johtopäätökset

Tässä tutkimuksessa havaittiin, että vieraannuttamisella oli yhteys nuorten matalampaan koettuun elämänlaatuun riippumatta siitä, oliko vieraannuttaja onnistunut tavoitteessaan vieraannuttaa lapsi toisesta vanhemmasta. Odotusten mukaisesti vieraannuttaminen oli yhteydessä vanhempien eroamiseen, ja sitä esiintyi myös perheissä, joissa vanhemmat eivät olleet eronneet (Baker & Verrocchio, 2013; Hands & Warshak, 2011). Tulokset tukivat aikaisempia havaintoja lapsuusajan vieraannuttamisen yhteydestä aikuisuudessa koettuihin masennusoireisiin, ahdistuneisuuteen sekä yleisesti matalampaan elämänlaatuun (Baker, 2005; Baker & Ben-Ami, 2011; Baker & Verrocchio, 2013, 2015; Ben-Ami & Baker, 2012; Bernet ym., 2015). Aikaisemmin löydetty lapsuusajan vieraannuttamisen ja myöhemmin elämässä koetun matalamman hyvinvoinnin välinen yhteys näyttäisi siten ilmenevän jo nuoruusiässä. Tulokset antavat aihetta tarkempiin ja kontrolloidumpiin tutkimuksiin, jotta tämä hämmennystä herättävä ja kiistanalainen (Bernet & Baker, 2013; Bernet, Verrocchio & Korosi, 2015; Clemente & Padilla-Racero, 2015a, 2015b; Houchin ym., 2012; Lowenstein, 2013; Whitcombe, 2013) perhedynamiikan ongelma opitaan jatkossa tunnistamaan mahdollisimman varhaisessa vaiheessa, arvioimaan riittävän tarkasti, hoitamaan sopivilla menetelmillä ja ennalta ehkäisemään tehokkaasti.

LÄHTEET

- Aalberg, V. & Siimes, M. (2007). *Lapsesta aikuiseksi. Nuoren kypsyminen naiseksi tai mieheksi*. Jyväskylä: Nemo.
- Alanen, O., Kainulainen, S. & Saari, J. (2014). *Vamos tekee vaikutuksen. Vamos-nuorten hyvinvointikokemukset ja tulevaisuuden odotukset*. Helsingin Diakonissalaitos. Raportti 1. Haettu <http://www.vamosnuoret.fi/>
- Amato, P. (1994). Life-span adjustment of children to their parents' divorce. *The Future of Children*, 4, 143–164.
- Baker, A. J. L. (2005). The long-term effects of parental alienation on adult children: A qualitative research study. *The American Journal of Family Therapy*, 33, 289–302.
- Baker, A. J. L. (2005a). Parent alienation strategies: A qualitative study of adults who experienced parental alienation as a child. *American Journal of Forensic Psychology*, 23, 41–63. Tiivistelmä.
- Baker, A. J. L. (2006). Patterns of parental alienation syndrome: A qualitative study of adults who were alienated from a parent as a child. *The American Journal of Family Therapy*, 34, 63–78.
- Baker, A. J. L. (2007a). *Adult children of parental alienation syndrome*. New York, NY: Norton.
- Baker, A. J. L. (2007b). Knowledge and attitudes about the parental alienation syndrome: A survey of custody evaluators. *The American Journal of Family Therapy*, 35, 1–19.
- Baker, A. J. L. & Ben-Ami, N. (2011). To turn a child against a parent is to turn a child against himself: The direct and indirect effects of exposure to parental alienation strategies on self-esteem and well-being. *Journal of Divorce & Remarriage*, 52, 472–489.
- Baker, A. J. L., Burkhard, B. & Albertson-Kelly, J. (2012). Differentiating alienated from not alienated children: A pilot study. *Journal of Divorce & Remarriage*, 53, 178–193.
- Baker, A. J. L. & Chambers, J. (2011). Adult recall of childhood exposure to parental conflict: Unpacking the black box of parental alienation. *Journal of Divorce & Remarriage*, 52, 55–76.
- Baker, A. J. L. & Darnall, D. (2006). Behaviors and strategies employed in parental alienation: A survey of parental experiences. *Journal of Divorce & Remarriage*, 45, 97–124.

- Baker, A. J. L. & Darnall, D. (2007). A construct study of the eight symptoms of severe parental alienation syndrome: A survey of parental experiences. *Journal of Divorce & Remarriage*, 47, 55–75.
- Baker, A. J. L. & Verrocchio, M. C. (2013). Italian college student-reported childhood exposure to parental alienation: Correlates with well-being. *Journal of Divorce & Remarriage*, 54, 609–628.
- Baker, A. J. L. & Verrocchio, M. C. (2015). Parental bonding and parental alienation as correlates of psychological maltreatment in adults in intact and non-intact families. *Journal of Child and Family Studies*, 24, 3047–3057.
- Ben-Ami, N. & Baker, A. J. L. (2012). The long-term correlates of childhood exposure to parental alienation on adult self-sufficiency and well-being. *The American Journal of Family Therapy*, 40, 169–183.
- Bernet, W. (2013). Parental alienation and DSM-5. *AACAP NEWS*, Syyskuu/Lokakuu, 255–256.
- Bernet, W. & Baker, A. J. L. (2013). Parental alienation, DSM-5, and ICD-11: Response to critics. *The Journal of the American Academy of Psychiatry and the Law*, 41, 98–104.
- Bernet, W., Baker, A. J. L. & Verrocchio, M. C. (2015). Symptom Checklist-90-Revised scores in adult children exposed to alienating behaviors: An Italian sample. *Journal of Forensic Sciences*, 60, 357–362.
- Bernet, W., Verrocchio, M. C. & Korosi, S. (2015). Yes, children are susceptible to manipulation: Commentary on article by Clemente and Padilla-Racero. *Children and Youth Services Review*, 56, 135–138.
- Bernet, W., von Boch-Galhau, W., Baker, A. J. L. & Morrison, S. L. (2010). Parental alienation, DSM-V, and ICD-11. *The American Journal of Family Therapy*, 38, 76–187.
- Binggeli, N., Hart, S. & Brassard, M. R. (2001). *Psychological maltreatment of children (Child abuse and neglect series)*. Newbury Park, CA: Sage.
- Bow, J. N., Gould, J. W. & Flens, J. R. (2009). Examining parental alienation in child custody cases: A survey of mental health and legal professionals. *The American Journal of Family Therapy*, 37, 127–145.
- Bowlby, J. (1977). The making and breaking of affectional bonds. I. Aetiology and psychopathology in the light of attachment theory. *British Journal of Psychiatry*, 130, 201–210. Tiivistelmä.
- Braver, S. L. (2014). Sähköpostiviesti 29.10.

- Braver, S. L., Coatsworth, D. & Peralta, K. (2006, heinäkuu). Alienating behavior within divorced and intact families: Matched parents' and now-young-adult children's reports. Esitetty International Conference on Children and Divorce, Norwich, UK. Esitys ja tiivistelmä haettu [PS12, High conflict families and enforcement] <http://www.uea.ac.uk/swp/iccd2006/>
- Bullinger, M. & Kirchberger, I. (1998). *SF-36 Fragebogen zum Gesundheitszustand*. Göttingen: Hogrefe.
- Carey, K. M. (2003). Exploring long-term outcomes of the parental alienation syndrome. *The Sciences and Engineering*, 64, 5–B. Tiivistelmä.
- Clemente, M. & Padilla-Racero, D. (2015a). Are children susceptible to manipulation? The best interest of children and their testimony. *Children and Youth Services Review*, 51, 101–107.
- Clemente, M. & Padilla-Racero, D. (2015b). Facts speak louder than words: Science versus the pseudoscience of PAS. *Children and Youth Services Review*, 56, 177–184.
- Cogswell, A., Alloy, L. B. & Spasojevic, J. (2006). Neediness and interpersonal life stress: Does congruency predict depression? *Cognitive Therapy & Research*, 30, 427–443.
- Darnall, D. (1998). *Divorce casualties: Protecting your children from parental alienation*. Dallas: Talor Publishing.
- Derogatis, L. R. & Spitz, K. L. (1999). The SCL-90-R, brief symptom inventory, and matching clinical rating scales. Teoksessa M. E. Maruish (Toim.), *The use of psychological testing for treatment planning and outcomes assessment*, 2. painos (s. 679–724). Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates Publishers.
- Deutsch, R. M. (2008). Divorce in the 21st century: Multidisciplinary family interventions. *The Journal of Psychiatry & Law*, 36, 41–66.
- DSM-5 (2014). *The Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders*, Fifth Edition. Changes from dsm-iv-tr to dsm-5. Haettu <http://www.dsm5.org>
- Ellis, E. (2005). Help for the alienated parent. *The American Journal of Family Therapy*, 33, 415–426.
- Faber, A. J. & Wittenborn, A. K. (2010). The role of attachment in children's adjustment to divorce and remarriage. *Journal of Family Psychotherapy*, 21, 89–104.
- Finzi-Dottan, R., Goldblatt, H. & Cohen-Masica, O. (2012). The experience of motherhood for alienated mothers. *Child and Family Social Work*, 17, 316–325.
- Gardemeier, B. (2014). Sähköpostiviesti 20.11.

- Gardner, R. A. (1998). Recommendations for dealing with parents who induce a parental alienation syndrome in their children. *Journal of Divorce & Remarriage*, 28, 1–23.
- Gardner, R. A. (1999). Family therapy of the moderate type of parental alienation syndrome. *The American Journal of Family Therapy*, 27, 195–212.
- Gardner, R. A. (2002). Denial of the parental alienation syndrome also harms women. *The American Journal of Family Therapy*, 30, 191–202.
- Gardner, R. A. (2003). Does DSM-IV have equivalents for the parental alienation syndrome (PAS) diagnosis? *The American Journal of Family Therapy*, 31, 1–21.
- Gardner, R. A. (2004). Commentary of Kelly and Johnston's "The alienated child: A reformulation of parental alienation syndrome" (Kelly & Johnston, 2001). *Family Court Review*, 42, 611–621.
- Godbout, E. & Parent, C. (2012). The life paths and lived experiences of adults who have experienced parental alienation: A retrospective study. *Journal of Divorce & Remarriage*, 53, 34–54.
- Gottlieb, L. (2012). *The parental alienation syndrome: A family therapy and collaborative systems approach to amelioration*. Springfield, IL: Thomas.
- Haller, M. & Chassin, L. (2014). Risk pathways among traumatic stress, posttraumatic stress disorder symptoms, and alcohol and drug problems: A test of four hypotheses. *Psychology of Addictive Behaviors*, 28, 841–851.
- Hands, A. J. & Warshak, R. A. (2011). Parental alienation among college students. *The American Journal of Family Therapy*, 39, 432–443.
- Herschbach, P. & Henrich, G. (2000). Fragen zur Lebenszufriedenheit (FLZ^M). Teoksessa U. Ravens-Sieberger & A. Cieza (Toim.), *Lebensqualität und Gesundheitsökonomie in der Medizin – Konzepte, Methoden, Anwendung* (s. 98–110). München: Ecomed-Verlag.
- Hooley, J. M., Miklowitz, D. J. & Beach, S. R. H. (2006). Expressed emotion and DSM-V. Teoksessa S. R. H. Beach, M. Z. Wamboldt, N. J. Kaslow, R. E. Heyman, M. B. First, L. G. Underwood & D. Reiss (Toim.), *Relational processes and the DSM-V* (s. 175–191). Arlington, VA: American Psychiatric Publishing Inc.
- Houchin, T. M., Ranseen, J., Hash, P. A. K. & Bartnicki, D. J. (2012). The parental alienation debate belongs in the courtroom, not in DSM-5. *The Journal of the American Academy of Psychiatry and the Law*, 40, 127–131.

- Howard, A. (2014). The parent alienation syndrome: A family therapy and collaborative systems approach to amelioration by L. Gottlieb. Kirja-arvostelu. *Child and Family Behavior Therapy*, 36, 71–79.
- Häkkinen-Nyholm, H. (2010). Lapsen vieraannuttaminen toisesta vanhemmasta erotilanteessa. *Duodecim*, 126, 499–505.
- Häkkinen-Nyholm, H., Laajasalo, T. & Tuuri, T. (2013). *Lapsen vieraannuttaminen vanhemmasta: Toimintatavat ja niiden vaikutus lapsen ja vanhemman hyvinvointiin*. Helsinki: PsyJuridica.
- Jiang, N., Sato, T., Hara, T., Takedomi, Y., Ozaki, I. & Yamada, S. (2003). Correlations between trait anxiety, personality and fatigue study based on the temperament and character inventory. *Journal of Psychosomatic Research*, 55, 493–500.
- Johnston, J. R. (1993). Children of divorce who refuse visitation. Teoksessa C. Depner & J. H. Bray (Toim.), *Non-residential parenting: New vistas in family living* (s. 109–135). Newbury Park, CA: Sage.
- Johnston, J. R. (2003). Parental alignments and rejection: An empirical study of alienation in children of divorce. *The Journal of the American Academy of Psychiatry and the Law*, 31, 158–170.
- Johnston, J. R. (2005). Children of divorce who reject a parent and refuse visitation: Recent research and social policy implications for the alienated child. *Family Law Quarterly*, 38, 757–775.
- Johnston, J. R. & Kelly, J. B. (2004). Rejoinder to Gardner's "Commentary on Kelly and Johnston's 'The alienated child: A reformulation of parental alienation syndrome'" *Family Court Review*, 42, 622–628.
- Johnston, J. R., Walters, M. G. & Olesen, N. W. (2005a). Is it alienating parent, role reversal or child abuse? A study of children's rejection of a parent in child custody disputes. *Journal of Emotional Abuse*, 5, 191–218.
- Johnston, J. R., Walters, M. G. & Olesen, N. W. (2005b). The psychological functioning of alienated children in custody disputing families: An exploratory study. *American Journal of Forensic Psychology*, 23, 39–64. Tiivistelmä.
- Kaltiala-Heino, R., Rimpelä, M., Rantanen, P. & Laippala, P. (2001). Adolescent depression: the role of discontinuities in life course and social support. *Journal of Affective Disorders*, 64, 155–166.
- Kase-Gottlieb, L. (2015). The DSM5 on the PAS and labeling it psychological child abuse or a rose by any other name is still a rose.

Haettu http://www.endparentalalienation.com/End_Parental_Alienation/The_DSM-5_on_The_PAS_and_Abuse.html

Kelly, J. B. (2010). Commentary on “Family Bridges: Using insights from social science to reconnect parents and alienated children” (Warshak, 2010). *Family Court Review*, 48, 81–90.

Kelly, J. B. & Johnston, J. R. (2001). The alienated child. A reformulation of parental alienation syndrome. *Family Court Review*, 39, 249–266.

Kinnunen, J. M., Pere, L., Lindfors, P., Ollilla, H. & Rimpelä, A. (2015). *Nuorten terveystapatutkimus 2015. Nuorten tupakkatuotteiden ja päihteiden käyttö 1977–2015*. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistiota 31.

Haettu <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-3592-1>

Klimidis, S., Minas, I. H. & Ata, A. W. (1992). The PBI-BC: A brief current form of the Parental Bonding Instrument for adolescent research. *Comprehensive Psychiatry*, 33, 374–377. Tiivistelmä.

Konu, A. I., Lintonen, T. P. & Autio, V. J. (2002). Evaluation of well-being in schools – A multilevel analysis of general subjective well-being. *School Effectiveness and School Improvement*, 13, 187–200.

Konu, A. I., Lintonen, T. P. & Rimpelä, M. K. (2002). Factors associated with school children’s general subjective wellbeing. *Health Education Research*, 17, 155–165.

Kosunen, E., Kaltiala-Heino, R., Rimpelä, M. & Laippala, P. (2003). Risk-taking sexual behaviour and self-reported depression in middle adolescence – a school-based survey. *Child: Care, Health and Development*, 29, 337–344.

Laki oppilas- ja opiskelijahuollosta (2013).

Haettu <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2013/20131287>

Lamminen, L. (2013). Gottlieb, L.J.: The parental alienation syndrome: A family therapy and collaborative systems approach to amelioration. Springfield, IL: Charles C. Thomas Publishers. Kirja-arvostelu. *Journal of Child and Family Studies*, 22, 879–880.

Landgraf, J. M., Abetz, L. & Ware, J. E. (1999). *Child Health Questionnaire (CHQ): A user’s manual*. Boston, MA: Health Act.

Lavadera, A. L., Ferracuti, S. & Togliatti, M. M. (2012). Parental alienation syndrome in Italian legal judgements: An exploratory study. *International Journal of Law and Psychiatry*, 35, 334–342.

- Levpušček, M. P. (2006). Adolescent individuation in relation to parents and friends: Age and gender differences. *European Journal of Developmental Psychology*, 3, 238–264.
- Long, N., Slater, E., Forehand, R. & Fauber, R. (1988). Continued high or reduced interparental conflict following divorce: Relation to young adolescent adjustment. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 3, 467–469.
- López, T. J., Iglesias, V. E. N. & García, P. F. (2014). Parental alienation gradient: Strategies for a syndrome. *The American Journal of Family Therapy*, 42, 217–231.
- Lowenstein, L. F. (2013). Is the concept of parental alienation a meaningful one? *Journal of Divorce & Remarriage*, 54, 658–667.
- Lowenstein, L. F. (2015). What can yet be done with older children who have been long-term victims of parental alienation? *Journal of Divorce & Remarriage*, 56, 513–515.
- Luopa, P., Kivimäki, H., Matikka, A., Vilkkki, S., Jokela, J., Laukkarinen, E. & Paananen, R. (2014). *Nuorten hyvinvointi Suomessa 2000–2013. Kouluterveyskyselyn tulokset*. THL. Raportti 25. Tampere: Juvenes Print – Suomen Yliopistopaino Oy.
- Luopa, P., Pitikäinen, M. & Jokela, J. (2006). *Nuorten elinolot, koulutyö, terveys ja terveystottumukset. Kouluterveyskysely 2005*. Työpapereita 25. Helsinki: Stakes.
- Major, J. (2006). Helping clients deal with parental alienation syndrome. Teoksessa R. Gardner, R. Sauber & D. Lorandos (Toim.), *International handbook of parental alienation syndrome* (s. 276–285). Springfield, IL: Thomas.
- Mann, M., Hosman, C. M. H., Schaalma, H. P. & de Vries, N. K. (2004). Self-esteem in a broad spectrum approach for mental health promotion. *Health Education Research*, 19, 357–372.
- Marttunen, M. & Kaltiala-Heino, R. (2008). Nuorisopsykiatria. Teoksessa J. Lönnqvist, M. Heikkinen, M. Henriksson, M. Marttunen & T. Partonen (Toim.), *Psykiatria* (s. 591–630). Jyväskylä: Duodecim.
- Meier, J. S. (2009). A historical perspective on parental alienation syndrome and parental alienation. *Journal of Child Custody*, 6, 232–257.
- Moné, J. G. & Biringen, Z. (2012). Assessing parental alienation: Empirical assessment of college student’ recollections of parental alienation during their childhoods. *Journal of Divorce & Remarriage*, 53, 157–177.
- Moné, J. G., MacPhee, D., Anderson, S. K. & Banning, J. H. (2011). Family members’ narratives of divorce and interparental conflict: Implications for parental alienation. *Journal of Divorce & Remarriage*, 52, 642–667.

- Paananen, R., Ristikari, T., Merikukka, M., Rämö, A. & Gissler, M. (2012). *Lasten ja nuorten hyvinvointi Kansallinen syntymäkohortti 1987 -tutkimusaineiston valossa*. THL. Raportti 52. Haettu <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-245-696-0>
- Parental Alienation Awareness Association International, PAAA (2014). *Parental Alienation, ICD and DSM5* – Summary. Tiedote.
- Pepiton, M. B., Alvis, L. J., Allen, K. & Logid, G. (2012). Review essay: Is parental alienation disorder a valid concept? Not according to scientific evidence. A review of parental alienation, DSM-5 and ICD-11 by William Bernet. *Journal of Child Sexual Abuse*, 21, 244–253.
- Pilla, J. M. (2012). Kommentti artikkeliin Houchin ym.: The parental alienation debate belongs in the courtroom, not in DSM-5. *The Journal of the American Academy of Psychiatry and the Law*, 40, 446.
- Quellet-Morin, I., Odgers, C. L., Danese, A., Bowes, L., Shakoor, S., Papadopoulos, A. S., Caspi, A., Moffitt, T. E. & Arseneault, L. (2011). Blunted cortisol responses to stress signal social and behavioral problems among maltreated/bullied 12-year-old children. *Biological Psychiatry*, 70, 1016–1023.
- Raitasalo, R. (1995a). Depression vaikutukset työ- ja toimintakykyyn. Julkaisussa 1: *Depressio – tunnistaminen ja hoito* (s. 36–59). Helsinki: Suomen Akatemia..
- Raitasalo, R. (1995b). *Elämänhallinta sosiaalipolitiikan tavoitteena*. Sosiaali- ja terveysturvan tutkimuksia 1. Helsinki: Kansaneläkelaitos.
- Raitasalo, R. (2007). Mielialakysely. *Suomen oloihin Beckin lyhyen depressiokyselyn pohjalta kehitetty masennusoireilun ja itsetunnon kysely*. Sosiaali- ja terveysturvan tutkimuksia 86. Vammala: Kelan tutkimusosasto.
- Raitasalo, R. & Notkola, V. (1987). Viljelijäväestön mielenterveyden ongelmien seulonta ja työterveyshuolto. *Sosiaalilääketieteellinen Aikakauslehti*, 24, 232–241.
- Rand, D., Rand, R. & Kopetski, L. (2005). The spectrum of parental alienation syndrome Part III: The Kopetski follow-up study. *American Journal of Forensic Psychology*, 23, 15–43. Tiivistelmä.
- Ravens-Sieberer, U. & Bullinger, M. (1998). Assessing health-related quality of life in chronically ill children with the German KINDL: First psychometric and content analytical results. *Quality of Life Research Journal*, 7, 399–407.
- Ravens-Sieberer, U. & Bullinger, M. (2000). KINDL^R: *Questionnaire for measuring health-related quality of life in children and adolescents*. Revised version. Manual.

- Reay, K. (2015). Family reflections: A promising therapeutic program designed to treat severely alienated children and their family system. *The American Journal of Family Therapy*, 43, 197–207.
- Ritakallio, M., Kaltiala-Heino, R., Kivivuori, J. & Rimpelä, M. (2005). Brief report: Delinquent behaviour and depression in middle adolescence: a Finnish community sample. *Journal of Adolescence*, 28, 155–159.
- Rogelberg, S. G., Conway, J. M., Sederburg, M. E., Spitzmüller, C., Aziz, S. & Knigh, W. E. (2003). Profiling Active and Passive Nonrespondents to an Organizational Survey. *Journal of Applied Psychology*, 88, 1104–1114.
- Sarrazin, J. & Cyr, F. (2007). Parental conflicts and their damaging effects on children. *Journal of Divorce & Remarriage*, 47, 77–93.
- Sato, T. & McCann, D. (2000). Sociotropy-autonomy and the Beck depression inventory. *European Journal of Psychological Assessment*, 16, 66–76.
- Siegel, J. C. & Langford, J. S. (1998). MMPI-2 validity scales and suspected parental alienation syndrome (review). *American Journal of Forensic Psychology*, 16, 5–14.
- Tiivistelmä.
- Sihvola, E., Rose, R. J., Dick, D. M., Pulkkinen, L., Marttunen, M. & Kaprio, J. (2008). Depressive disorders predict the use of addictive substances in adolescents: A prospective study of adolescent Finnish twins. *Addiction*, 103, 2045–2053.
- Spruijt, E., Eikelenboom, B., Harmeling J., Stokkers, R. & Kormos, H. (2005). Parental alienation syndrome (PAS) in the Netherlands. *The American Journal of Family Therapy*, 33, 303–317.
- Stone, M. H. (2012). Kommentti artikkeliin Houchin ym.: The parental alienation debate belongs in the courtroom, not in DSM-5. *The Journal of the American Academy of Psychiatry and the Law*, 40, 447.
- Sturge-Apple, M. L., Davies, P. T. & Cummings, E. M. (2006). Impact of hostility and withdrawal in interparental conflict on parental emotional unavailability and children's adjustment difficulties. *Child Development*, 77, 1623–1641.
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, THL (2015). *Lasten ja nuorten terveysseurantatutkimus*. Haettu <https://www.thl.fi/fi/tutkimus-ja-asiantuntijatyo/vaestotutkimukset>
- Tilastokeskus (2014). Haettu <http://www.tilastokeskus.fi/>
- Toren, P., Bregman, B. L., Zohar-Reich, E., Ben-Amitay, G., Wolmer, L. & Laor, N. (2013). Sixteen session group treatment for children and adolescents with parental alienation and their parents. *The American Journal of Family Therapy*, 41, 187–197.

- Unicef (2015). *YK:n lapsen oikeuksien sopimus*. Haettu <https://www.unicef.fi/lapsen-oikeudet>
- Viljoen, M. & van Rensburg, E. (2014). Exploring the lived experiences of psychologists working with parental alienation syndrome. *Journal of Divorce & Remarriage*, 55, 253–275.
- Wallerstein, J. S. & Kelly, K. B. (1976). The effects of parental divorce: Experiences of the child in later latency. *American Journal of Orthopsychiatry*, 46, 256–269.
- Wamboldt, M., Cordaro Jr., A. & Clarke, D. (2015). Parent-child relational problem: Field trial results changes in DSM-5, and proposed changes for ICD-11. *Family Process*, 54, 33–47.
- Ward, P. & Harvey, J. C. (1993). Family wars: The alienation of children. Composite case from actual examples. *New Hampshire Bar Journal*, 34.
- Warshak, R. A. (2000). Remarriage as a trigger of parental alienation syndrome. *The American Journal of Family Therapy*, 28, 229–241.
- Warshak, R. A. (2002). Misdiagnosis of parental alienation syndrome. Review. *American Journal of Forensic Psychology*, 20, 31–52. Tiivistelmä.
- Warshak, R. A. (2010). Family bridges: Using insights from social science to reconnect parents and alienated children. *Family Court Review*, 48, 48–80.
- Warshak, R. A. (2015). Ten parental alienation fallacies that compromise decisions in court and in therapy. *Professional Psychology*, 46, 235–249.
- Whitcombe, S. (2013). Psychopathology and the conceptualisation of mental disorder: The Debate around the inclusion of Parental Alienation in DSM-5. *Counselling Psychology Review*, 28, 6–18.

LIITTEET

Liite 1: Ikä- ja sukupuolijakauma

Taulukko L1. Tutkimukseen osallistuneiden ikä- ja sukupuolijakauma.

Syntymä- vuosi	Ikä	Sukupuoli		Yhteensä
		Tyttö	Poika	
1999	15–16	441 (21.8 %)	53 (2.6 %)	494 (24.4 %)
1998	16–17	397 (19.6 %)	84 (4.1 %)	481 (23.7 %)
1997	17–18	365 (18.0 %)	61 (3.0 %)	426 (21.0 %)
1996	18–19	361 (17.8 %)	45 (2.2 %)	406 (20.0 %)
1995	19–20	208 (10.3 %)	12 (0.6 %)	220 (10.9 %)
Yhteensä		1772 (87.4 %)	255 (12.6 %)	2027 (100 %)

Liite 2: KYSELYLOMAKE – Alkutekstit

Hei,

Teemme Helsingin yliopistossa käyttäytymistieteiden laitoksella tieteellistä tutkimusta nuorten elämänlaadusta Suomessa. Elämänlaadulla tarkoitetaan tässä nuorten omaa kokemusta fyysisestä, psyykkisestä ja sosiaalisesta hyvinvoinnista. Tarkoitus on saada tietoa nuorten hyvinvoinnista, elämäntilanteesta ja erityisesti suhteista vanhempiin. Vaikka tutkimuksessa kysytään avioeron vaikutuksista, on erittäin tärkeää, että kyselyyn vastaavat myös nuoret, joiden vanhemmat eivät ole eronneet.

Tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista. Vastaukset käsitellään luottamuksellisina, ja tulokset esitetään siten, ettei yksittäisiä vastauksia voi tunnistaa. Tutkimus toteutetaan nettikyselynä ja vastaaminen tapahtuu anonyymisti, nimeä tai henkilötunnusta ei kysytä. Vastaamalla kyselyyn annat suostumuksesi tutkimukseen osallistumiseen. Voit osallistua tähän tutkimukseen, jos olet 15–20-vuotias etkä ole aiemmin vastannut juuri tähän samaan kyselyyn. Kyselyyn vastaaminen kestää noin 15–25 minuuttia. Voit keskeyttää vastaamisen missä vaiheessa tahansa. Jos sinulla herää kysyttävää tähän tutkimukseen liittyen, otathan yhteyttä tutkimusvastaavaan: Marja Aleneff, PsK, marja.aleneff@helsinki.fi tai apulaisprofessori Markus Jokelaan, markus.jokela@helsinki.fi. Joskus kyselyihin vastaaminen nostaa pintaan tunteita. Kyselyn herättäessä ahdistusta voit myös soittaa Lasten ja nuorten puhelimeen 116 111 tai hakea tukea netistä www.mll.fi/nuortennetti ja www.mielenterveystalo.fi/nuoret.

VASTAAMISOHJEET Valitse annetuista vaihtoehtoista se, joka mielestäsi on lähinnä sopivin, vaikkei se tuntuisikaan olevan 100 % oikein. Tee valinta klikkaamalla vaihtoehdon kohdalla olevaa nappia. Kysymyksiin vastaamista ei tarvitse jäädä pohtimaan, yleensä kannattaa valita ensimmäinen sopivalta tuntuva vaihtoehto; vain yksi vastausvalinta kysymystä kohti. Kyselyssä eteneminen edellyttää jokaiseen kysymykseen vastaamista - ohjelma muistuttaa puuttuvista vastauksista. Kysely sisältää TAUSTATIEDOT sekä A-, B- ja C-osiot. Aloita vastaaminen taustatiedoista ja seuraa sitten osiokohtaisia ohjeita. Lähetä lopuksi vastauksesi painamalla kyselyn lopussa olevaa VALMIS-painiketta.

HUOM. JOS OLET SATEENKAARIPERHEESEEN KUULUVA NUORI

Ajattele tähän kyselyyn vastatessasi omia vanhempiasi, vaikka joissakin kysymyksissä puhutaan ”äidistä” ja ”isästä”. Jos olet moniapilaperheestä, valitse vanhemmistasi kaksi, joiden mukaan vastaat vanhempia koskeviin kysymyksiin. Jos perheessäsi on erottu, toivomme sinun vastaavan ensisijaisesti eronneiden vanhempien mukaan.

Liite 3: KYSELYLOMAKE – Taustatiedot

() Kyllä, olen lukenut yllä olevat tiedot tutkimuksesta ja olen 15–20-vuotias nuori.

1. Sukupuoli

- ☐ tyttö
- ☐ poika

2. Syntymävuosi

- ☐ 1995
- ☐ 1996
- ☐ 1997
- ☐ 1998
- ☐ 1999

3. Kansalaisuus

- ☐ Suomi
- ☐ joku muu

4. Asuinalue

- ☐ kaupungin keskusta
- ☐ lähiö tai vastaava
- ☐ maaseudun taajama
- ☐ maaseudun haja-asutusalue

5. Vanhemmat

- ☐ molemmat elävät
- ☐ äiti elää
- ☐ isä elää
- ☐ ei kumpikaan elossa

6. Sisarukset

- ☐ ei sisaruksia
- ☐ sekä nuorempia että vanhempia siskoja tai veljiä
- ☐ vähintään yksi nuorempi sisko tai veli
- ☐ vähintään yksi vanhempi sisko tai veli
- ☐ vähintään yksi samanikäinen sisarus (kaksonen), ei nuorempia tai vanhempia sisaruksia
- ☐ vähintään yksi samanikäinen sisarus (kaksonen) ja sekä nuorempia että vanhempia sisaruksia
- ☐ vähintään yksi samanikäinen sisarus (kaksonen) ja vähintään yksi nuorempi sisarus
- ☐ vähintään yksi samanikäinen sisarus (kaksonen) ja vähintään yksi vanhempi sisarus

7. Perheen lasten lukumäärä sinut itsesi mukaan lukien

- ☐ yksi
- ☐ kaksi
- ☐ kolme
- ☐ neljä tai enemmän

8. Perheen taloudellinen tilanne tällä hetkellä

- ☐ erittäin huono
- ☐ huono
- ☐ keskinkertainen
- ☐ hyvä
- ☐ erittäin hyvä

9. Oletko kokenut jotakin seuraavista viimeisen 12 kk aikana? (HUOM. tässä voi valita useamman vaihtoehdon)

- ☐ läheisen kuolema
- ☐ itselle tärkeän/rakkaan ihmisen menettäminen, esim. välien rikkoontumisen takia (kuolemantapaukset poissulkien)
- ☐ itseäsi tai läheistäsi kohdannut vaikea sairaus, vakava loukkaantuminen tai hengenvaarallinen läheltä piti -tilanne
- ☐ uuden perheenjäsenen syntymä
- ☐ raskaus
- ☐ asuinpaikkakunnan muutos
- ☐ koulun vaihtuminen
- ☐ koulukiusaaminen, nettikiusaaminen tai muu toistuva tarkoituksellinen kiusaaminen
- ☐ perheväkivalta tai muu väkivalta
- ☐ toisen tai molempien vanhempien työttömyys
- ☐ en ole kokenut mitään edellä mainituista viimeisen 12 kk aikana

10. Edellisen kohdan (tai muihin) kokemuksiin liittyen: Oletko mielestäsi saanut riittävästi apua tai tukea, jos olet sitä kokenut tarvitsevasi?

- ☐ olen
- ☐ en ole
- ☐ ei ole ollut tarvetta

11. Ovatko vanhempasi eronneet tai onko heillä eroprosessi meneillään?

- ☐ kyllä
- ☐ ei

12. Onko/oliko vanhempiesi suhde

- ☐ avioliitto
- ☐ avoliitto
- ☐ rekisteröity parisuhde
- ☐ en osaa sanoa

Jos vanhempasi ovat eronneet tai eroprosessi on meneillään, vastaat seuraavaksi A-osion kysymyksiin, muussa tapauksessa vastaat seuraavaksi B-osion kysymyksiin.

A-OSIO

Vastaa tämän osion kysymyksiin vain, jos vanhempasi ovat eronneet tai eroamassa.

1. Kuinka kauan vanhempiesi erosta on?

- ☐ vanhempani eivät ole vielä eronneet, mutta eroprosessi on meneillään
- ☐ alle 2 vuotta
- ☐ 2 – alle 5 vuotta
- ☐ 5 – alle 10 vuotta
- ☐ yli 10 vuotta

2. Huoltajuus on

- ☐ yhteishuoltajuus
- ☐ äidillä
- ☐ isällä
- ☐ muu huoltaja
- ☐ en osaa sanoa

3. Asuvatko vanhempasi tällä hetkellä yhteisessä kodissa?

- ☐ kyllä
- ☐ ei
- ☐ vaihtelevasti
- ☐ en osaa sanoa

4. Asutko itse

- ☐ yhdessä molempien vanhempien kanssa
- ☐ pelkästään äidin luona
- ☐ pelkästään isän luona
- ☐ vuoroin molempien luona
- ☐ jonkun muun luona
- ☐ itsenäisesti (esim. opiskelija-asunnossa)

5. Kuuluuko perheeseesi äidin uusi avo- tai aviopuoliso?

- ☐ kyllä
- ☐ ei

6. Kuuluuko perheeseesi isän uusi avo- tai aviopuoliso?

- ☐ kyllä
- ☐ ei

7. Kuuluuko perheeseesi muun huoltajan tai aikuisen uusi avo- tai aviopuoliso?

- ☐ kyllä
- ☐ ei

Vastaa seuraavaan kysymykseen, vaikka asuisitkin vakituisesti äidin tai molempien vanhempien kanssa.

8. Kuinka usein tapaavat äitiäsi? (vastaa tähän, vaikka asuisitkin vakituisesti äidin tai molempien vanhempien kanssa)

- ☐ vähintään kerran viikossa
- ☐ vähintään kerran 2 viikossa
- ☐ vähintään kerran kuukaudessa
- ☐ harvemmin kuin kerran kuukaudessa
- ☐ en ole tavannut yli 3 kuukauteen

Vastaa seuraavaan kysymykseen, vaikka asuisitkin vakituisesti isän tai molempien vanhempien kanssa.

9. Kuinka usein tapaavat isääsi? (vastaa tähän, vaikka asuisitkin vakituisesti isän tai molempien vanhempien kanssa)

- ☐ vähintään kerran viikossa
- ☐ vähintään kerran 2 viikossa
- ☐ vähintään kerran kuukaudessa
- ☐ harvemmin kuin kerran kuukaudessa
- ☐ en ole tavannut yli 3 kuukauteen

10. Miten suhteesi äitiisi on muuttunut avioeroprosessin aikana tai avioeron jälkeen verrattuna aikaan ennen avioeroprosessin alkamista?

- ☐ selvästi parantunut
- ☐ jonkin verran parantunut
- ☐ pysynyt jotakuinkin ennallaan
- ☐ jonkin verran huonontunut
- ☐ selvästi huonontunut
- ☐ välit ovat menneet poikki

11. Miten suhteesi isääsi on muuttunut avioeroprosessin aikana tai avioeron jälkeen verrattuna aikaan ennen avioeroprosessin alkamista?

- ☐ selvästi parantunut
- ☐ jonkin verran parantunut
- ☐ pysynyt jotakuinkin ennallaan
- ☐ jonkin verran huonontunut
- ☐ selvästi huonontunut
- ☐ välit ovat menneet poikki

Liite 4: KYSELYLOMAKE – Vieraannuttaminen (PABS)

B-OSIO

Tämän osion (B1, B2 ja B3) kysymykset ovat kaikille osallistujille.

HUOM. Jos vanhempasi ovat eronneet ja sinulla on nyt useampia aikuisia, joita voit pitää vanhempinasi, toivomme sinun ajattelevan eronneita vanhempiasi vastatessasi seuraaviin vanhempia koskeviin kysymyksiin.

B.1.1 *Miten hyvin seuraavat äitiä koskevat väittämät sopivat kuvaamaan sinun tilannettasi? Valitse alla olevalta asteikolta sopivimmalta tuntuva vaihtoehto ja klikkaa sen numeroa vastaavaa nappia kunkin väitteen kohdalla.*

- 1 Ei ollenkaan
- 2 Huonosti
- 3 Melko huonosti
- 4 Ei hyvin eikä huonosti
- 5 Melko hyvin
- 6 Hyvin
- 7 Erittäin hyvin

1. Äitini on usein puhunut minulle pahasti isästäni.	1 2 3 4 5 6 7
2. Äitini on halunnut minun kunnioittavan ja ihailevan isääni.	1 2 3 4 5 6 7
3. Äitini on halunnut minun ottavan mallia enemmän hänestä kuin isästäni.	1 2 3 4 5 6 7
4. Äitini on yrittänyt heikentää tunnesidettä minun ja isäni välillä.	1 2 3 4 5 6 7
5. Äitini on saanut minut tuntemaan, etten voi rakastaa isääni, jos rakastan äitiäni.	1 2 3 4 5 6 7
6. Äitini on todella halunnut minun olevan läheinen isäni kanssa.	1 2 3 4 5 6 7

B.1.2 *Miten hyvin seuraavat isää koskevat väittämät sopivat kuvaamaan sinun tilannettasi? Valitse alla olevalta asteikolta sopivimmalta tuntuva vaihtoehto ja klikkaa sen numeroa vastaavaa nappia kunkin väitteen kohdalla.*

- 1 Ei ollenkaan
- 2 Huonosti
- 3 Melko huonosti
- 4 Ei hyvin eikä huonosti
- 5 Melko hyvin
- 6 Hyvin
- 7 Erittäin hyvin

1. Isäni on usein puhunut minulle pahasti äidistäni.	1 2 3 4 5 6 7
2. Isäni on halunnut minun kunnioittavan ja ihailevan äitiäni.	1 2 3 4 5 6 7
3. Isäni on halunnut minun ottavan mallia enemmän hänestä kuin äidistäni.	1 2 3 4 5 6 7
4. Isäni on yrittänyt heikentää tunnesidettä minun ja äitini välillä.	1 2 3 4 5 6 7
5. Isäni on saanut minut tuntemaan, etten voi rakastaa äitiäni, jos rakastan isääni.	1 2 3 4 5 6 7
6. Isäni on todella halunnut minun olevan läheinen äitini kanssa.	1 2 3 4 5 6 7

Liite 5: KYSELYLOMAKE – Elämänlaatu (KINDL)

B.2 Haluaisimme tietää, miltä sinusta on tuntunut viime viikon aikana. Lue jokainen kysymys huolella. Mieti miten asiat ovat sujuneet viime viikon aikana. Valitse jokaiselta riviltä vastaus, joka sopii parhaiten. Oikeita tai vääriä vastauksia ei ole. Tärkeintä on, mitä sinä ajattelet.

1. Ensiksi haluaisimme tietää jotain terveydestäsi...

Viime viikon aikana...

1. ... tunsin oloni sairaaksi	ei kertaakaan, harvoin, joskus, usein, koko ajan
2. ... minulla oli kipuja	ei kertaakaan, harvoin, joskus, usein, koko ajan
3. ... olin väsynyt ja uupunut	ei kertaakaan, harvoin, joskus, usein, koko ajan
4. ... tunsin oloni vahvaksi ja kestäväksi	ei kertaakaan, harvoin, joskus, usein, koko ajan

2. ... sitten jotain siitä miltä sinusta on yleisesti tuntunut

Viime viikon aikana...

1. ... minulla oli hauskaa ja nauroin paljon	ei kertaakaan, harvoin, joskus, usein, koko ajan
2. ... minulla oli tylsää	ei kertaakaan, harvoin, joskus, usein, koko ajan
3. ... olin yksinäinen	ei kertaakaan, harvoin, joskus, usein, koko ajan
4. ... tunsin oloni pelokkaaksi	ei kertaakaan, harvoin, joskus, usein, koko ajan

3. ... ja sitten mitä olet ajatellut itsestäsi.

Viime viikon aikana...

1. ... olin ylpeä itsestäni	ei kertaakaan, harvoin, joskus, usein, koko ajan
2. ... tunsin oloni hyväksi	ei kertaakaan, harvoin, joskus, usein, koko ajan
3. ... olin tyytyväinen itseeni	ei kertaakaan, harvoin, joskus, usein, koko ajan
4. ... minulla oli paljon hyviä ideoita	ei kertaakaan, harvoin, joskus, usein, koko ajan

4. Seuraavat kysymykset koskevat perhettäsi...

Viime viikon aikana...

1. ... tulin hyvin toimeen vanhempieni kanssa	ei kertaakaan, harvoin, joskus, usein, koko ajan
2. ... viihdyin kotona	ei kertaakaan, harvoin, joskus, usein, koko ajan
3. ... meillä oli pahoja riitoja kotona	ei kertaakaan, harvoin, joskus, usein, koko ajan
4. ... tunsin että vanhempani rajoittivat tekemisiäni	ei kertaakaan, harvoin, joskus, usein, koko ajan

5. ... ja sitten jotain ystäivistäsi.

Viime viikon aikana...

1. ... tein asioita ystävieni kanssa	ei kertaakaan, harvoin, joskus, usein, koko ajan
2. ... ystäväni pitivät minusta	ei kertaakaan, harvoin, joskus, usein, koko ajan
3. ... tulin hyvin toimeen ystävieni kanssa	ei kertaakaan, harvoin, joskus, usein, koko ajan
4. ... tunsin olevani erilainen kuin muut	ei kertaakaan, harvoin, joskus, usein, koko ajan

6. Lopuksi haluaisimme tietää jotain koulustasi.

Viime kouluviikon aikana...

1. ... pärjäsini hyvin koulutehtävissä	ei kertaakaan, harvoin, joskus, usein, koko ajan
2. ... koulu oli mielestäni mielenkiintoista	ei kertaakaan, harvoin, joskus, usein, koko ajan
3. ... olin huolissani tulevaisuudestani	ei kertaakaan, harvoin, joskus, usein, koko ajan
4. ... pelkäsin saavani huonoja arvosanoja tai numeroita	ei kertaakaan, harvoin, joskus, usein, koko ajan

7. Oletko tällä hetkellä sairaalassa hoidettavana tai onko sinulla jokin pidempiaikainen sairaus?

☐ Kyllä

☐ Ei

vastaa vielä seuraavaan 6 kysymykseen

Viime viikon aikana...

1. ... pelkäsin tulevani sairaammaksi	ei kertaakaan, harvoin, joskus, usein, koko ajan
2. ... olin surullinen sairauteni takia	ei kertaakaan, harvoin, joskus, usein, koko ajan
3. ... pärjäsini hyvin sairauteni kanssa	ei kertaakaan, harvoin, joskus, usein, koko ajan
4. ... vanhempani kohtelivat minua kuin pientä lasta sairauteni takia	ei kertaakaan, harvoin, joskus, usein, koko ajan
5. ... en halunnut kenenkään huomaavan sairauttani	ei kertaakaan, harvoin, joskus, usein, koko ajan
6. ... jäin paitsi jostakin koulussa sairauteni takia	ei kertaakaan, harvoin, joskus, usein, koko ajan

Liite 6: KYSELYLOMAKE – Mieliala (RBDI)

B.3 Seuraavaksi kysymme mielialastasi. Vastaa kuhunkin kysymykseen sillä tavalla millaiseksi tunnet itsesi tällä hetkellä. Valitse se vaihtoehto, joka parhaiten kuvaa tilannettasi tällä hetkellä.

1. Minkälainen sinun mielialasi on?

- 1 mielialani on melko valoisa ja hyvä
- 2 en ole alakuloinen tai surullinen
- 3 tunnen itseni alakuloiseksi ja surulliseksi
- 4 olen alakuloinen jatkuvasti enkä pääse siitä
- 5 olen niin masentunut ja alavireinen, etten kestä enää

2. Miten suhtaudut tulevaisuuteesi?

- 1 suhtaudun tulevaisuuteeni toiveikkaasti
- 2 en suhtaudu tulevaisuuteeni toivottomasti
- 3 tulevaisuus tuntuu minusta melko masentavalta
- 4 minusta tuntuu, ettei minulla ole tulevaisuudelta mitään odotettavaa
- 5 tulevaisuus tuntuu minusta toivottomalta, enkä jaksa uskoa, että asiat muuttuisivat parempaan päin

3. Miten katsot elämäsi sujuneen?

- 1 olen elämässäni onnistunut huomattavan usein
- 2 en tunne epäonnistuneeni elämässäni
- 3 minusta tuntuu, että olen epäonnistunut pyrkimyksissäni tavallista useammin
- 4 elämäni on tähän saakka ollut vain sarja epäonnistumisia
- 5 tunnen epäonnistuneeni täydellisesti ihmisenä

4. Miten tyytyväiseksi tai tyytymättömäksi tunnet itsesi?

- 1 olen varsin tyytyväinen elämääni
- 2 en ole erityisen tyytymätön
- 3 en nauti asioista samalla tavalla kuin ennen
- 4 minusta tuntuu, etten saa enää tyydytystä juuri mistään
- 5 olen täysin tyytymätön kaikkeen

5. Minkälaisena pidät itseäsi?

- 1 tunnen itseni melko hyväksi
- 2 en tunne itseäni huonoksi ja arvottomaksi
- 3 tunnen itseni huonoksi ja arvottomaksi melko usein
- 4 nykyään tunnen itseni arvottomaksi melkein aina
- 5 olen kerta kaikkiaan arvoton ja huono

6. Onko sinulla pettymyksen tunteita?

- 1 olen tyytyväinen itseäni ja suorituksiini
- 2 en ole pettynyt itseni suhteen
- 3 olen pettynyt itseni suhteen
- 4 minua inhottaa oma itseni
- 5 vihaan itseäni

7. Onko sinulla itsesi vahingoittamiseen liittyviä ajatuksia?

- 1 minulla ei ole koskaan ollut itsemurha-ajatuksia
- 2 en ajattele vahingoittaa itseäni
- 3 minusta tuntuu, että olisi parempi jos olisin kuollut
- 4 haluaisin tappaa itseni
- 5 tappaisin itseni, jos siihen olisi tilaisuus

8. Miten suhtaudut toisten ihmisten tapaamiseen?

- 1 pidän ihmisten tapaamisesta ja juttelemisesta
- 2 en ole menettänyt kiinnostustani muihin ihmisiin
- 3 toiset ihmiset eivät enää kiinnosta minua niin paljon kuin ennen
- 4 olen melkein kokonaan menettänyt mielenkiintoni sekä tunteeni toisia ihmisiä kohtaan
- 5 olen menettänyt mielenkiintoni muihin ihmisiin, enkä välitä heistä lainkaan

9. Miten koet päätösten tekemisen?

- 1 erilaisten päätösten tekeminen on minulle helppoa
- 2 pystyn tekemään päätöksiä samoin kuin ennenkin
- 3 yritän lykätä päätösten tekemistä
- 4 minulla on suuria vaikeuksia päätösten teossa
- 5 en pysty enää lainkaan tekemään ratkaisuja ja päätöksiä

10. Minkälaisena pidät olemustasi ja ulkonäköäsi?

- 1 olen melko tyytyväinen ulkonäkööni ja olemukseeni
- 2 en mielestäni näytä sen huonommalta kuin ennenkään
- 3 olen huolissani, että näytän vanhalta tai epämiellyttävältä
- 4 minusta tuntuu, että ulkonäköni on muuttunut pysyvästi ja että näytän nyt epämiellyttävältä
- 5 olen varma, että näytän rumalta ja epämiellyttävältä

11. Minkälaista sinun nukkumisesi on?

- 1 minulla ei ole nukkumisessa minkäänlaisia vaikeuksia
- 2 nukun yhtä hyvin kuin ennenkin
- 3 herätessäni aamuisin olen paljon väsyneempi kuin ennen
- 4 minua häiritsee unettomuus
- 5 kärsin unettomuudesta, nukahtamisvaikeuksista tai liian aikaisin kesken unien heräämisistä

12. Tunnetko väsymystä tai uupumusta?

- 1 väsyminen on minulle lähes täysin vierasta
- 2 en väsy helpommin kuin tavallisestikaan
- 3 väsyn nopeammin kuin ennen
- 4 vähäinkin työ väsyttää ja uuvuttaa minua
- 5 olen liian väsynyt tehdäkseeni mitään

13. Minkälainen ruokahalusi on?

- 1 ruokahalussani ei ole mitään hankaluuksia
- 2 ruokahaluni on ennallaan
- 3 ruokahaluni on huonompi kuin ennen
- 4 ruokahaluni on nyt paljon huonompi kuin ennen
- 5 minulla ei ole enää lainkaan ruokahalua

14. Oletko ahdistunut tai jännittynyt?

- 1 pidän itseäni melko hyvähermoisena enkä ahdistu kovinkaan helposti
- 2 en tunne itseäni ahdistuneeksi tai "huonohermoiseksi"
- 3 ahdistun ja jännityn melko helposti
- 4 tulen erityisen helposti tuskaiseksi, ahdistuneeksi tai jännittyneeksi
- 5 tunnen itseni jatkuvasti ahdistuneeksi ja tuskaiseksi kuin hermoni olisivat "loppuun kuluneet"

Liite 7: KYSELYLOMAKE – Palaute

C-OSIO

Lopuksi palautekysymys kaikille vastaajille. Voit antaa myös vapaamuotoista palautetta alla olevaan tekstikenttään. Muista LÄHETTÄÄ vastauksesi painamalla VALMIS-painiketta kyselyn viimeisellä sivulla.

Kuinka vaikeaa oli vastata tämän kyselyn kysymyksiin?

- ☐ hyvin helppoa
- ☐ helppoa
- ☐ ei helppoa eikä vaikeaa
- ☐ vaikeaa
- ☐ erittäin vaikeaa

Tähän voit halutessasi kirjoittaa vapaamuotoista palautetta tästä tutkimuksesta:

TIETOA JA TUKEA NUORILLE
Lasten ja nuorten puhelin 116 111
www.mll.fi/nuortennetti
www.mielenterveystalo.fi/nuoret

KIIITOS

Liite 8: Eettinen ennakkoarviointilausunto

Helsingin yliopiston
ihmistieteiden eettisen
ennakkoarvioinnin toimikunta

University of Helsinki Ethical review
board in humanities and social
and behavioral sciences

Lausunto/Statement
35/2014

EETTINEN ENNAKKOARVIOINTILAUSUNTO

Helsingin yliopiston ihmistieteiden eettisen ennakkoarvioinnin toimikunta on kokouksessaan 16.12.2014 käsitellyt Marja Aleneffin tutkimusta "Perhesuhteet ja nuorten elämänlaatu". Toimikunta toteaa sille toimitetun aineiston perusteella, että suunniteltu tutkimus on Tutkimuseettisen neuvottelukunnan antamien ohjeiden mukainen ja eettisesti hyväksyttävä.

ETHICAL REVIEW STATEMENT

University of Helsinki Ethical review board in humanities and social and behavioral sciences has reviewed Marja Aleneff's study "Perhesuhteet ja nuorten elämänlaatu" in the board meeting on the 16th of December 2014. The review board finds that based on the received material the planned study follows the Ethical principles of research in the humanities and social and behavioral sciences issued by the Finnish Advisory Board on Research Integrity. Thus the review board states that the mentioned study is ethically acceptable.

Helsinki 6.1.2015

Anna-Kaisa Tuovinen
sihteeri/secretary

HELSINGIN YLIOPISTO
HELSINGFORS UNIVERSITET
UNIVERSITY OF HELSINKI

Liite 9: Kirje lukion rehtorille

2.3.2015

Hyvä lukion rehtori,

Teemme Helsingin yliopistossa käyttäytymistieteiden laitoksella laajaa tieteellistä tutkimusta nuorten elämänlaadusta Suomessa. Elämänlaadulla tarkoitetaan tässä nuorten omaa kokemusta fyysisestä, psyykkisestä ja sosiaalisesta hyvinvoinnista. Tarkoitus on saada tietoa 15–20-vuotiaiden nuorten hyvinvoinnista, elämäntilanteesta ja erityisesti suhteista vanhempiin nuorten itsensä kuvaamana. Tutkimus antaa arvokasta tietoa nuorten nykytilanteesta Suomessa, ja siksi on tärkeää, että mahdollisimman moni nuori vastaa kyselyyn.

Kysely on vapaaehtoinen. Tutkimus toteutetaan anonymisti vastattavana nettikyselynä eli emme kerää oppilaiden henkilötietoja, joista opiskelijan voisi tunnistaa. Kyselyn sisältö on tämän kirjeen liitteenä. Kyselyn vastaukset käsitellään luottamuksellisena, ja tulokset esitetään siten, ettei yksittäisiä vastauksia voi tunnistaa. Kyselyn loppuun on liitetty linkit Nuortennettiin ja Nuorten Mielenterveystaloon sekä puhelinnumero Lasten ja nuorten puhelimeen. Jos nuorilla herää kyselyyn vastatessa kysymyksiä tai ahdistusta, he voivat ottaa yhteyttä myös allekirjoittaneisiin, joiden yhteystiedot kerrotaan kyselyn alussa. Tutkimuksen eettisistä näkökohdista on saatu lausunto Helsingin yliopiston eettisen ennakkoarvioinnin toimikunnalta (liite 3).

Kysely on tarkoitus toteuttaa maaliskuussa 2015. Olisimme kiitollisia, jos tulisitte mukaan tutkimukseemme välittämällä verkkokyselyn linkin koulunne oppilaille. Pyydämme vastaustanne 16.3.2015 mennessä. Jos paikkakuntanne opetusvirasto edellyttää erillistä tutkimuslupaa, haemme sitä saatuaamme teiltä suostumuksen tutkimukseemme osallistumisesta. Suostumuslomake on tämän kirjeen liitteenä, ja sen voi palauttaa joko skannattuna sähköpostitse Marja Aleneffille tai postiosoitteella Markus Jokela, Käyttäytymistieteiden laitos, PL 9, 00014 Helsingin yliopisto. Mikäli kaipaatte lisätietoja tästä tutkimuksesta, vastaan mielelläni kysymyksiin sähköpostitse marja.aleneff@helsinki.fi tai puhelimitse 050 5506016 / Marja Aleneff.

Linkki kyselyyn <https://elomake.helsinki.fi/lomakkeet/56363/lomake.html?rinnakkaislomake=11>

Ystävällisin terveisin,

Marja Aleneff
PsK, tutkimusvastaava
marja.aleneff@helsinki.fi
p. 050 5506016

Markus Jokela
Apulaisprofessori
markus.jokela@helsinki.fi
p. 02941 29483

LIITE 1 Elämänlaatukysely 15–20-vuotiaille nuorille (tekstiedostona)
LIITE 2 Suostumuslomake
LIITE 3 Eettisen toimikunnan lausunto

HELSINGIN YLIOPISTO
HELSINGFORS UNIVERSITET
UNIVERSITY OF HELSINKI

KÄYTTÄYTYMISTIEDELLINEN TIEDEKUNTA
BETEENDEVEGENSKAPLIGA FAKULTETEN
FACULTY OF BEHAVIOURAL SCIENCES

Käyttäytymistieteiden laitos, PL 9, 00014 Helsingin yliopisto
Puhelin 02941 911, www.helsinki.fi/yliopisto
Institutionen för beteendevetenskap, PL 9, FI-00014 Helsingfors universitet
Telefon +358 2941 911, www.helsinki.fi/universitet
The Institute of Behavioural Sciences, PL 9, FI-00014 University of Helsinki
Telephone +358 2941 911, www.helsinki.fi/university

Liite 10: Suostumuslomake

SUOSTUMUS TIETEELLISEEN TUTKIMUKSEEN OSALLISTUMISESTA

Koulumme (lukion nimi) _____

osallistuu Helsingin yliopiston käyttäytymistieteiden laitoksen Nuorten elämänlaatu
-tutkimukseen liittyvään nettikyselyyn.

Päiväys _____

Rehtorin allekirjoitus _____

Nimen selvennys

Lomakkeen palautusosoite:

marja.aleneff@helsinki.fi tai Markus Jokela, Käyttäytymistieteiden laitos, PL 9, 00014 Helsingin yliopisto

HELSINGIN YLIOPISTO
HELSINGFORS UNIVERSITET
UNIVERSITY OF HELSINKI
KÄYTTÄYTYMISTIEDELLINEN TIEDEKUNTA
BETEENDEVETENSKAPUGA FAKULTETEN
FACULTY OF BEHAVIOURAL SCIENCES

Käyttäytymistieteiden laitos, PL 9, 00014 Helsingin yliopisto
Puhelin 02941 911, www.helsinki.fi/yliopisto
Institutionen för beteendevetenskap, PL 9, FI-00014 Helsingfors universitet
Telefon +358 2941 911, www.helsinki.fi/universitet
The Institute of Behavioural Sciences, FI-00014 University of Helsinki
Telephone +358 2941 911, www.helsinki.fi/university

Liite 11: Vastaukset suuralueittain

Taulukko L11. Lukiodien kautta saatujen vastausten jakautuminen suuralueittain, nettivastaukset erikseen omana ryhmänä.

Vastausalue	Vastaukset	Osuus aineistosta
Länsi-Suomi ¹	228	11.2 %
Helsinki-Uusimaa	148	7.3 %
Etelä-Suomi ²	21	1.1 %
Pohjois- ja Itä-Suomi ³	320	15.8 %
Netti	1310	64.6 %
Yhteensä	2027	100 %

¹ Keski-Suomi, Etelä-Pohjanmaa, Satakunta, Pirkanmaa

² Kymenlaakso (sisältää vastaukset, joissa maakunta tuntematon)

³ Etelä-Savo, Pohjois-Savo, Pohjois-Karjala, Kainuu, Pohjois-Pohjanmaa, Lappi

Liite 12: Vanhemmat eronneet – Taustatekijät

Taulukko L12. Vanhempien eroon liittyvät taustatekijät ($n = 669$). Moodi (tyyppi-arvo) on lihavoitu.

Vanhempien eroon liittyvä taustatekijä	Vastaukset	Osuus aineistosta
Erosta kulunut aika		
Eroprosessi meneillään	44	6.6 %
Alle 2 vuotta	59	8.8 %
2 - alle 5 vuotta	96	14.3 %
5 - alle 10 vuotta	170	25.4 %
Yli 10 vuotta	300	44.8 %
Huoltajuus		
Yhteishuoltajuus	369	55.2 %
Äiti	213	31.8 %
Isä	38	5.7 %
Muu huoltaja	9	1.3 %
Ei osaa sanoa	40	6.0 %
Vanhempien asuminen		
Yhteinen koti	25	3.7 %
Erikseen	629	94 %
Vaihtelevasti yhdessä	12	1.8 %
En osaa sanoa	3	0.4 %
Nuoren asuminen		
Molempien vanhempien kanssa	28	1.4 %
Äidin luona	300	44.8 %
Isän luona	51	7.6 %
Vuoroin molempien luona	167	25 %
Jonkun muun luona	20	3.0 %
Itsenäisesti	103	15.4 %
Perheessä uusi avo- tai aviopuoliso*		
Yksi uusi	260	38.9 %
Kaksi uutta	154	23 %
Kolme uutta	12	1.8 %
Ei uutta puolisoa	243	36.3 %

*äidin uusi ($n = 282$), isän uusi ($n = 304$) tai muun huoltajan uusi ($n = 18$) avo- tai aviopuoliso

Liite 13: Vanhemmat eronneet – Taustatekijät: tapaaminen, suhde

Taulukko L13. Eronneiden vanhempien tapaamiseen ja vanhempisuhteeseen liittyvät tekijät ($n = 669$). Moodi (tyyppiarvo) lihavoitu.

Vanhempien eroon liittyvä taustatekijä	Vastaukset		Osuus aineistosta	
	Äiti	Isä	Äiti	Isä
Vanhempien tapaaminen				
Vähintään kerran viikossa	502	178	75 %	26.6 %
Vähintään kerran 2 viikossa	58	128	8.7 %	19.1 %
Vähintään kerran kuukaudessa	52	113	7.8 %	16.9 %
Harvemmin kuin kerran kuukaudessa	51	113	4.6 %	16.9 %
Ei ole tavannut yli 3 kuukauteen	26	137	3.9 %	20.5 %
Suhde vanhempiin eroprosessin aikana tai jälkeen*				
Selvästi parantunut	95	57	14.2 %	8.5 %
Jonkin verran parantunut	96	91	14.3 %	13.6 %
Pysynyt jotakuinkin ennallaan	348	241	52 %	36.1 %
Jonkin verran huonontunut	73	113	10.9 %	16.9 %
Selvästi huonontunut	44	96	6.6 %	14.4 %
Välit ovat menneet poikki	13	70	1.9 %	10.5 %

* verrattuna aikaan ennen eroprosessia; suhde isään ($n = 668$)

Liite 14: Vanhemmat eronneet – Mittareiden keskiarvot

Taulukko 14. Vieraannuttamis^a-, mieliala^b-, ja elämänlaatuasteikkojen^{ab} summamuuttujien otoskoot (*n*), keskiarvot (*Ka*), keskihajonnat (*Sd*) ja vaihteluvälit sen mukaan, olivatko vanhemmat eronneet. Omaan ryhmänä vastaajat, joiden vanhemmat olivat eronneet ja joilla oli korkea vieraannuttaminen.

Asteikko	Vanhemmat eivät eronneet <i>n</i> = 1358			Vanhemmat eronneet <i>n</i> = 669			Vanhemmat eronneet Korkea vieraannuttaminen ¹ <i>n</i> = 39		
	<i>n</i>	<i>Ka</i> (<i>Sd</i>)	Vaihteluväli	<i>n</i>	<i>Ka</i> (<i>Sd</i>)	Vaihteluväli	<i>n</i>	<i>Ka</i> (<i>Sd</i>)	Vaihteluväli
Vieraannuttaminen									
Vieraannuttaja									
Äiti ja isä		16.55 (10.28)	0–68		26.99 (12.66)	0–70		54.92 (6.68)	48–70
Äiti		8.80 (5.69)	0–33		14.64 (7.68)	0–36		27.54 (5.19)	16–36
Isä		7.74 (5.36)	0–35		12.36 (7.43)	0–36		27.38 (5.87)	14–36
Mieliala									
Masennus		5.67 (7.06)	0–39		7.85 (8.04)	0–39		12.13 (10.23)	0–39
Ahdistus		0.76 (0.86)	0–3		0.96 (0.94)	0–3		1.33 (1.11)	0–3
Elämänlaatu									
Fyysinen hyvinvointi		57.08 (21.36)	0–100		51.38 (21.00)	0–100		41.03 (19.28)	0–87.50
Emotionaalinen hyvinvointi		64.30 (19.63)	0–100		58.99 (20.54)	0–100		49.36 (23.60)	0–81.25
Itsearvostus		53.26 (20.64)	0–100		48.34 (22.42)	0–100		40.38 (22.34)	0–40.38
Ystävät		65.75 (20.90)	0–100		62.63 (21.30)	0–100		54.33 (21.37)	0–93.75
Perhe	1222	78.95 (18.42)	6.25–100	585	73.58 (22.33)	0–100	36	57.29 (26.28)	0–93.75
Koulu	1222	53.92 (20.47)	0–100	585	48.76 (21.37)	0–100	36	39.93 (24.15)	0–93.75
Elämänlaatu kokonaistulos	1222	62.48 (14.77)	11.46–95.83	585	57.24 (15.85)	0–92.71	36	47.14 (18.92)	0–82.29
Sairaus	188	67.35 (22.92)	8.33–100	101	56.64 (23.48)	0–100	8	47.40 (32.04)	0–87.50

¹ PABS > 47

^a Parental Alienation Behavior Scale

^b Raitasalo's modification of the short form of the BDI

^{ab} KiddoKINDLR-14-17

Liite 15: Äiti vieraannuttajana – Mittareiden keskiarvot

Taulukko L15. Äiti vieraannuttajana; vieraannuttamis^a-, mieliala^b-, ja elämänlaatuasteikkojen^{ab} summamuuttujien otoskoot (*n*), keskiarvot (*Ka*), keskihajonnat (*Sd*) sekä vaihteluvälit matalan ja korkean vieraannuttamisen osalta.

Asteikko	Matala vieraannuttaminen ¹ <i>n</i> = 1905			Korkea vieraannuttaminen ² <i>n</i> = 122		
	<i>n</i>	<i>Ka</i> (<i>Sd</i>)	Vaihteluväli	<i>n</i>	<i>Ka</i> (<i>Sd</i>)	Vaihteluväli
Vieraannuttaminen						
Vieraannuttaja						
Äiti ja isä		18.47 (10.59)	0–54		43.75 (10.14)	27–70
Äiti		9.64 (5.59)	0–23		27.79 (3.06)	24–36
Isä		8.84 (6.05)	0–34		15.97 (9.03)	1–36
Mieliala						
Masennus		6.03 (7.14)	0–39		11.96 (9.96)	0–39
Ahdistus		0.79 (0.87)	0–3		1.34 (1.06)	0–3
Elämänlaatu						
Fyysinen hyvinvointi		56.01 (21.15)	0–100		42.57 (21.43)	0–100
Emotionaalinen hyvinvointi		63.41 (19.50)	0–100		49.13 (24.02)	0–100
Itsearvostus		52.24 (21.15)	0–100		42.26 (22.64)	0–100
Ystävät		65.29 (20.85)	0–100		55.84 (22.70)	0–100
Perhe	1697	78.41 (18.93)	0–100	110	58.69 (25.17)	0–100
Koulu	1697	52.93 (20.78)	0–100	110	41.76 (20.05)	0–93.75
Elämänlaatu kokonaistulos	1697	61.59 (14.82)	10.42–95.83	110	48.63 (17.64)	0–84.38
Sairaus	268	65.13 (23.24)	4.17–100	21	44.25 (20.22)	0–87.50

¹ PABS (äiti) < 24

² PABS (äiti) > 23

^a Parental Alienation Behavior Scale

^b Raitasalo's modification of the short form of the BDI

^{ab} KiddoKINDL^R-14–17

Liite 16: Isä vieraannuttajana – Mittareiden keskiarvot

Taulukko L16. Isä vieraannuttajana; vieraannuttamis^a-, mieliala^b-, ja elämänlaatuasteikkojen^{ab} summamuuttujien otoskoot (*n*), keskiarvot (*Ka*), keskihajonnat (*Sd*) sekä vaihteluvälit matalan ja korkean vieraannuttamisen osalta.

Asteikko	Matala vieraannuttaminen ¹ <i>n</i> = 1952			Korkea vieraannuttaminen ² <i>n</i> = 75		
	<i>n</i>	<i>Ka</i> (<i>Sd</i>)	Vaihteluväli	<i>n</i>	<i>Ka</i> (<i>Sd</i>)	Vaihteluväli
Vieraannuttaminen						
Vieraannuttaja						
Äiti ja isä		18.89 (10.82)	0–51		48.77 (9.33)	30–70
Äiti		10.35 (6.66)	0–34		20.55 (7.72)	6–36
Isä		8.54 (5.37)	0–23		28.23 (3.83)	24–36
Mieliala						
Masennus		6.25 (7.34)	0–39		10.01 (9.56)	0–39
Ahdistus		0.81 (0.89)	0–3		1.15 (1.00)	0–3
Elämänlaatu						
Fyysinen hyvinvointi		55.55 (21.33)	0–100		46.08 (21.50)	0–93.75
Emotionaalinen hyvinvointi		62.86 (19.84)	0–100		54.58 (24.45)	0–93.75
Itsearvostus		51.89 (21.24)	0–100		45.00 (23.74)	0–100
Ystävät		65.03 (20.95)	0–100		56.67 (22.75)	0–100
Perhe	1737	77.77 (19.47)	0–100	70	63.39 (25.48)	0–100
Koulu	1737	52.59 (20.69)	0–100	70	43.93 (24.31)	0–93.75
Elämänlaatu kokonaistulos	1737	61.18 (15.05)	10.42–95.83	70	51.40 (18.76)	0–82.29
Sairaus	269	64.36 (23.34)	4.17–100	20	53.54 (25.87)	0–95.83

¹ PABS (isä) < 24

² PABS (isä) > 23

^a Parental Alienation Behavior Scale

^b Raitasalo's modification of the short form of the BDI

^{ab} KiddoKINDL^R-14–17

Liite 17: Ahdistuneisuuden yhteys vieraannuttamiseen

Taulukko L17. Jännittyneisyyden tai ahdistuneisuuden^a yhteys vieraannuttamiseen^b ja taustatekijöihin logistisessa regressioanalyysissä^{ab} ($N = 2027$).

Ahdistuneisuutta selittävä tekijä	Malli 1			Malli 2			Malli 3		
	OR	95 % CI	<i>p</i>	OR	95 % CI	<i>p</i>	OR	95 % CI	<i>p</i>
Sukupuoli ¹	3.67	[2.20, 6.13]	<.001	3.74	[2.23, 6.30]	<.001	3.22	[1.85, 5.61]	<.001
Ikä	1.04	[0.96, 1.13]	.35	1.03	[0.95, 1.12]	.49	1.07	[0.98, 1.17]	.12
Vastausalue ²									
Helsinki-Uusimaa	1.51	[0.84, 2.70]	.17	1.61	[0.89, 2.93]	.12	1.50	[0.80, 2.82]	.21
Etelä-Suomi	1.82	[0.56, 5.90]	.32	1.83	[0.55, 6.08]	.32	2.35	[0.67, 8.30]	.18
Itä- ja Pohjois-Suomi	1.44	[0.88, 2.35]	.14	1.47	[0.89, 2.42]	.13	1.55	[0.92, 2.61]	.10
Netti	1.77	[1.17, 2.69]	.01	1.69	[1.11, 2.59]	.02	1.41	[0.90, 2.21]	.13
Vieraannuttaminen									
Äiti vieraannuttajana				1.60	[1.39, 1.85]	<.001	1.39	[1.20, 1.61]	<.001
Isä vieraannuttajana				1.11	[0.96, 1.27]	.15	1.02	[0.88, 1.17]	.84
Perheen taloudellinen tilanne ³									
Erittäin huono							3.36	[1.40, 8.09]	.01
Huono							2.38	[1.23, 4.59]	.01
Keskinkertainen							1.63	[.89, 2.99]	.12
Hyvä							1.02	[.55, 1.91]	.95
Stressitekijät									
Tärkeän ihmisen menettäminen*							1.49	[1.16, 1.92]	<.01
Kiusaaminen**							1.62	[1.11, 2.36]	.01
Raskaus							2.59	[1.17, 5.72]	.02
Kokemus avun tai tuen saannista ⁴									
Riittävästi							1.52	[1.12, 2.05]	.01
Ei riittävästi							3.65	[2.67, 5.00]	<.001
Selitysosuus ⁵			.04 <.001			.11 <.001			.23 <.001

Referenssiluokat ¹ Poika ² Länsi-Suomi ³ Erittäin hyvä ⁴ Ei ole ollut tarvetta

* itselle tärkeän/rakkaan ihmisen menettäminen, esimerkiksi välien rikkoutumisen takia (kuolemantapaukset poissulkien)

** koulukiusaaminen, nettikiusaaminen tai muu toistuva tarkoituksellinen kiusaaminen

^a Raitasalo's modification of the short form of the BDI

^b Parental Alienation Behavior Scale

^{ab} Ristitulosuhde (OR), luottamusväli (95 % CI), todennäköisyys (*p*)

⁵ Nagelkerke R^2

Liite 18: Masennusoireiden yhteys vieraannuttamiseen – Vanhemmat eronneet

Taulukko L18. Masennusoireiden^a yhteys vieraannuttamiseen^b ja taustatekijöihin logistisessa regressioanalyysissä^{ab}, kun vanhemmat olivat eronneet ($n = 669$).

Masentuneisuutta selittävä tekijä	Malli 1			Malli 2			Malli 3		
	OR	95 % CI	<i>p</i>	OR	95 % CI	<i>p</i>	OR	95 % CI	<i>p</i>
Sukupuoli ¹	1.55	[0.91, 2.67]	.11	1.57	[0.91, 2.71]	.11	1.93	[1.02, 3.64]	.04
Ikä	1.01	[0.90, 1.13]	.88	1.01	[0.90, 1.14]	.84	1.04	[0.91, 1.20]	.52
Vastausalue ²									
Helsinki-Uusimaa	1.78	[0.77, 4.12]	.18	1.92	[0.82, 4.54]	.14	2.22	[0.85, 5.80]	.10
Etelä-Suomi	2.79	[0.66, 11.78]	.16	2.80	[0.66, 11.95]	.16	4.46	[0.94, 21.20]	.06
Itä- ja Pohjois-Suomi	2.43	[1.23, 4.80]	.01	2.55	[1.27, 5.11]	.01	3.12	[1.43, 6.77]	<.01
Netti	2.23	[1.25, 4.00]	.01	2.28	[1.26, 4.12]	.01	2.04	[1.04, 3.98]	.04
Vieraannuttaminen									
Äiti vieraannuttajana				1.44	[1.21, 1.72]	<.001	1.20	[1.00, 1.45]	.05
Isä vieraannuttajana				1.12	[0.95, 1.32]	.19			
Perheen taloudellinen tilanne ³									
Erittäin huono							10.42	[1.65, 65.91]	.01
Huono							7.61	[1.40, 41.29]	.02
Keskinkertainen							7.38	[1.40, 38.83]	.02
Hyvä							3.96	[0.73, 21.45]	.11
Stressitekijät									
Tärkeän ihmisen menettäminen*							1.83	[1.26, 2.66]	<.01
Kiusaaminen**							1.91	[1.00, 3.65]	.05
Kokemus avun tai tuen saannista ⁴									
Riittävästi							.91	[0.60, 1.38]	.66
Ei riittävästi							3.89	[2.43, 6.21]	<.001
Muutos suhteessa äitiin eron jälkeen ⁵									
Jonkin verran parantunut							1.16	[0.58, 2.28]	.68
Pysynyt jotakuinkin ennallaan							1.55	[0.91, 2.67]	.11
Jonkin verran huonontunut							2.44	[1.20, 4.98]	.01
Selvästi huonontunut							3.94	[1.64, 9.48]	<.01
Välit ovat menneet poikki							10.34	[1.11, 95.90]	.04
Selitysosuus ⁶			.02			.08			.31
			.05			<.001			<.001

Referenssiluokat ¹ Poika ² Länsi-Suomi ³ Erittäin hyvä ⁴ Ei ole ollut tarvetta ⁵ Selvästi parantunut

* itselle tärkeän/rakkaan ihmisen menettäminen, esimerkiksi välien rikkoutumisen takia (kuolemantapaukset poissulkien)

** koulukiusaaminen, nettikiusaaminen tai muu toistuva tarkoituksellinen kiusaaminen

^a Raitasalo's modification of the short form of the BDI

^b Parental Alienation Behavior Scale

^{ab} Ristitulosuhde (OR), luottamusväli (95 % CI), todennäköisyys (*p*)

⁶ Nagelkerke R^2

Liite 19: Ahdistuneisuuden yhteys vieraannuttamiseen – Vanhemmat eronneet

Taulukko L19. Jännittyneisyyden tai ahdistuneisuuden^a yhteys vieraannuttamiseen^b ja tausta-tekijöihin logistisessa regressioanalyysissä^{ab}, kun vanhemmat olivat eronneet ($n = 669$).

Ahdistuneisuutta selittävä tekijä	Malli 1			Malli 2			Malli 3		
	OR	95 % CI	p	OR	95 % CI	p	OR	95 % CI	p
Sukupuoli ¹	2.72	[1.30, 5.71]	.01	2.80	[1.31, 5.88]	.01	4.04	[1.56, 10.48]	<.01
Ikä	0.94	[0.82, 1.07]	.33	0.94	[0.82, 1.07]	.34	0.94	[0.80, 1.10]	.41
Vastausalue ²									
Helsinki-Uusimaa	2.64	[1.01, 6.89]	.05	2.93	[1.10, 7.80]	.03	2.60	[0.86, 7.84]	.09
Etelä-Suomi	2.20	[0.38, 12.57]	.38	2.44	[0.42, 13.96]	.32	3.52	[0.54, 22.76]	.19
Itä- ja Pohjois-Suomi	1.95	[0.86, 4.44]	.11	2.03	[0.88, 4.69]	.10	1.86	[0.74, 4.69]	.19
Netti	2.00	[0.99, 4.06]	.05	2.03	[1.00, 4.16]	.05	1.41	[0.64, 3.11]	.40
Vieraannuttaminen									
Äiti vieraannuttajana				1.57	[1.29, 1.92]	<.001	1.34	[1.08, 1.70]	.01
Isä vieraannuttajana				1.01	[0.84, 1.22]	.88			
Perheen taloudellinen tilanne ³									
Erittäin huono							9.06	[.91, 90.54]	.06
Huono							9.42	[1.07, 82.98]	.04
Keskinkertainen							5.56	[.65, 47.58]	.12
Hyvä							3.05	[.34, 27.24]	.32
Stressitekijät									
Tärkeän ihmisen menettäminen*							1.80	[1.18, 2.74]	.01
Kokemus avun tai tuen saannista ⁴									
Riittävästi							1.64	[0.95, 2.82]	.08
Ei riittävästi							5.25	[3.02, 9.13]	<.001
Vanhempien erosta kulunut aika ⁵									
Eroprosessi meneillään							0.98	[0.42, 2.31]	.96
Alle 2 vuotta							0.26	[0.10, 0.65]	<.01
2, alle 5 vuotta							0.41	[0.21, 0.81]	.01
5, alle 10 vuotta							0.42	[0.25, 0.72]	<.01
Huoltajuus ⁶									
Yhteishuoltajuus							3.36	[1.20, 9.37]	.02
Äidillä							1.50	[0.52, 4.34]	.45
Isällä							1.51	[0.34, 6.57]	.58
Muu huoltaja							4.91	[0.80, 29.92]	.08
Muutos suhteessa äitiin eron jälkeen ⁷									
Jonkin verran parantunut							0.91	[0.40, 2.07]	.81
Pysynyt jotakuinkin ennallaan							1.14	[0.62, 2.10]	.68
Jonkin verran huonontunut							1.03	[0.46, 2.32]	.94
Selvästi huonontunut							1.84	[0.74, 4.54]	.19
Välit ovat menneet poikki							30.54	[3.36, 277.31]	<.01
Selitysosuus ⁸		.03	.02		.09	<.001		.34	<.001

Referenssiluokat ¹ Poika ² Länsi-Suomi ³ Erittäin hyvä ⁴ Ei ole ollut tarvetta ⁵ Yli 10 vuotta ⁶ En osaa sanoa ⁷ Selvästi parantunut

* itselle tärkeän/rakkaan ihmisen menettäminen, esimerkiksi välien rikkoutumisen takia (kuolemantapaukset poissulkien)

^a Raitasalo's modification of the short form of the BDI

^b Parental Alienation Behavior Scale

^{ab} Ristitulosuhde (OR), luottamusväli (95 % CI), todennäköisyys (*p*)

⁸ Nagelkerke *R*²

Liite 20: Elämänlaatu – Fyysinen ja emotionaalinen hyvinvointi

Taulukko L20. Fyysiseen hyvinvointiin ja emotionaaliseen hyvinvointiin liittyvän elämänlaadun^a yhteys vieraannuttamiseen^b ja taustatekijöihin logistisessa regressioanalyysissä^{ab} ($N = 2027$).

Elämänlaatu Elämänlaatua selittävä tekijä	Malli 1			Malli 2			Malli 3		
	OR	95 % CI	<i>p</i>	OR	95 % CI	<i>p</i>	OR	95 % CI	<i>p</i>
<i>Fyysinen hyvinvointi</i>									
Sukupuoli ¹	0.37	[0.28, 0.50]	<.001	0.36	[0.27, 0.48]	<.001	0.44	[0.32, 0.61]	<.001
Ikä	1.03	[0.96, 1.10]	.44	1.04	[0.97, 1.12]	.26	1.02	[0.95, 1.10]	.52
Vastausalue ²									
Helsinki-Uusimaa	1.56	[1.02, 2.41]	.04	1.55	[1.00, 2.41]	.05	1.80	[1.23, 2.88]	.01
Etelä-Suomi	1.83	[0.70, 4.79]	.22	1.99	[0.75, 5.30]	.17	1.73	[0.62, 4.83]	.29
Itä- ja Pohjois-Suomi	0.87	[0.62, 1.24]	.44	0.88	[0.61, 1.25]	.46	0.90	[0.62, 1.30]	.56
Netti	0.84	[0.62, 1.12]	.22	0.88	[0.65, 1.19]	.41	1.06	[0.78, 1.46]	.70
Vieraannuttaminen									
Äiti vieraannuttajana				0.71	[0.63, 0.80]	<.001	0.83	[0.73, 0.95]	<.01
Isä vieraannuttajana				0.88	[0.78, 0.99]	.04	0.92	[0.81, 1.05]	.24
Perheen taloudellinen tilanne ³									
Erittäin huono							0.14	[0.04, 0.46]	<.01
Huono							0.40	[0.24, 0.66]	<.001
Keskinkertainen							0.66	[0.44, 1.00]	<.05
Hyvä							1.00	[0.66, 1.51]	1.00
Stressitekijät									
Tärkeän ihmisen menettäminen*							0.58	[0.46, 0.73]	<.001
Oma tai läheisen vakava sairaus**							0.70	[0.56, 0.87]	<.01
Kiusaaminen***							0.56	[0.37, 0.87]	.01
Kokemus avun tai tuen saannista ⁴									
Riittävästi							0.95	[0.77, 1.17]	.62
Ei riittävästi							0.26	[0.19, 0.35]	<.001
<i>Emotionaalinen hyvinvointi</i>									
Sukupuoli ¹	0.59	[0.44, 0.79]	<.001	0.58	[0.43, 0.78]	<.001	0.75	[0.55, 1.02]	.07
Ikä	0.87	[0.82, 0.93]	<.001	0.88	[0.82, 0.94]	<.001	0.84	[0.78, 0.90]	<.001
Vastausalue ²									
Helsinki-Uusimaa	0.74	[0.48, 1.14]	.17	0.70	[0.45, 1.10]	.12	0.76	[0.48, 1.22]	.26
Etelä-Suomi	0.64	[0.26, 1.60]	.34	0.69	[0.27, 1.74]	.43	0.54	[0.20, 1.42]	.21
Itä- ja Pohjois-Suomi	0.63	[0.44, 0.90]	.01	0.62	[0.43, 0.89]	.01	0.60	[0.41, 0.87]	<.01
Netti	0.44	[0.33, 6.00]	<.001	0.45	[0.33, 0.62]	<.001	0.50	[0.36, 0.70]	<.001
Vieraannuttaminen									
Äiti vieraannuttajana				0.73	[0.64, 0.82]	<.001	0.84	[0.73, 0.95]	.01
Isä vieraannuttajana				0.83	[0.74, 0.94]	<.01	0.87	[0.76, 0.99]	.03
Perheen taloudellinen tilanne ³									
Erittäin huono							0.77	[0.34, 1.78]	.54
Huono							0.52	[0.32, 0.86]	.01
Keskinkertainen							0.58	[0.38, 0.88]	.01
Hyvä							0.91	[0.60, 1.38]	.65
Stressitekijät									
Tärkeän ihmisen menettäminen*							0.51	[0.41, 0.63]	<.001
Uuden perheenjäsenen syntymä							0.52	[0.29, 0.94]	.03
Kiusaaminen***							0.53	[0.35, 0.80]	<.01
Perheväkivalta tai muu väkivalta							0.40	[0.23, 0.69]	<.01
Kokemus avun tai tuen saannista ⁴									
Riittävästi							1.05	[0.85, 1.31]	.63
Ei riittävästi							0.34	[0.26, 0.46]	<.001

Referenssiluokat ¹ Poika ² Länsi-Suomi ³ Erittäin hyvä ⁴ Ei ole ollut tarvetta

* itselle tärkeän/rakkaan ihmisen menettäminen, esimerkiksi välien rikkoutumisen takia (kuolemantapaukset poissulkien)

** itseä tai läheistä kohdannut vaikea sairaus, vakava loukkaantuminen tai hengenvaarallinen läheltä piti -tilanne

*** koulukiusaaminen, nettikiusaaminen tai muu toistuva tarkoituksellinen kiusaaminen

^a KiddoKINDL^R-14–17

^b Parental Alienation Behavior Scale

^{ab} Ristitulosuhde (OR), luottamusväli (95 % CI), todennäköisyys (*p*)

Liite 21: Elämänlaatu – Itsearvostus ja ystävät

Taulukko L21. Itsearvostukseen ja ystäviin liittyvän elämänlaadun^a yhteys vieraannuttamiseen^b ja taustatekijöihin logistisessa regressioanalyysissä^{ab} (N = 2027).

Elämänlaatu Elämänlaatua selittävä tekijä	Malli 1			Malli 2			Malli 3		
	OR	95 % CI	p	OR	95 % CI	p	OR	95 % CI	p
Itsearvostus									
Sukupuoli ¹	0.69	[0.52, 0.91]	.01	0.68	[0.51, 0.90]	.01	0.81	[0.60, 1.09]	.16
Ikä	0.95	[0.89, 1.02]	.13	0.96	[0.89, 1.02]	.20	0.94	[0.87, 1.01]	.08
Vastausalue ²									
Helsinki-Uusimaa	0.78	[0.51, 1.19]	.24	0.75	[0.48, 1.16]	.19	0.79	[0.50, 1.25]	.32
Etelä-Suomi	0.72	[0.29, 1.78]	.47	0.78	[0.31, 1.97]	.60	0.66	[0.25, 1.75]	.40
Itä- ja Pohjois-Suomi	0.62	[0.44, 0.88]	.01	0.62	[0.43, 0.88]	.01	0.61	[0.42, 0.88]	.01
Netti	0.48	[0.36, 0.65]	<.001	0.50	[0.37, 0.67]	<.001	0.56	[0.41, 0.77]	<.001
Vieraannuttaminen									
Äiti vieraannuttajana				0.78	[0.70, 0.88]	<.001	0.91	[0.80, 1.03]	.14
Isä vieraannuttajana				0.80	[0.71, 0.90]	<.001	0.83	[0.73, 0.94]	<.01
Perheen taloudellinen tilanne ³									
Erittäin huono							0.30	[0.13, 0.70]	<.01
Huono							0.24	[0.14, 0.41]	<.001
Keskinkertainen							0.35	[0.22, 0.54]	<.001
Hyvä							0.57	[0.37, 0.89]	.01
Stressitekijät									
Tärkeän ihmisen menettäminen*							0.66	[0.53, 0.82]	<.001
Raskaus							0.43	[0.19, 0.96]	.04
Perheväkivalta tai muu väkivalta							0.62	[0.38, 1.01]	.06
Kokemus avun tai tuen saannista ⁴									
Riittävästi							1.09	[0.88, 1.35]	.42
Ei riittävästi							0.36	[0.27, 0.48]	<.001
Ystävät									
Sukupuoli ¹	1.16	[0.88, 1.53]	.30	1.17	[0.88, 1.55]	.30	1.45	[1.08, 1.95]	.01
Ikä	0.97	[0.90, 1.04]	.34	0.98	[0.91, 1.04]	.48	0.95	[0.88, 1.02]	.15
Vastausalue ²									
Helsinki-Uusimaa	0.92	[0.60, 1.42]	.71	0.90	[0.57, 1.40]	.62	0.97	[0.61, 1.53]	.88
Etelä-Suomi	1.64	[0.58, 4.66]	.35	1.91	[0.66, 5.55]	.24	1.80	[0.60, 5.46]	.30
Itä- ja Pohjois-Suomi	0.78	[0.55, 1.12]	.18	0.78	[0.54, 1.13]	.19	0.79	[0.54, 1.15]	.21
Netti	0.54	[0.40, 0.72]	<.001	0.55	[0.40, 0.75]	<.001	0.62	[0.45, 0.86]	<.01
Vieraannuttaminen									
Äiti vieraannuttajana				0.79	[0.70, 0.89]	<.001	0.88	[0.77, 0.99]	.04
Isä vieraannuttajana				0.77	[0.68, 0.87]	<.001	0.81	[0.71, 0.91]	<.01
Perheen taloudellinen tilanne ³									
Erittäin huono							0.63	[0.29, 1.37]	.24
Huono							0.59	[0.36, 0.97]	.04
Keskinkertainen							0.62	[0.40, 0.94]	.03
Hyvä							0.90	[0.58, 1.37]	.61
Stressitekijät									
Läheisen kuolema							1.43	[1.11, 1.84]	<.01
Tärkeän ihmisen menettäminen*							0.65	[0.52, 0.80]	<.001
Kiusaaminen**							0.39	[0.27, 0.57]	<.001
Kokemus avun tai tuen saannista ⁴									
Riittävästi							1.07	[0.86, 1.33]	.52
Ei riittävästi							0.44	[0.33, 0.57]	<.001

Referenssiluokat ¹ Poika ² Länsi-Suomi ³ Erittäin hyvä ⁴ Ei ole ollut tarvetta

* itselle tärkeän/rakkaan ihmisen menettäminen, esimerkiksi välien rikkoutumisen takia (kuolemantapaukset poissulkien)

** koulukiusaaminen, nettikiusaaminen tai muu toistuva tarkoituksellinen kiusaaminen

^a KiddoKINDL^R-14–17

^b Parental Alienation Behavior Scale

^{ab} Ristitulosuhde (OR), luottamusväli (95 % CI), todennäköisyys (p)

Liite 22: Elämänlaatu – Perhe ja koulu

Taulukko L22. Perheeseen ja kouluun liittyvän elämänlaadun^a yhteys vieraannuttamiseen^b ja taustatekijöihin logistisessa regressioanalyysissä^{ab} ($n = 1807$).

Elämänlaatu Elämänlaatua selittävä tekijä	Malli 1			Malli 2			Malli 3		
	OR	95 % CI	<i>p</i>	OR	95 % CI	<i>p</i>	OR	95 % CI	<i>p</i>
Perhe									
Sukupuoli ¹	0.94	[0.71, 1.26]	.68	0.96	[0.71, 1.30]	.79	1.17	[0.86, 1.60]	.32
Ikä	1.05	[0.96, 1.14]	.31	1.09	[0.99, 1.20]	.09	1.08	[0.97, 1.19]	.16
Vastausalue ²									
Helsinki-Uusimaa	0.92	[0.59, 1.44]	.73	0.87	[0.54, 1.40]	.57	1.02	[0.62, 1.66]	.95
Etelä-Suomi	1.01	[0.39, 2.62]	.98	1.21	[0.44, 3.33]	.71	1.04	[0.36, 2.96]	.94
Itä- ja Pohjois-Suomi	0.73	[0.51, 1.05]	.09	0.71	[0.49, 1.04]	.08	0.74	[0.50, 1.09]	.13
Netti	0.61	[0.44, 0.83]	<.01	0.64	[0.46, 0.89]	.01	0.74	[0.53, 1.05]	.09
Vieraannuttaminen									
Äiti vieraannuttajana				0.58	[0.51, 0.66]	<.001	0.61	[0.53, 0.71]	<.001
Isä vieraannuttajana				0.79	[0.69, 0.90]	<.001	0.81	[0.70, 0.93]	<.01
Vanhemmat eronneet ³							1.42	[1.12, 1.82]	<.01
Perheen taloudellinen tilanne ⁴									
Erittäin huono							0.94	[0.39, 2.26]	.89
Huono							0.41	[0.24, 0.70]	<.01
Keskinkertainen							0.82	[0.52, 1.29]	.39
Hyvä							1.00	[0.64, 1.59]	.98
Stressitekijät									
Tärkeän ihmisen menettäminen*							0.62	[0.49, 0.79]	<.001
Perheväkivalta tai muu väkivalta							0.26	[0.15, 0.47]	<.001
Kokemus avun tai tuen saannista ⁵									
Riittävästi							1.08	[0.86, 1.37]	.51
Ei riittävästi							0.55	[0.41, 0.73]	<.001
Koulu									
Sukupuoli ¹	0.72	[0.54, 0.96]	.02	0.71	[0.54, 0.95]	.02	0.88	[0.65, 1.19]	.41
Ikä	0.79	[0.72, 0.87]	<.001	0.80	[0.73, 0.88]	<.001	0.77	[0.70, 0.85]	<.001
Vastausalue ²									
Helsinki-Uusimaa	1.18	[0.77, 1.80]	.46	1.16	[0.75, 1.78]	.51	1.28	[0.82, 2.00]	.28
Etelä-Suomi	0.89	[0.36, 2.20]	.80	0.96	[0.38, 2.41]	.94	0.85	[0.33, 2.20]	.74
Itä- ja Pohjois-Suomi	0.91	[0.64, 1.29]	.60	0.92	[0.64, 1.32]	.65	0.94	[0.65, 1.35]	.73
Netti	0.80	[0.59, 1.09]	.16	0.85	[0.62, 1.16]	.31	0.96	[0.70, 1.32]	.78
Vieraannuttaminen									
Äiti vieraannuttajana				0.79	[0.69, 0.89]	<.001	0.88	[0.77, 1.01]	.06
Isä vieraannuttajana				0.84	[0.74, 0.96]	<.01	0.88	[0.77, 1.01]	.06
Perheen taloudellinen tilanne ⁴									
Erittäin huono							0.60	[0.26, 1.37]	.22
Huono							0.45	[0.27, 0.74]	<.01
Keskinkertainen							0.62	[0.41, 0.94]	.03
Hyvä							0.95	[0.62, 1.45]	.81
Stressitekijät									
Tärkeän ihmisen menettäminen*							0.60	[0.48, 0.75]	<.001
Kokemus avun tai tuen saannista ⁵									
Riittävästi							0.98	[0.78, 1.21]	.82
Ei riittävästi							0.38	[0.28, 0.51]	<.001

Referenssiluokat ¹ Poika ² Länsi-Suomi ³ Eivät ole eronneet ⁴ Erittäin hyvä ⁵ Ei ole ollut tarvetta

* itselle tärkeän/rakkaan ihmisen menettäminen, esimerkiksi välien rikkoutumisen takia (kuolemantapaukset poissulkien)

^a KiddoKINDL®-14–17

^b Parental Alienation Behavior Scale

^{ab} Ristitulosuhde (OR), luottamusväli (95 % CI), todennäköisyys (*p*)

Liite 23: Elämänlaatu – Sairaus

Taulukko L23. Sairauteen liittyvän elämänlaadun^a yhteys vieraannuttamiseen^b ja taustatekijöihin logistisessa regressioanalyysissä^{ab} ($n = 289$).

Elämänlaatu Elämänlaatua selittävä tekijä	Malli 1			Malli 2			Malli 3		
	OR	95 % CI	<i>p</i>	OR	95 % CI	<i>p</i>	OR	95 % CI	<i>p</i>
Sairaus									
Sukupuoli ¹	0.50	[0.20, 1.26]	.14	0.48	[0.18, 1.25]	.13	0.52	[0.17, 1.57]	.25
Ikä	0.84	[0.70, 1.01]	.06	0.85	[0.70, 1.03]	.09	0.78	[0.63, 0.95]	.02
Vastausalue²									
Helsinki-Uusimaa	1.20	[0.34, 4.22]	.78	1.35	[0.37, 4.99]	.65	1.31	[0.32, 5.31]	.70
Etelä-Suomi	*	*	1.00	*	*	1.00	*	*	1.00
Itä- ja Pohjois-Suomi	0.80	[0.30, 2.18]	.67	0.76	[0.27, 2.17]	.61	0.58	[0.19, 1.81]	.35
Netti	0.58	[0.25, 1.35]	.21	0.60	[0.25, 1.45]	.26	0.53	[0.21, 1.36]	.19
Vieraannuttaminen									
Äiti vieraannuttajana				0.64	[0.46, 0.87]	<.01	0.71	[0.50, 1.00]	.05
Isä vieraannuttajana				0.85	[0.63, 1.14]	.27	0.89	[0.64, 1.23]	.48
Asuinalue³									
Kaupungin keskusta							4.34	[1.50, 12.58]	<.01
Lähiö tai vastaava							1.77	[0.73, 4.28]	.20
Maaseudun taajama							1.26	[0.47, 3.39]	.65
Stressitekijät									
Oma tai läheisen vakava sairaus*							0.49	[0.28, 0.85]	.01
Perheväkivalta tai muu väkivalta							0.25	[0.08, 0.72]	.01
Kokemus avun tai tuen saannista⁴									
Riittävästi							0.44	[0.22, 0.86]	.02
Ei riittävästi							0.30	[0.14, 0.64]	<.01

Referenssiluokat ¹ Poika ² Länsi-Suomi ³ Maaseudun haja-asutusalue ⁴ Ei ole ollut tarvetta

* itseä tai läheistä kohdannut vaikea sairaus, vakava loukkaantuminen tai hengenvaarallinen läheltä piti -tilanne

^a KiddoKINDL^R-14–17

^b Parental Alienation Behavior Scale

^{ab} Ristitulosuhde (OR), luottamusväli (95 % CI), todennäköisyys (*p*)

Liite 24: Elämänlaadun osa-alueiden selityssasteet

Taulukko L24. Elämänlaadun osa-alueita selittävien logististen regressio-mallien ($N = 2027$) selityssasteet (Nagelkerke R^2) ja todennäköisyydet (p).

<i>Elämänlaadun osa-alue Malli</i>	<i>R^2</i>	<i>p</i>
<i>Fyysinen hyvinvointi</i>		
1	.05	<.001
2	.11	<.001
3	.25	<.001
<i>Emotionaalinen hyvinvointi</i>		
1	.05	<.001
2	.12	<.001
3	.25	<.001
<i>Itsearvostus</i>		
1	.03	<.001
2	.09	<.001
3	.20	<.001
<i>Ystävät</i>		
1	.02	<.001
2	.09	<.001
3	.18	<.001
<i>Perhe (n = 1807)</i>		
1	.02	<.01
2	.17	<.001
3	.24	<.001
<i>Koulu (n = 1807)</i>		
1	.03	<.001
2	.07	<.001
3	.16	<.001
<i>Sairaus (n = 289)</i>		
1	.06	.04
2	.17	<.001
3	.31	<.001